

મહાનગરી મુંબઈ

મુંબઈ પરીચય અને ગ્રંથક

કોમલ આડ આના

રૂ. ૧૦૦૦૦ નો વીમા આપવો ! એક પ્રિમીયમમાં રૂ. ૬૦૦૦ ની લોન !
અકસ્માત મરણમાં રૂ. ૨૦૦૦૦ ! દરેક જાતના વીમા માટે પ્રમાણ
ચાલુ પોલીસી પર લોન લેવાય છે ? વૃદ્ધાવે
ભોગીલાલ હીરાલાલ શાહ એન્ડ કું. (સરકારમાં રજીસ્ટર્ડ કરાવેલ છે)
પોસ્ટ બોક્સ નંબર-૭૧૩-મુંબઈ તાર Bhogilalco. ટે. નં. ૩૦૫૦૦

ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

• સીરકો....

અર્થ જાણે છે તે જ જાણે છે

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ

અનુક્રમાંક ૨૨૪૩, વિષય ૦૦૮૫

અવનમ અપાવગરી મુંબઈ

વર્ગિક રેટ : ૨૨૫ રૂપિયા

ચંદ્રભોજન, દુર્ગાબાઈ, આશાલતા,
વત્સલા કુમ્હેકર, ત્રિલોક કપુર,
નર્મદા વગેરે...

ડાયરેક્ટર : આદતેકર

વત્સલા કુમ્હેકર, નર્મદા
અનંત મરાઠે વગેરે

ડાયરેક્ટર : ખોસલા

બુકીંગ:- રોયલ ફીલ્મ સ્ટુડીઝ — મુંબઈ ૪

પેશાબનાં ભયંકર દર્દોના ફત્તેહ મંદ ઇલાજ

ડોક્ટર જસાણીની
જગમશાહુર દવા—

“ગોનો-કિલર” (રજસ્ટર્ડ)
બધકક
આજેજ અજમાવો.

—ચેતવણી—

ખરીદ કરતી વખતે
દવાનું નામ ગોનોકિલર
અને કુકડા છાપ સીલબંધ
પેકેટ નપાસી લેજો.

ગોનોકિલર—પેશાબ અને ધાતુના ભયંકર
રોગોથી રીખાતા અને નિરાશ થયેલા દર્દીઓ
માંટે ઈન્જેક્શનો અને પીચકારીઓ લીધા
વીના, ગમે ત્યારે ગમે તે મોસમમાં સ્ત્રી અને
પુરૂષો માટે નિર્દોષ અને સલામતી ભરેલો
અકબર અને છેલ્લામાં છેલ્લો રામબાણુ
ઈલાજ છે. પહેલેજ દીવસે તેના ચમત્કારીક
ગુણનો પરચો બતાવે છે.

ગમે તે કારણથી લાગુ થયેલ તુરતનો
અથવા જીનામાં જીનો પ્રમેહ (પરમીઓ)
સ્વપ્નામાં તથા પેશાબમાં જતી ધાતુ તથા
જતી રસી, થતી બળતરા, ટીપુ ટીપુ તથા
જટકાને થતો પેશાબ, મુત્રાશયમાં આવેલો
સોજો તથા થયેલો જખમ તથા સ્ત્રીઓનાં
પ્રદરનાં ભયંકર રોગો વગેરે પેશાબને લગતાં
તમામ દર્દોનો જટમુળથી નાશ કરી બગડેલી
ધાતુને સુધારીને સ્વચ્છ અને ઘટ કરે છે.

૫૦ ગોળીની બાટલીની કીંમત રૂ.૩. વી.પી. ખર્ચ આઠ આના જીદું.

એકલા ડા.ડી.એન.જસાણી વીક્ટ્રીઆઇ પટેલ રોડ,
બનાવનાર મુબઈ નં. ૪.

નેપચુન

વધુ ઓનસ
અને ઓછું
પ્રિમીયમ

પ્રાન્ય ઑપ્રીસો

અમદાવાદ

● હિન્દની લોકપ્રિય વીમા કંપની
એજન્સી અને બીજી માહિતી માટે
ઓનસ: લખો :

૧૮ ધી નેપચુન ઇન્સ્યુરન્સ
અને કું. લીં

૧૫ નેપચુન બીલ્ડીંગ, હોર્નબી રોડ
કોટ, મુંબઈ.

કલકત્તા
કરાંચી
નાગપુર
કાનપુર
રંગુન
લાહોર
દિલ્હી
પોદનુર
પુના

તમારી તંદુરસ્તી સાચવવા

●● 'તાંબે હેલ્થ હોમ' ●●

●—● ના કાયમી ગ્રાહક બનો ●—●

● સ્વચ્છતા, શુદ્ધતા માટે પંકાયલું સ્થળ ●

● ભોજન માટે અત્યુત્તમ સગવડ ●

તાંબે હેલ્થ હોમ

'તાંબે હેલ્થ હોમ'

'કોના'

ઠાકુરદ્વાર

હમામ સ્ટ્રીટ, કોટ

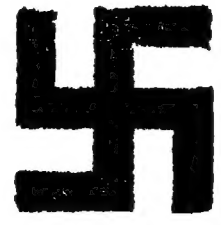
મેજેસ્ટીક સીનેમા

ટે. નં. ૨૦૬૮૭

સામે, ગીરગામ

અમારી અમદાવાદ શાખા: 'તાંબે રેસ્ટોરન્ટ-ગાંધીરોડ

✠ સ્વસ્તિક પ્રકાશન ✠

મહાનગરી મુંબઈ

[મુંબઈ પરીચય અને ગાઈડ]

; સંપાદક :

રતિલાલ માધવાણી

તંત્રી : 'ગુમાસ્તા સંદેશ'

માજી તંત્રી : 'જ્યોતિ'

માજી સહતંત્રી 'લોહાણા જ્યોતિ,' 'લોહાણા સમાજ'

: પ્રકાશક :

પ્રસિદ્ધ :] સ્વસ્તિક એજન્સી
૧૬૩, પાંજરાપોળ રોડ [સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૦

મુંબઈ—૪

● સર્વ હક સંપાદકને સ્વાધિન ●

ક્રીંમત આઠ આના.

અનુક્રમ

૧	ઇતિહાસ	૯
૨	ભૂગોળ	૧૯
૩	મુખ્ય લક્ષણ	૨૨
૪	શું નિહાળશો ?	૩૧
૫	સહૃદયગાહનાં સ્થળો	૪૧
૬	નજીકનાં ગીરીનગરો	૪૭
૭	આબુખાબુની ઐતિહાસિક નગરીઓ	૪૯
૮	પાણી પુરું પાડનારા તળાવો	૫૨
૯	ફરવાનાં સ્થળો	૫૪
૧૦	આનંદ માટેનાં સ્થળો-સાધનો	૫૭
૧૧	વાહન વ્યવહાર	૬૨
૧૨	પોષ્ટ ઓફીસો	૭૭
૧૩	ટેલીફોન	૭૭
૧૪	શહેરી સગવડતાઓ	૮૧
૧૫	બંદર વિભાગ	૯૩
૧૬	ગવર્નમેન્ટ ઓફીસો	૯૫
૧૭	ઉદ્યોગ અને વ્યાપારી બજારો	૯૭
૧૮	લોન્ડો અને ઉપાહારગૃહો	૧૦૧
૧૯	મુખ્યની અગ્રગણ્ય શ્રીદમ સંસ્થાઓ...	૧૧૩
૨૦	કેટલીક વ્યાપારી સંસ્થાઓ	૧૩૭

સં પા દ ડ નું ક થ ન

જગતભરમાં એક અલૌકિક નગરી તરીકે ઉચ્ચત્તમ સ્થાન પામેલી પ્યારા ભારતવર્ષની લાડકવાળી મુંબઈનગરીનો પરીચય આપતું આવું એકાદ પુસ્તક હોવું ઘટે એવો વિચાર મારા દીલમાં જાગ્યો, અને તેના ફળરૂપ આજે ‘મહાનગરી મુંબઈ’ રજુ થાય છે !

યોજના તૈયાર કરી, નકશાઓ દોરી, મેં એને મારા મિત્રવર્ગ પાસે ચૂકા, સૈને એ યોજના ગમી, અને પરિણામે જ ‘મહાનગરી મુંબઈ’ આજે તમે જુઓ છો, એવો સુંદર સત્કાર-સહકાર મેળવવા સદ્ભાગી બન્યું.

‘મહાનગરી મુંબઈ’ ની રચનામાં વિશાળ દષ્ટિ રાખી છે, માત્ર અગ્નિશ્યા માણસોને જ નહિ પણ મુંબઈગિરાઓને પણ દરેક રીતે ઉપયોગી થઈ પડે એ રીતે તેનો દેહ ઘડ્યો છે.

છતાંય મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે મારા મનની મુરોટો તો હું સંપૂર્ણ રીતે સફળ બનાવી શક્યો નથી, મારી ઇચ્છા તો આજના અનેક કારણોને લીધે અધૂરી જ રહી છે. કેટલાય વિભાગો સમાવવા મુશ્કેલ બન્યા છે, કેટલાય વિભાગો અને કેટલીક માહિતીઓ અધુરા સ્વરૂપમાં જ રજુ કરવી પડી છે. એ બધી સામગ્રીઓ બીજી આવૃત્તિ વખતે સમાવીશ.

ઉપરાંત ‘ડીરેક્ટરી’ વિભાગ પણ જલ્દીથી સંપૂર્ણ ન બની શકવાને કારણે બીજી આવૃત્તિ પર જ મુસ્તવી રાખ્યો છે.

મારે હર્ષ સાથે કહેવું જોઈએ કે ‘મહાનગરી મુંબઈ’ ની પ્રસિદ્ધિમાં મારા જેટલો જ મારા મિત્રોનો ફાળો રહેલો છે. તેમના સહકારની હુંક ન હોત તો આવું સાહસ હું તો ન જ કરત ! અને પુસ્તક-માંની જાહેરખબરો પણ મારા અંગત મુરખ્ખીઓ અને મિત્રોની જ છે. તે સર્વ સહકારી બંધુઓનો અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. અને હવે પછીના ‘સ્વસ્તિક’ના દરેક પ્રકાશનમાં સાથ આપવા અરજ ચુગાડું છું.

બાકી તો આજે સંગ્રામનું વાતાવરણ છે, સંજોગો હલકડોલક છે, કાગળ, શાહી, બ્લોકોના ભાવના પારા સાતમા આસ્માને ચડ્યા છે, એવા કટોકટીના આ કાળમાં મારી આ કુલપ્રસાદીની કદર અવશ્ય થશે, એવી મને તો ખાત્રી જ છે!

સૌનો ફરી ફરી આભાર માનું છું.

રતિલાલ માધવાણી.

◦ વિશ્વાસ ◦

એ ધંધા રોજગારની પ્રગતિમાં જરૂરી ચીજ છે. હિન્દુસ્થાન વીમા કંપનીના પ્રજ્ઞસેવાના પ્રયત્નોના મૂળ જાહેર પ્રજ્ઞના વીશ્વાસમાં પડેલાં છે.

તેની સેવાના વર્ષો

સર્વસંપન્ન વ્યવસ્થા, વ્યાજબી વ્યવહાર, હકકોનો નિશ્ચિતતા, ઉમદા સગવડો, આ બધા ગુણોથી જાહેરપ્રજ્ઞનો વધુ વિશ્વાસ આ કંપનીએ મેળવ્યો છે.

: દર વર્ષે દર હજારે બોનસ :

એન્ડાઉમેન્ટ. રૂ. ૧૮, આખા જીવન માટે. રૂ. ૧૫,

હિન્દુસ્થાન કો-ઓપરેટીવ

ઈન્સ્યોરન્સ સોસાયટી લી. (કલકત્તા)

: મુખ્ય શાખા :
કેમ્પ્સેરીએટ બીલ્ડીંગ
હોર્નબી રોડ. કેટ

એસ. સી. મનુમદાર
(પ્રાન્ય મેનેજર)

• ઉપયોગી ટેલીફોન નંબરો •

વખત જાણવા માટે૦૪
જાંખો બોલાવવા માટે.....૨૬૦
પોલીસ બોલાવવા માટે...૨૫૦૧૧
મ્યુનિસિપાલિટી એમ્બ્યુલન્સ
માટે....૨૬૬

મેલ, સ્ટીમર, ટ્રેન વગેરેની
તપાસ માટે ૨૬૩
ટેલીફોન સંબંધે..... ૨૬૩
બોમ્બે સેન્ટ્રલ ૪૧૦૮૩
બોરીબંદર ૩૦૬૬૧
અચંગેટ ... ૨૫૬૮૭

✦ મુખ્ય લોન્ગે ✦

આર્ચ નિવાસ, કાલબાદેવી.....૨૩૧૩૬
ભારતી નિવાસ, કાલબાદેવી.....૨૧૧૧૦
ઠાકર નિવાસ, સી. પી. ટેન્ક...૨૦૫૨૮
નૃસિંહ લોજ, હોર્નબી રોડ, કોટ...૩૧૬૭૫
જેશી લોજ, ઝવેરી બજાર.....૨૭૩૬૬

: અગત્યના સુધારો :

પૃષ્ઠ	ભૂલ	સુધારો
૧૯	હિન્દુ વસ્તી-૭૯૮૬૧	૭૯૮૬૬૧
૫૫ ભંડારવાડા હિલ-	‘રે રોડ’ સ્ટેશન	‘ડોકયાડ’ રોડ, સ્ટેશન’.

સહ્જર, સ્વદેશી,

બો ન સ વાળી

રૂપિયા હજારના વીમા ઉપર

સને ૧૯૩૭માં જાહેર થયેલ

ઘિતિય ત્રિવાર્ષિક બોનસ

રૂ. ૩૭-૮

જીંદગીના વીમા માટે

રૂ. ૩૦-૦

હયાતીના વીમા માટે

આર્યન લાઇફ

એશ્યુરન્સ સોસાયટી લીં.

હેડ ઓફીસ કોટ, મુંબઈ.

✦ અર્પણ ✦

શ્રી. ભવાનીશંકર આત્મારામ આજાને...

પ્રમુખ ભૂલેશ્વર ડહલા માહાસભા સમિતિ

જેમનું સમગ્ર જીવન આદર્શો, ભાવનાઓ અને
નિદાંતાથી ભરેલું છે. છેક બાલ્યકાળથી આદર્શો માટે
આકર્ષી અથગમણી વેડી આપણને કુળવાણી પ્રાપ્ત કરી
સુશંકલી અને મુજવાણુલયો સંલેખોમાં જીવન સંગ્રામની
શરૂઆત કરી આજે રાષ્ટ્ર, સમાજ અને જ્ઞાતિની વન,
મન, ધનથી એવા કરવા શક્તિમાન થયા છે.

જેમના જીવનમાં રાષ્ટ્રભાવના છંદાછલ ભરી છે,
અસહકારના યુગમાં સત્યાગ્રહી બનીને ભોગ આપ્યા છે,

પૂ. મહાત્માજીના સિદ્ધાંતો જીવનના તાણાવાણા સાથે
વધુ લઈને સદાય, સેવા સાદાઈ અને શીતળ સ્વભાવથી
સર્વને પ્રેમની સુરખી પાથરી છે.

સેવાના ક્ષેત્ર રાત કે દિવસ જોયા વિના, તરફો કે
છાંયડો પા જાણ્યા વિના, અંજોળો કે મુશ્કેલીઓની પરવા
વિના પુરો પા શ્રમ ઉઠાવવા આવ્યા છે. ભૂલેશ્વર છૂટકા
મહાસભા સમિતિ પા પ્રમુખ તરીકે, નાયબીયા ઉનેવાળ
સેવક મંડળ ના મંડળોના સંચાલક તરીકે તેમણે
સામાજિક અને રાજકીય વા અપી છે.

તન, મન અને ધનથી ને તપાસની આકરી જવાબ
આટ આટલી પ્રવૃત્તિ આત્મન્યમયો ગીડા,
દારીઓ છતાં સદાય શાંત, શાંત, મન વંદનયોગ્ય
માયાજી, નિરભિમાની સ્વભાવ... અંજોળ આત્મચુકીની
ગુણ છે. તેથી હું અંજોળો છું અને તેમની ના કુલ-
મારા પ્રત્યેની લાગણીના સ્મરણ તરીકે પ્રતિ મહિ
પાંખડી રૂપે આ પુસ્તક અર્પણ કરતાં આનંદ અનુભવું.

સ. પાદકે.

પ્રોપેગેન્ડા અને પબ્લીસીટી.

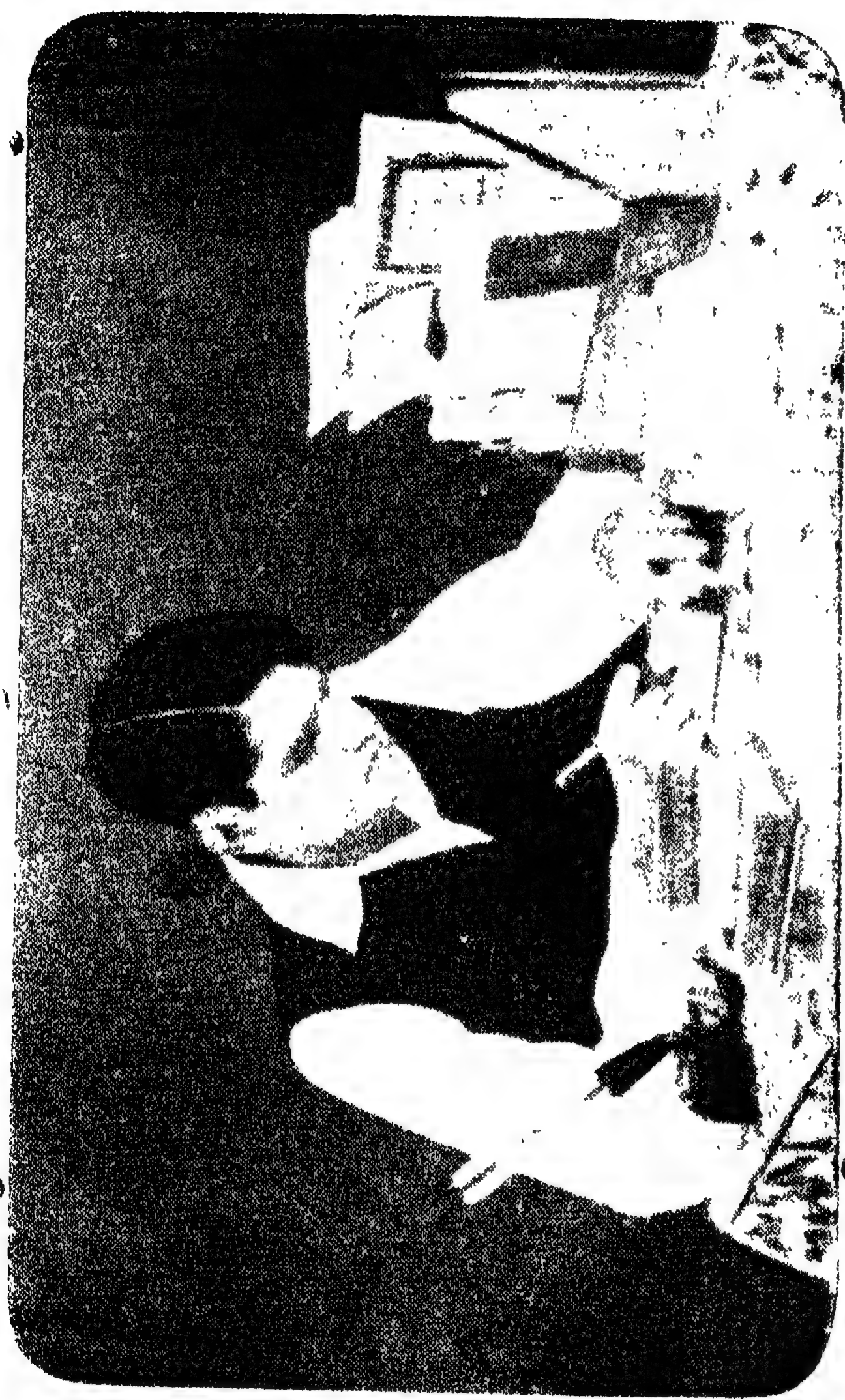
ભાવનાભરી વાણી
મનોહર ગંરબ
અને
નવન શૈલિયા

પત્રકારિત્વ અને મુદ્રણકળાનો વધોનો

અનુભવ નીચેવી કરી આપીશું

સ્વસ્તિક એજન્સી

૧૬૩, પાંજરાપોળ રોડ-મુંબઈ-૨

— ૦ સંપાદકની ખીજ કૃતિઓ ૦ —

જે મુકતકેટ વખણાઈ ગઈ છે

નવી દુનિયા

— ૦ એક સામાજિક કાલાંડકથા ૦ —

સુદર નવલકથા; વેગીલી ભાષા; જોરવાર પ્રસંગો

કીંમત રૂ. ૦-૬-૦

● લોહાણા જ્ઞાતિ ગૌરવ ગ્રંથ ●

મુંબઈની લોહાણા જ્ઞાતિના સર્વસંચાર સમાન કીંમતી ગ્રંથ
સુદર સજ્જવટ, આકર્ષક ગાદવળી, મનાવર ગેટઅપ
પાન પાન કલાનાં છાંટાણાં છાંટાયા છે.

કુમાર સામંજના રૂપ ૦ પૃષ્ઠ : કીંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

હવે પછી ?

.....તેયાર થાય છે !

* એક સર્વાંગ સુદર આકર્ષક ગ્રંથ *

?

સુદર કાળંગો. 'કુમાર' સામંજનાં રૂપ ૦ પૃષ્ઠ

— ૦ મુંબઈ ગુમાસ્તા મહામંડળ ૦ —

દારા ચાલતું ગુમાસ્તા આલમનું એકનું એક મુંબપત્ર

● 'ગુમાસ્તા સંદેશ' ●

દેશ પરદેશમાં

તેનો બહેળો

ફેલાવો છે.

તંત્રી : રતિલાલ માંવવાણી

: કાર્યાલય :

૫૮, ૬૦ ચંપાગલી. મુંબઈ-૨

આપની

જા. ખ.

જરૂર આપો

ઇ તિ હા સ

આ જે મુંબઈ નગરીની ગણના દુનિયાભરના મુખ્ય શહે-
રોની હરોળમાં થાય છે. હિન્દનું એ બીજા નંબરનું
શહેર છે, અને એશિયા ખંડનું ઉત્તમમાં ઉત્તમ બંદર છે.
હિન્દના પ્રવેશદ્વાર તરીકે તેની લાયકાત અજોડ છે. સુંદર બંદર
તરીકે, આકર્ષક રાજનગરી તરીકે, અને ઉત્તમ ઉદ્યોગપુરી તરીકે
તેની કીર્તિના ડંકા દીગંતોમાં ગગડી રહ્યા છે.

કોને કલ્પના હશે કે થોડાંક છુટાછવાયા ટાપુઓ પર એક
કાળે ગગનગામી નગરી ખડી થશે ? કાણે ધાયું હશે કે ૫૦૦
જંગલી માછીમારોની વસ્તીવાળા આ ઉજ્જડ અને રોગીઝ
હવામાનવાળા ટાપુઓ પર લાખો માનવીઓને પોતાના ઊરમાં હુંક
આપતી એક અલબેલી નગરી ખડી થશે ? કાળને ચોપડે મુંબઈએ
ખરેખર ગજબ જાદુ પાથર્યું છે. ગણ્યા ગરસોમાં.....જાણે કે
આંખના એક પલ્લકારમાં એક સ્વપ્નસૃષ્ટિ ખડી થઈ ગઈ છે !

મૂળ ટાપુઓ

અરબી સમુદ્રને આ અંધારે ખુણે (૧) કોલાબા (૨) નાનું
કોલાબા (૩) મુંબઈ (૪) મજગાંવ (૫) પરેલ (૬) વલી
(૭) માહીમના નામે ઓળખાતા છુટાછવાયા પડેલા આ સાત ટાપુ-
ઓમાં આજના ભેરીબંદર સ્ટેશનને સ્થળે ‘મુંબાદેવી’ માતાનું
સ્થાનક હતું. આ ‘મુંબાદેવી’ પરથી ‘મુંબઈ’ નામ પડ્યું હોવાની
માન્યતા પ્રચલિત છે. પશ્ચિમવાસીઓને મુંબઈનો ઉપસાગર ખૂબજ
ઉત્તમ લાગ્યો, એટલે એમણે ‘બોમ્બે’-‘ઉત્તમ ઉપસાગર’નું
નામ આપ્યું.

જુદી જુદી સત્તાઓ

ઈ. સ. ૧૩૪૮ સુધી 'મુંબઈ'ના આ ટાપુઓ પર રાજા ભીમદેવની હિન્દુ રાજસત્તાનો ધ્વજ ફરકતો હતો. તેણે આજના માહીમ 'મહીશાવતી'માં પોતાનું થાણું સ્થાપ્યું હતું. પરંતુ રાજક્રિય અંધાધૂંધીના એ કાળમાં પળે પળે સત્તાઓ પલટાતી હતી, ઈ. સ. ૧૩૪૮ માં ગુજરાતના સુલતાનનો કબજો સ્થાપિત થયો, એ પછી ઈ. સ. ૧૫૩૪ માં વસમની સંધી થઈ ત્યારે સુલતાન બહાદુરશાહે તેને પોર્ટુગીઝને સોંપી દીધું.

અંગ્રેજોના હાથમાં

પોર્ટુગીઝને તેની કંઈ ઝાઝી કીંમત લાગી નહિ. તેમને તેની ઉપયોગિતા સુઝી નહિ, અને તેમને તેની કંઈજ મહત્તા લાસી નહિ. એટલે પોર્ટુગીઝ રાજાની કુંવરી કેથેરાઈનને પરણનાર ઇંગ્લાંડના રાજવી બીજા ચાર્લ્સને લગ્નની પહેરામણીમાં એની ભેટ ધરી દીધી.

આથી બીજા ચાર્લ્સે મુંબઈનો કબજો લેવા પાંચ મનવાર અને ૫૦૦ માણસોનું લશ્કર મોકલ્યું. પણ પ્રથમ તો પોર્ટુગીઝ ગવર્નરે કંઈ દાદ દાધી નહિ, પરંતુ છેવટ ઈ. સ. ૧૬૬૪ માં અંગ્રેજોના હાથમાં મુંબઈ આવી ગયું. પરંતુ તેની કીંમત તેમને પણ 'ધરમની ગાય' જેવી લાગી અને આ નિરૂપયોગી ટાપુને તેમણે તે વેળા હિન્દુસ્તાનમાં વ્યાપાર ખેડતી ઇંગ્લાંડની ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીને ઈ. સ. ૧૬૬૮ માં વાર્ષિક રૂ. ૧૦૦ ના ભાડાથી આપી દીધો.

રોગીષ્ટ હવા

ટાપુઓમાં ઠેર ઠેર ખાડાઓ હતા, તેમાં ભરતી સમયે પાણી આવીને ભરાઈ જતું, પરિણામે મચ્છર અને એવાં બીજાં ઝેરી જીવજંતુઓનો ઉપદ્રવ અતિ મોટા પ્રમાણમાં રહેતો.

વાતાવરણ ગંદુ હતું, જમીન ભેજવાળી હતી, પરિણામે હવા રોગીળટ હતી. એટલે અહીં માનવીઓને વસવાટ કરવો અશક્ય હતો. અંગ્રેજો તો એક પળ પળ અહીં થોભી શકતા નહિ, ૫૦૦ માંથી ૧૦૦ યુરોપિયનો માંડ માંડ બચતા. ૨૦ બાળકે એક બાળક મોટું થતું. એવા અસંખ્ય દાખલાઓ તોંધાયા હતા.

કંપનીએ કરેલા સુધારાવધારા

પરંતુ ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીએ તેને સુધારવા, ઉપયોગી બનાવવા પ્રબળ પુરૂષાર્થ વહેતો કર્યો. ખાડાખડીયા પુરી દૃષ્ટને જમીન સપાટ બનાવી, રસ્તાઓ બાંધવા માંડ્યા અને ઈમારતો ઉભી કરી.

બહારની પ્રગતિ જોયવા માટે અનેક રસ્તાઓ ચોળ્યા, કાયદાકાનુનો ઘડ્યા, કોર્ટો કચેરીઓ ઉભી કરી, ઉદાર રાજનાતિ ધારણ કરી, કર અને મહેસુલ નામનાંજ રાખ્યાં, ધાર્મિક સ્વાતંત્ર્ય બચ્યું, વ્યાપારની ઉન્નતિની વાતો કરી, દેશી ઉદ્યોગોને ઉત્તેજન આપવાની બાંજો પુકારી, પરદેશ સાથે વેપાર જેડવાની સ્વતંત્રતા આપી, વગેરે અનેક આકર્ષણ ઉભા કર્યા. પરિણામે ઈ. સ. ૧૬૬૨ માં ૧૦૦૦૦ માણસની વસ્તી હતી તે વધીને ઈ. સ. ૧૬૭૨ માં ૬૦૦૦૦ ની થઈ. નાસી આવેલા ગુન્હેગારોને પણ અહીં ઉત્તમ સગવડ મળતી એટલે વસ્તી ઉત્તરોત્તર વધતીજ ચાલી.

સુરતથી મુંબઈમાંજ થાણું

ઈસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીએ હિન્દુસ્તાનમાં આવીને પોતાની વેપારી કાઠી સુરતમાં ઈ. સ. ૧૬૧૨ માં સ્થાપી હતી. તે હિન્દુ માંથી કાચો માલ ઇંગ્લાંડ મોકલી ત્યાંથી પાકો માલ મંગાવી વેચતી. સુરત તેમને ફાળ્યું હતું, પરંતુ સુરતની નવાબી સત્તા સાથે તેમને વારંવાર અથડામણમાં ઉતરતું પડતું. નવાબ તેમના પ્રત્યે ખૂબ શંકાની દૃષ્ટિએ જોતો, એટલે વારંવાર કેદ કરવાના

દાખલાઓ બનતા. આથી તેઓ ત્રાસી ગયા હતા. તેમાં તેમણે મુંબઈની ઉપયોગિતા પીછાણી ઇ. સ. ૧૯૮૬ થી મુંબઈમાં જ કાયમી થાણું જમાવ્યું.

કચ્છ કાઠીઆવાડના વેપારીઓનું આગમન

આ સમયમાં હિન્દુસ્તાનના ખુણેખુણામાં મુંબઈની મહત્તા ગવાતી બની હતી. એટલે ચોપાસથી સાહસિક વેપારીઓ મુંબઈ ભણી પ્રયાણ કરવા માંડ્યા. તેમાં કચ્છ અને કાઠીઆવાડના ભાટીયા અને લોહાણાઓ તો ભારે સાહસો ખેડીને મુંબઈ આવતા. કાઠીઆવાડના વેપારીઓ વહાણોથી સમુદ્ર પર સ્વારી કરી સુરત સુધી આવી, સુરતથી ગાડામાર્ગે મુંબઈ આવતા. આમ મુંબઈ વેપારી આકર્ષણ જમાવવા માંડ્યું હતું.

આ મલમ જીતું ખરજવું (લીલું તથા સુકું) ખસ, ખીલ, દાદર, ચાંદી તેમજ ચામડીના ખીજ હઠીલા દર્દો માટે અકસીર છે. એકજ વખત લગાડવાથી ફાયદો થાય છે. કપડાને ડાઘાં પડતાં નથી. દરેક દવાવાળા પાસેથી મળશે. વીંછી ત્રેડમાર્કે તપાસી લેશો.

Just give us
ONE NIGHT
TO PROVE TO YOU
THAT
EXEMOL
WILL CURE ANY SKIN DISEASE

આજે એક્ઝીમેલ ખરીદો અને લગાડો અને કાલે કેટલો ફાયદો થયો છે તે જુઓ.

બનાવનાર : વીમોલા કેમીકલ પ્રોડક્ટ કું. મુંબઈ ૪.

ઈ. સ. ૧૬૮૬ સુધીમાં તો મુંબઈના ટાપુઓ એકતાર બન્યા હતા. અનેક રાજમાર્ગો, અનેક ઈમારતો, અનેક ગોદીઓથી મુંબઈની સૂરત આકર્ષક બનવા માંડી હતી.

મુંબઈ વીરાટ ડગલે વિરાટ સ્વરૂપ ધારતું હતું. વ્યાપાર ઉદ્યોગ ખીલતા જતા હતા. આ સમયે વહાણો કેપ ઓફ ગુડ હોપ થઈને ઈંગ્લાંડ જતા હતા અને સુએઝની નહેર ખુલ્યા પછી મુંબઈથી ઇંગ્લેંડનો દરીયાઈ માર્ગ ખૂબ સરળ અને નજીકનો બન્યો.

નિષ્કળ હુમલાઓ

આ પછી પણ કેટલાક હુમલાઓ મુંબઈ પર આવી ગયા. પણ બધાજ નિષ્ફળ ગયા. ઈ. સ. ૧૬૮૮-૮૯માં જંજીરાના સીંધીઓએ મુંબઈને ઘેરા બાંધ્યો હતો. વહાંદા લોકોએ પણ મુંબઈને કબજે કરવા હાથ મસળ્યા હતા, પરંતુ તેમને નિષ્ફળતા મળી હતી.

આર્ટિસ્ટીક બસ્ટ માટે !
કપલની સુંદર પોઝ માટે !
હસતાં રમતાં ભુલકાં માટે !
કોલેજ યા ઓફીસ ગ્રુપ માટે !

હરકેઈ જાતના

ફોટોગ્રાફી-એન્ડાઈમેન્ટ

અને પેઇન્ટીંગના કામ માટે

વે. ન્ગા ઈ સ્ટુડીઓઝ

૩૬૫, ઠાંકારદ્વાર, પોસ્ટ સામે, મુંબઈ.

* સ્ટુડીઓ રજામાં પણ ખુલ્લો હોય છે.

સુધારણાના ઉત્કટ પ્રયાસો

ગવર્નર હોર્નબીએ મહાલક્ષ્મીથી વલી સુધીનો અર્ધા માઈલનો એક વિશાળ બંધ બાંધીને મુંબઈને દરીયાના તોફાનથી સુરક્ષિત બનાવ્યું. ગવર્નર એલ્ફીસ્ટને પણ સમુદ્રને સુધારવા અગત્યના પ્રયાસો કર્યા હતા.

રેલ્વેની શરૂઆત

ઈ. સ. ૧૮૪૪માં એ વખતના ગવર્નર ફ્રીયરે રેલ્વે શરૂ કરવાના પ્રયાસો આદર્યા, અને ૧૮૫૦માં ગવર્નર વીલોબીના હસ્તે હિંદભરમાં પ્રથમ રેલ્વેનો પાયો મુંબઈમાં નંખાયો અને ઇ. સ. ૧૮૫૩માં તે મુંબઈ અને થાણા વચ્ચેના ૨૦ માઈલના પટમાં જ. આઈ. પી.ની રેલ્વે દોડતી થઈ. તે પછી થાણાથી કલ્યાણ સુધી વધારવા માં આવી.

ઈ. સ. ૧૮૬૩માં કલ્યાણથી પુના અને ઇ. સ. ૧૮૬૫માં કલ્યાણથી નાશિકના ફાંટાઓ શરૂ થયા. નાગપુર લાઇન ઇ. સ. ૧૮૬૭માં ઉઘાડવામાં આવી, કલકત્તા લાઇન. ઇ. સ. ૧૮૭૦માં અને મદ્રાસ લાઇન ઇ. સ. ૧૮૭૧માં દોડતી થઈ.

ઈ. સ. ૧૮૬૪માં અમદાવાદ અને મુંબઈ વચ્ચે પ્રથમ રેલ્વે વ્યવહાર બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલ્વેએ શરૂ કર્યો.

પાણીના નળ

ઈ. સ. ૧૮૫૩માં પાણીના નળ નાખવાની વિચારણા થઈ અને ઇ. સ. ૧૮૬૦માં તે મ્યુનિસીપલ ખાતાએ મુંબઈથી પહર માઈલ દુર સાબરી તાલુકાના વિહાર તળાવમાંથી રૂ. ૩૭૩૬૫૦૦ ના ખર્ચે મુંબઈમાં નળ વાટે પાણી પહોંચાડ્યું.

ફરી બ્રિટીશ સદતનતના હાથમાં

ઈ. સ. ૧૮૫૭માં હિંદભરમાં લશ્કરી બળવો ફાટી નીકળ્યો. સાગવ હિંદમાં ફરી એક વખત આંધી ચડી. વાતાવરણ ખૂબજ ભયંકર બની ગયું. અરાજકતાનું ઘેરી ગંભીર મોજું ચોતરફ ફરી વળ્યું. આ સમયે મહારાણી વિક્ટોરીયાનું શાસન ચાલતું હતું,

મહારાણીની સરકારે આ સમયે કંપની સરકારના હાથમાંથી સત્તાના સુત્રો હસ્તગત કર્યા અને ઇ. સ. ૧૮૫૮માં મુંબઈ પર બ્રીટીશ પાર્લામેન્ટની સત્તા શરૂ થઈ.

પ્રજાકિય મ્યુનિસિપાલિટીની સ્થાપના

ઈ. સ. ૧૮૭૨માં ધારાસભામાં મ્યુનિસિપલ બીલ પસાર થયું. એ પહેલાં મ્યુનિસિપલ વહીવટ એક કમિશ્નર અને બેન્ય એક જસ્ટીસ ચલાવતી હતી. એમાં કમિશ્નરની સત્તા અગ્રાધ હતી. પરિણામે ખૂબ ગેરવ્યવસ્થા રહેતી, એટલે ઇ. સ. ૧૮૭૩માં મ્યુનિસિપલ બોર્ડ સ્થપાયું અને જુલાઈ માસમાં તેમાં બેસનારા મેમ્બરોની જાહેર ચૂંટણી થઈ, તેમાં ૬૪ સભ્યો હતા. ૧૬ સરકાર નીમતી, ૧૬ જસ્ટીસ એક પીસ નીમતા અને બાકીના ૩૨ ને મુંબઈના બાહુતોને ચૂંટવાનો અધિકાર હતો.

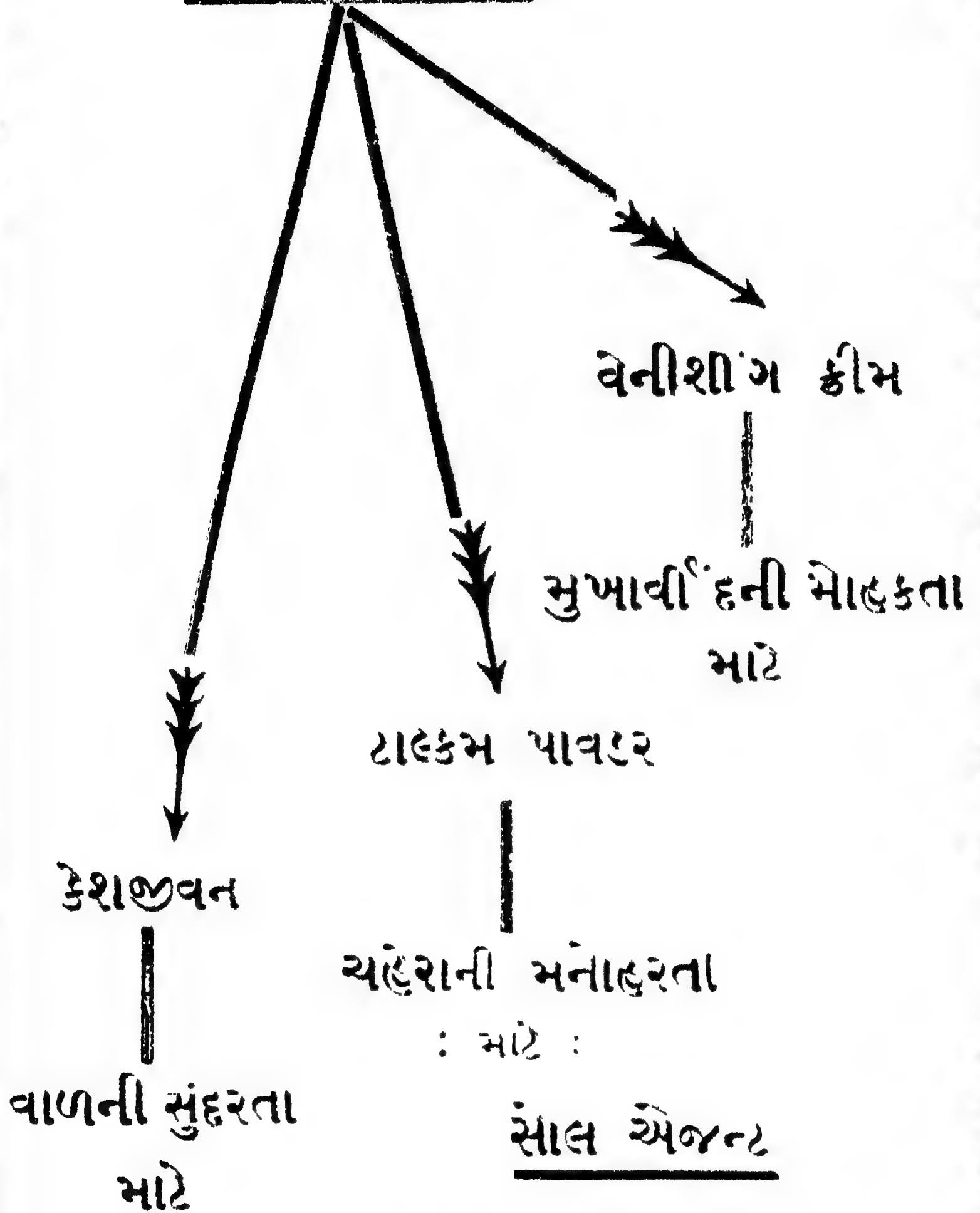
‘ ટ્રામ્વે આવી ’

આ સમયે મુંબઈના વાહનોમાં એક ઘોડાની તેમજ બે ઘોડાની શિગરામ, બગીચો, પાલખીઓ અને બળદગાડીઓ જ હતી. પરંતુ ઇ. સ. ૧૮૭૪ના મે મહીનાની ૯મી તારીખથી ઘોડા જોડેલી ટ્રામ એક અમેરીકન કંપનીએ દોડતી કરી. એ પછી ઇ. સ. ૧૮૮૭ના મે માસની તા. ૭થી મુંબઈનો ટ્રામવ્યવહાર ‘ બોમ્બે મલેક્ટ્રીક સપ્લાય એન્ડ ટ્રામવે કં. ’ ના હાથમાં આવ્યો. તેણે મલેક્ટ્રીક ટ્રામો કરતી કરી. ઓછા ભાડે રાહેરને લ-તે લ-તે અને ખુણે ખુણે બાદશાહી સગવડોવાળી આ ટ્રામ કરતી થઈ ગઈ.

‘ ટેલીફોન આવ્યો ’

ઈ. સ. ૧૮૮૨માં ટેલીફોન સર્વીસ શરૂ થઈ. આજે તો તેનું સ્વરૂપ ખૂબજ સુધયું છે. એ ટેલીફોન મુંબઈના વ્યવહારનો, મુંબઈના વેપાર ઉદ્યોગનો ‘ પ્રાણ ’ બન્યો છે.

ઈ જા

ભારત એજન્સી

૧૫૮, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨.

હરીયો પૂરીને જમીન

આમ મુંબઈ વીસ્તારથી પણ ખૂબ વધ્યે જતું હતું. છતાં વસ્તી પ્રમાણમાં અત્યંત વધી હતી, એટલે ચોપાટીથી કાટ સુધીના હરીયાનો કેટલોક ભાગ પુરીને જમીન બનાવવાનો નિશ્ચય થયો. ઈ. સ. ૧૯૨૧ પછી એ માટેનું કામ શરૂ થયું અને વર્ષોના કામકાજ અને લગભગ સાત આઠ અબજ રૂપિયા તેની પાછળ ખર્ચવામાં આવ્યા. પરિણામે મુંબઈને મરીનડ્રાઈવની સ્વર્ગભૂમિ સાંપડી.

મહાસભાનો જન્મ

મુંબઈમાં વિશાળ માનવસમુદાય એકઠો થયો હતો, તેઓ પૈસે ટંકે સુખી ગણાતા પરિણામે કંઈક વિદ્યા અને નવી દુનિયાના સંસ્કાર પણ સાંપડ્યા. તેઓ પ્રગતિ અને વિકાસ માટે જુદી જુદી સંસ્થાઓ પણ ચલાવતા. એજ રીતે ઈ. સ. ૧૮૮૫ માં આજની આપણી મહાન મહાસભાનો જન્મ મુંબઈમાં જ થયો. મહાસભાના વિકાસમાં, મહાસભાની પ્રગતિમાં અને પ્રવૃત્તિમાં મુંબઈના નાગરિકોએ—મુંબઈની પ્રજાએ સૌથી ઉચ્ચત્તમ હિસ્સો આપ્યો છે, એ તો એક નબ્બસત્ય છે. જ્યારે જ્યારે મહાસભાની હાકલ પડી છે, ત્યારે ત્યારે મુંબઈની વિરાટ જનતાએ તેનો ગર્વભર્યો ઉત્તર વાળ્યો છે. તન. મન અને ધનનો મુંબઈનો ફાળો અતિ કામતી છે. ઈ. સ. ૧૯૩૦—૩૧ની સત્યાગ્રહની લડતમાં મુંબઈનો સર્વ ક્ષેત્રમાં સર્વશ્રેષ્ઠ ફાળો હતો.

સફળ કોંગ્રેસ સરકાર

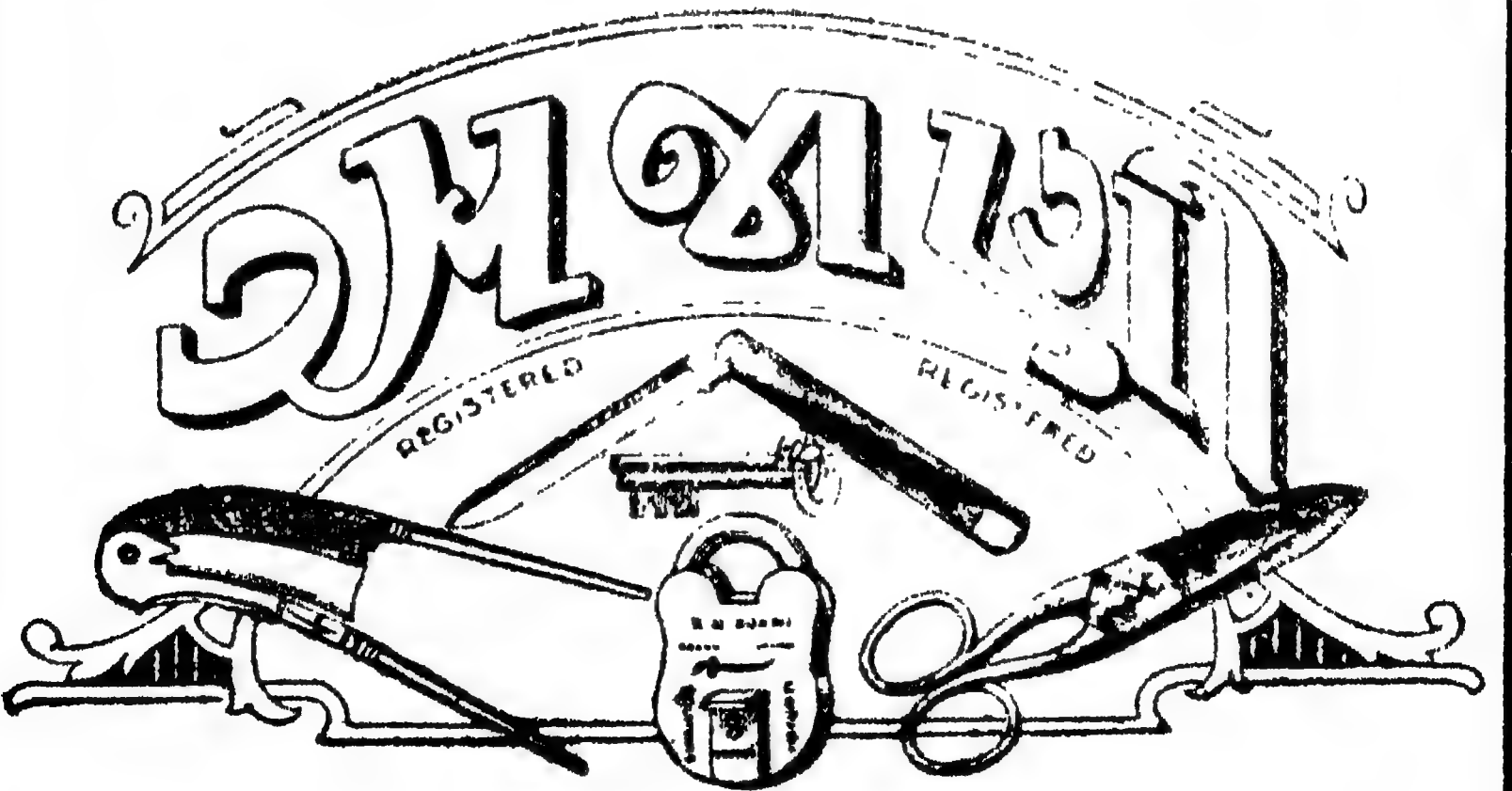
ઈ. સ. ૧૯૩૭માં બ્રીટીશ સરકારે હિંદની પ્રજાને પ્રાંતિક સ્વરાજની જવાબદારી આપી. મહાસભાએ તે સ્વીકારી અને ઈ. સ. ૧૯૩૭થી ઈ. સ. ૧૯૩૯ સુધીનો મુંબઈનો કોંગ્રેસ સરકારનો કારભાર ઉત્તમ નીવડ્યો. યુરોપમાં મહાયુદ્ધ શરૂ થયું અને

હિંદી મહાસભાએ હિંદનો આત્મનિર્ણયનો હકક માગ્યો, પરંતુ એ સામે બ્રીટીશ સત્તનતે આંખ આડા કાન કર્યા પરિણામે કોંગ્રેસ પ્રધાનમંડળે અસહકારને ખાતર રાજનામાં આપ્યા.

મ્યુનિસીપાલિટીની છેલ્લી ૧૯૩૬ ની ચૂંટણી વખતે મુંબઈ મહાસભાએ તેનો વહીવટ હાથ કરવાનું નક્કી કર્યું. પરિણામે કોંગ્રેસ ઉમેદવારો ચૂંટણીમાં હિલા રહ્યા. અને મોટી સંખ્યામાં ચૂંટાળ મ્યુનિસીપાલિટી કબજે કરી. મેયર પણ મહાસભાવાદી જ છે.

આ રીતે મુંબઈએ પોતાની જાંદગાનીના નાનકડા કાળમાં પણ અનેક લીલી સુકી જોષ છે. આજ સુધીની તેની તવારીખમાં તેણે ડગલે ને પગલે પ્રગતિ સાધી છે. એ તો સ્વીકારવું જ પડશે.

● સ્વદેશી તલવાર છાપ ●

કે. એન. અમ્બાણી ૧૦૨, સ્વદેશી મારકેટ-મુંબઈ-૨

ભુ ગો ળ

મુંબઈ મુંબઈ ઇલાકાની રાજધાનીનું શહેર છે. અને અહીં ઇલાકાના વડા હાકિમ ગવર્નર રહે છે.

વસ્તી

ઈ. સ. ૧૯૩૧ ની વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે મુંબઈની વસ્તી ૧૧,૬૧,૩૮૩ માણસની છે. તેમાં ૭,૯,૮૬૧ હિન્દુ, ૨,૦૯,૯૪૬ મુસલમાન અને ઈસાઈ ૮૦૭૨૮ પારસી, પાંડુરૂપ, જૈન ૧૨૪૨૪, બહુદી ૮૬૨૧ શિખ ૯૮૫ અન્ય ધર્મી ૧૭૫૩ છે, તેમાં દેશ પરદેશની વાણી પ્રગ્નઓ છે. અને દરેક પ્રાંતની વસ્તીનો અહીં વસવાટ છે.

લંબાઈ-પહોળાઈ

મુંબઈ શહેરની ઉત્તર દક્ષિણ લંબાઈ ૧૨ માઈલની છે અને પૂર્વ પશ્ચિમ પહોળાઈ ૩-૪ માઈલની છે.

દ્વીપકલ્પ

તેની ત્રણ બાજુ પાણી અને એક બાજુ જમીન હોવાથી તેને દ્વીપકલ્પ કહેવામાં આવે છે.

ધારાસભા

ઈલાકાના વહીવટ પર દેખરેખ રાખનાર અને કાયદાકાનુનો વડનાર ધારાસભા છે. તેમાં પ્રગ્નના પ્રતિનિધિઓ ઉપરાંત સરકાર પક્ષના કેટલાક માણસો બેસે છે. ધારાસભા કાઉન્સીલ હોવામાં મળે છે.

પોર્ટ ટ્રસ્ટ

બંદરી વહીવટ ચલાવવા માટે પોર્ટ ટ્રસ્ટ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. તેની આશીસ બેલાડ પીયર પર છે.

બીજી નાની મોટી સરકારી કચેરીઓ, ઓફીસો, મોટી કાર્ટો વગેરે કાટના લત્તામાં છે.

મ્યુનિસીપાલિટી

શહેરની સ્વચ્છતા, સુધારણા અને શિક્ષણ માટે મ્યુનિસીપાલિટી સ્થાપવામાં આવી છે. આ મ્યુનિસીપાલિટીમાં પ્રગ્નના ચૂંટેલા અને સરકારે નીમેલા એમ બધા મળીને ૧૧૨ મેમ્બરો છે. તેઓ બહુમતિથી મ્યુનિસીપાલિટીનું તંત્ર ચલાવે છે. તેના પ્રમુખને “મેયર” કહેવામાં આવે છે.

દર ત્રણ વર્ષે તેના મેમ્બરોની ચૂંટણી થાય છે અને તેના વાર્ષિક આવક રૂ. ૩૫ કરોડ ઉપરાંતની છે.

આ ઉપરાંત જુદા જુદા કામ માટે જુદી જુદી કમિટીઓ મેમ્બરોમાંથી નીમાય છે, તેમાં સ્ટેન્ડીંગ કમીટી, સ્કલ્પટમિટી, વગેરે મુખ્ય છે.

મુખ્યના વિભાગો

વહીવટની સરળતા ખાતર મુખ્ય શહેરના નીચે પ્રમાણે સાત વિભાગો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે.

ઘોઘમાર વરસાદ અને સખત તાપમાં

● સંપૂર્ણ રક્ષણ આપનારી ●

○ પ્રખ્યાત ○

સુરજ છાપ છત્રીઓ

વાપરો

: મળવાનું ઠેકાણું :

શાહ નાગજી પુરષોત્તમની કું.

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ-૨

એ વોર્ડ

આ વોર્ડમાં કાટ, કાલાખાના બધા વિભાગો આવેલા છે.

બી. વોર્ડ

આ વોર્ડમાં માંડવી, ભીંડીબજાર, ડોંગરી. ચકલો, ઉમરખાડી વગેરે સ્થળોનો સમાવેશ થાય છે.

સી. વોર્ડ

અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, કાર્ડ માર્કીટ, કાલાખાદેવી, કુંભાર-વાડા, ખારાતળાવ ધોબી તલાવ. ફળસવાડી અને ભૂલેશ્વર વગેરે છે.

ડી. વોર્ડ.

ગીરગામ રોડ, ગ્રાન્ટ રોડ, ચાપાટી, ગામદેવી. ખેતવાડી, નેપીયન સી રોડ. વાલકેશ્વર, મહાલક્ષ્મી.

ઈ. વોર્ડ

ખેલાસાસ રોડ. તારદેવ. જુનો નાગપાંડો. નવો નાગપાંડો. મહગાંધી. ભાયખલા. કમાટીપુરા.

એફ. વોર્ડ

ગીચપોકલી, પંચેત, દાદર. માટુગા. નાયગામ. શીવરી, શીવ.

જી. વોર્ડ

વરલી, માછીમ, અને ધારાવી.

પરમા ઉપર ગોનોલ ક્તેદમંદ ઇલાજ છે.

નવો યા જુનો પરમો, પેશાબની બીમારી, સફેદ યા પીળા રસી જવી, તેમજ મુત્રાશયની પીડા ઉપર પહેલેજ દિવસે અસર કરે છે. કાયદો ન થાય તો પૈસા પાછા કી. રૂ. ૨૭ તથા બાટલીના રૂ. ૪-૮-૦

સોરઠ ફાર્મસી, નળબજાર, ડંકન રોડ-મુંબઈ-૪

મુખ્ય લક્ષણ

કાલ્યાદેવી રોડ

કાલ્યાદેવી રોડ મુંબઈનો એક અગત્યનો વ્યાપારી લ-તો છે. કાલીકાદેવી માતાના મંદિર પરથી તેનું નામ કાલ્યાદેવી રોડ પડેલું છે. તે ધોખીતલાવથી શરૂ થઈ પાયધુની પર પુરો થાય છે. તે પર રેશમ બજાર, સ્વદેશી :મારકાટ, અ. ભા. ચ. પ્ર. ખાદી ભંડારની મુખ્ય દુકાન, મારવાડી ચેમ્બર ઓફ કામર્સનું મકાન, કોટન એકચેંજ હોલનું વિરાટ-મહાકાય-આઠ માળનું મકાન, મુંબા-દેવીનું વિશાળ મંદિર અને તળાવ, ગોડીબુંડનું જૈન મંદિર અને પાયધુની. એટલાં પ્રસિદ્ધ સ્થળ આવેલાં છે. અગાઉ પાયધુનીનું સ્થળ મુંબઈ ટાપુનું નાકું હતું. અને પહેલા વર્તી. મઝગાંવના ટાપુઓ પરથી મુંબઈ આવનાર લોકો કાલવટીચડથી ખરડાયલા પગ આ સ્થળ પર સાફ કરતા તેથી તેને પાયધુનીનું નામ અપાયું.

ભાંડીબજાર, દાદર, માદુંગા, માહીમ.

પાયધુનિથી ઈશ્વરિમ રહીમતુલ્લા રોડને નામે આ રોડ સીધો ભાંડીબજાર જાય છે. અગાઉ આ સ્થળે ભાંડીના ઝાંડાનું વન હતું એટલે ભાંડીબજારનું નામ પડ્યું હોવાની માન્યતા છે. ભાંડીબજાર વટાવી આ રસ્તો પરેલરોડને નામે જે. જે. હોસ્પિટલ થઈ ભાયખલા વિક્ટોરીયા બાગ થઈ પરેલથી દાદર અને માદુંગા સુધી જુદે જુદે નામે જાય છે. દાદર ઉપરના ટાપુઓ પરથી મુંબઈ આવનારા માણસો માટે “ દાદર ” નું આજનું સ્થળ દાદરની ગરજ સારતું તેથી તેનું નામ “ દાદર ” પડ્યું. મુંબઈના છેલ્લા હિંદુ રાજા બીમદેવે માદુંગા

માં હાથીવાસ બધાંયો હતો. તેથી તેને માતંગ સ્થાન એટલે માદુંગા પડ્યું. અને મહીકાવતી પરથી આજે માહીમ થયું હોવાની માન્યતા છે.

મઝગાંવ

જે. જે. હોસ્પીટાલ પાસે જઈને બાબુલા ટેંક રોડ મઝગાંવ જાય છે. મઝગાંવનો ટાપુ બીજા ટાપુઓની મધ્યમાં ગણાતો. એટલે તેને ‘મધ્ય ગ્રામ’ કહેતા. એ પરથી આજે મઝગાંવ થયું છે.

નળબજાર, ગોળદેવળ

મુંબઈમાં પ્રથમ નળ ભીંડીબજારથી વલીં સુધી નાખવામાં આવ્યો. એટલે તેની પાસેની બજારને નળબજારનું નામ મળ્યું. ભીંડી બજારથી ગોળપીઠા સુધી નળબજાર કહેવાય છે. નળબજારમાં શાકમાર્કીટ, મટન માર્કીટ પણ છે, ગોળદેવળ પર રેડીમેડ કાપડના ફેટલાક અગત્યના સ્ટોર્સ ઉપરાંત દેશી દવા વેચનારા ગાંધીઓ અને લાદીની બજાર છે. અને થોડે દૂર ચોર બજાર આવેલી છે.

સેન્ડહસ્ટ રોડ

ગોળદેવળ સેન્ડહસ્ટ રોડ પર આવેલું છે. આ રોડ સીધા ચોપાટી જઈ અટકે છે. તેના પર ગોળપીઠા, પ્રાર્થના સમાજ, ના લતાઓ. વનીતા વિશ્રામ, ભગવાનદાસ નરોત્તમદાસ કપોળ નિવાસ ગૃહ. લાયબ્રેરી, લોટવાળા લાયબ્રેરી, વગેરે સંસ્થાઓ આવેલી છે.

ચોપાટી-મરીનડ્રાઇવ

ચોપાટીની જગ્યા ચોખંડ પટ્ટી જેવી છે, એટલે તેનું નામ ચોપાટી પડ્યું. અહીંથી મરીન ડ્રાઇવનો વિશાળ અને ખુલ્લો રસ્તો ડેઠ નરીમાન પોઇન્ટ સુધી. પાલવા બંદર નજીક-દરીયાને કાંઠે કાંઠે છે. દરીયા કાંઠે વિશાળ પાળ બાંધી છે. ભવ્ય પુટપાથ છે. એટલે મુંબઈગિરાઓમાં તે ફરવાનું અગત્યનું સ્થળ થઈ પડ્યું છે. મરીનડ્રાઇવનો રસ્તો પણ અત્યંત વિશાળ છે, અને તેના અપ-ડાઉનના

એ વિભાગ વચ્ચે મેંદીની કુદરતી દીવાલ બનાવીને કર્યા છે. તેથી તેનો દેખાવ અતિ આકર્ષક બન્યો છે.

વાલકેશ્વર-મલખારહીલ-ગાર્ડન

ચૌપાટીથી પશ્ચિમ બાજુ દેખાતો ડુંગર ‘મલખારહીલ’ છે. તેના પર વાલકેશ્વર, બાણગંગા તળાવ અને હેંગીંગ ગાર્ડન આવેલા છે. વાલકેશ્વરને છેટે ના. ગવર્નરનો બંગલો છે. ઉપરાંત લક્ષ્મીનંદનો અને ઉચ્ચ અમલદારો વાલકેશ્વરની સ્વર્ગભૂમિમાં વસે છે. અહીં વાલકેશ્વર મહાદેવનું મંદિર છે. રામચંદ્રજી સીતાજીની શોધ કરતાં અહીં આવી ચડ્યા હતા, ત્યારે કોઈ બ્રાહ્મણે તેમને અહીં શંકરની મૂર્તિ સ્થાપવાથી સીતાજી મળશે, એવી સલાહ આપી, તેથી રામચંદ્રજીએ અહીં વાલુ એટલે રેતાંની મહાદેવની મૂર્તિ સ્થાપી, અને પૂજા કરવા લક્ષ્મણજીને પાણી લાવવા કહ્યું. લક્ષ્મણજીએ બાણ મારીને જમીનમાંથી ગંગા પ્રકટાવ્યાં. આથી આ મંદિરનું અને તે પછી લ-તાનું નામ વાલકેશ્વર પડ્યું, અને તળાવનું નામ બાણગંગા પડ્યું. હીલ પર મધ્યમાં હેંગીંગ ગાર્ડન છે. કુદરતી રીતેજ આ બાગ મુબઈનો ઉત્તમ બાગ બન્યો છે. કેમકે તેની બંને બાજુ સાગરનાં ઉજળતાં મેળાંઓ ધ્રુવે છે. અહીંથી આખું મુબઈ દૃષ્ટિએ ચંદ્ર છે. અને તે ડુંગર પર છે. તેના નીચે તળાવ છે. એટલે તેને હેંગીંગ-જુલો બગીચો કહે છે. બાગમાં સ્વચ્છતા સારી છે, બાળકો માટે રમતગમતનાં પણ સુંદર સાધનો છે. આ બાગ સર શ્રીરોજશા મહેતાએ સ્થાપિત કર્યો હતો.

ગીરગામ

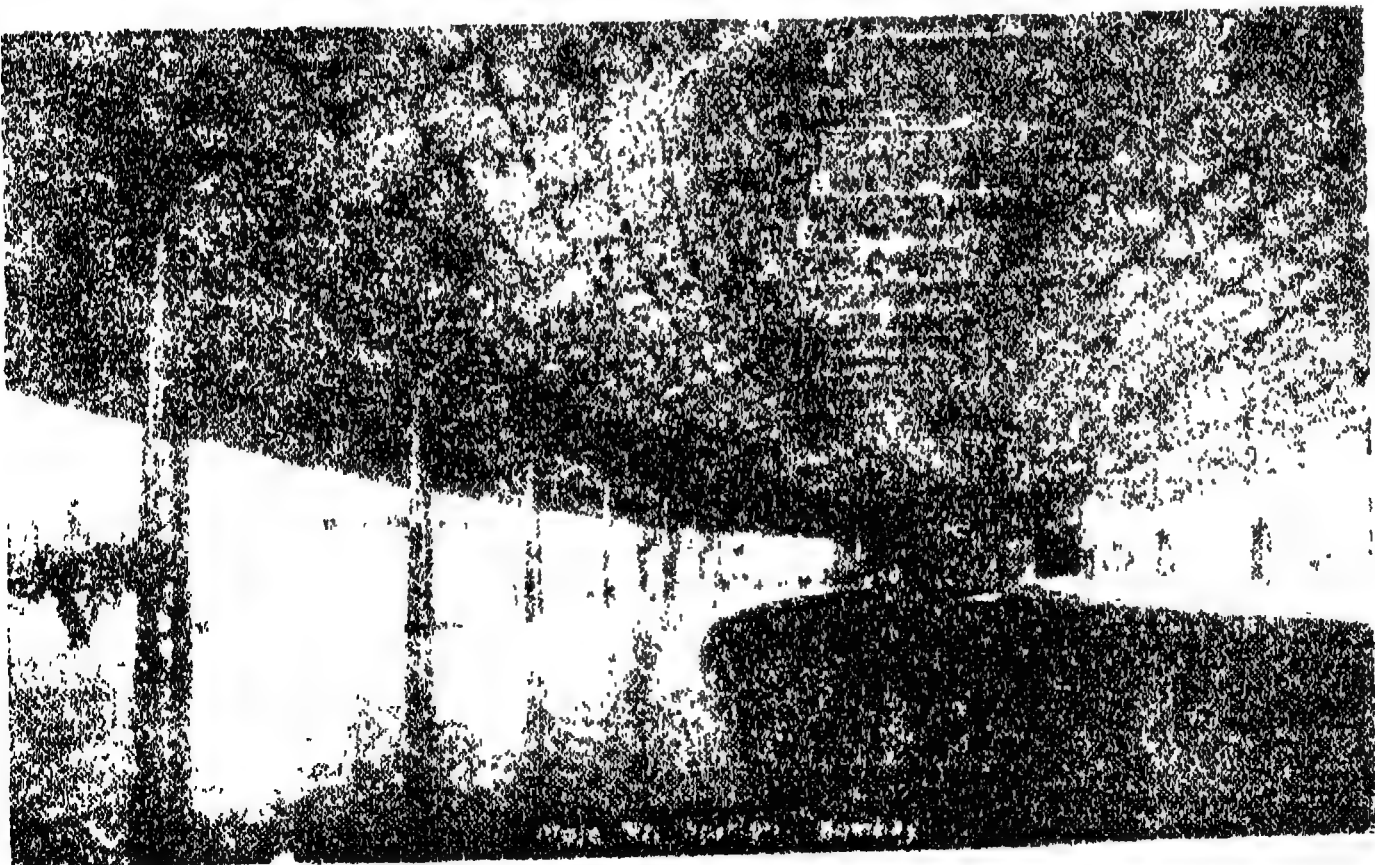
નીચે ઉતરતા ગીરગામ રોડ શરૂ થાય છે, ડુંગરની તળે-ટીથી શરૂ થતા આ લ-તાને ગીરીગામ કહેવામાં આવતો. તે પરથી આજે ગીરગામ બન્યું છે. આ રોડ મુબઈનો એક વિશાળ રસ્તો છે. તે તેમાં મુખ્ય કાંદાવાડી, ઠાકુરદાર, ચીરાબગ્ગર વગેરે લ-તાથી ઘોષી તળાવ પર પુરો થાય છે. આ લ-તાઓમાં ખાસ કરી મહા-રાષ્ટ્રીય પ્રજાની વસ્તી પુષ્કળ છે.

● : મહાનગરી મુખ્ય : ●

● રિસર્વ પ્રવેશદાર ●

રેવેનુ આંદર પર ચિટ થે ગાદ ફરિયા અને તાજ માવાત હોટલ

● મોત સ્ટેશન ●

જ્યાંથી પરદેશ જવા આગમોટો ઉપડે છ

હિન્દના

સાત લાખ ગામ-
ડાંની સુદિની
સળગતી સમસ્યા-
ઓ આહી આકાર
પામી છે

અનેક

અઠવાડિયાઓથી
એકસરખું આકે-
ર્ષણ જમાવી રહ્યું
છે.

હિન્દના

અંબાજ નારીજીવ-
નની વસમી વેદ-
નાઓની અધુકથા
આહી જીવતી થઈ
છે.

† નેશનલ સ્ટુડીયોઝનું પ્રથમ ચિત્ર †

ઓરેત

આવતાં —

આકર્ષણ

†

સરકાર

વડે

છાપી વાદુ

શ્રી. વીરેન્દ્ર દેસાઈ

†

પૂર્ણ

શ્રી. દેવગી

†

દીગ્ગજીવ

મહેબુબ

જી. વડે

સુરેન્દ્ર. અનંતાન આગતર,

યાકુમ. જ્યોતિષ હરીશ,

અરબી કનેયાનાત,

વલ્લભા મુનાલીની

શ્રીજીવણી

વડે

આવતાં

આકર્ષણ

†

સાધિકા

શ્રી. વીરેન્દ્ર દેસાઈ

†

?

શ્રી મહેબુબ

†

પાયે

ગાયના

H. M. V. ની રેકોર્ડ

પર નાંચે

ટાઈમ :

૩૫-૬૫-૮૫

ધોખીતળાવ-આઝાદ મેદાન

ધોખી તળાવ મોટું તળાવ હતું. ધોખીઓ ત્યાં કપડાં ધોતાં. આજે તે વિશાળ મેદાન છે. અને 'આઝાદ મેદાન'ને નામે ઓળખાય છે. તેની એક બાજુ કુશાંક રોડ પર સેન્ટ જેવીયર કોલેજ, કામા હોસ્પિટલ, પોલીસ કોર્ટ અને મ્યુનિસિપાલિટીનું ભવ્ય મકાન આવેલું છે. બીજી બાજુ મહાત્મા ગાંધી રોડ છે.

એપોલો બંદર

આઝાદ મેદાન પુરું થતાં કોર્ટનો લ-તો શરૂ થાય છે. બોરી-બંદરથી-હોન'બી રોડ પરથી ફ્લોરા ફાઉન્ટન, રામબાઈ ટાવર, કાળાધોડા, સર કાવસજી જહાંગીર હોલ વટાવી મ્યુઝિયમ થઈ પાલરા બંદર પર જવાય છે. અહીં 'એપોલો ગેટ'ના નામે ઓળખાતા 'લિંદના પ્રવેશદ્વાર'નો દરવાજો છે. એપોલો ઉપર તાજમહાલ, ગ્રીન અને મેજેસ્ટીક જેવી બાદશાહી અગ્રેજી હોટેલો આવેલી છે.

કોલાબા

પાલવાથી કોલાબા લ-તો શરૂ થાય છે. અહીં પહેલા કાળી-ઓની વસ્તી હતી, તેથી તે વિભાગનું નામ કોલાબા પડ્યું છે.

મિન્ટ રોડ

મ્યુઝિયમથી એપોલો સ્ટ્રીટમાંથી જતાં જીનું કસ્ટમ હાઉસ, એલ્ફ્રીસ્ટન સર્કલ, ટાઉન હોલ, ટંકશાળ પાસે થઈને મિન્ટ રોડ, જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ ગય છે. અહીંથી બોરીબંદર સ્ટેશન પાસે થઈ ક્રાફ્ટ મારકીટ પહોંચાય છે.

ક્રાફ્ટ મારકીટથી શરૂ થતા રસ્તા

ક્રાફ્ટ મારકીટથી જુદા જુદા ચાર પાંચ ધોરી રસ્તાઓ શરૂ થાય છે. શેખમેમણ સ્ટ્રીટ તેમાં મંગળદાસ મારકીટ, દુલાશ મારકીટ, જીમામસ્જીદ, ઝવેરી બજાર, મૂળજી જેઠા મારકીટ, લક્ષ્મીદાસ મારકીટ

ભુલીયન એકચેંજ હોલ, મહાજન એસોસિએશન હોલ, મારવાડી બગીચા થર્મ કોટન એકચેંજ હોલના મકાન પાસે અટકે છે. લુહાર ચાલતો રસ્તો કાલ્યાદેવી રોડને મળે છે. અગ્રદુલ રહેમાન સ્ટ્રીટનો રસ્તો સીધો પાયધુની પહોંચે છે. નાગદેવી સ્ટ્રીટ પણ દેખાવે નાની છતાં વ્યાપારે ભવ્ય છે. ઉપરાંત મારકીટ પાસે થઈને ઘોખીતળાવથી શરૂ થયેલ કનાંક રોડ કનાંક અંદર પર જાય છે. મહમદઅલી રોડ અહીંથી શરૂ થઈને ભાંડી બગીચા સુધી જાય છે.

માંડવી

મહમદઅલી રોડથી ભાંડીબગીચા જતા જમણા હાથ તરફ માંડવીનો લ-તો છે. એ દેશપરદેશ સાથે ગંગવર વ્યાપારથી સંકળાયેલો છે. કેમકે તે અંદર લ-તો છે. દરીયાના વહીવટ કરતી એપ્રીસને 'માંડવી' કહેવામાં આવતી, એ પરથી આ લ-તાનું નામ માંડવી પડ્યું. તેમાં દાણાઅંદર, ભાતબગીચા, ખાંડ બગીચા, ખારેક બગીચા, કરીયાણા બગીચા વડગાડીની મહાન બગીચા આવેલી છે.

ભૂલેશ્વર

કાલ્યાદેવી રોડને રસ્તે કોટન એકચેંજ હોલના વિશાળ મકાન સામેના લ-તાને ભૂલેશ્વર કહેવામાં આવે છે. સદીઓ પહેલાં એક શ્રીમંત દાણાએ અહીં ભૂલેશ્વર મહાદેવનું મંદિર બંધાવ્યું હતું. તે પરથી આ લ-તાનું નામ ભૂલેશ્વર પડ્યું. ભૂલેશ્વરમાં મંદિરોની ઘણી સંખ્યા છે. ત્રોળ ભાયવાડામાં વલ્લભ સંપ્રદાયનું મોટું મંદિર, શ્રી નાથજીની પેઠી, સ્વામીનારાયણનું મંદિર વગેરે મંદિરો છે. કબુતરખાના પાસે લાલખાવાનું મંદિર છે. જીવનની હંમેશની જરૂરિયાતની બધી ચિજો અહીં મળે છે. કાલ્યાદેવી પરના નાકા પર બંબાખાનું, શાક માર્કેટ, છે અને બીજા છેડા પર કેથેડ્રલ સ્ટ્રીટ આવેલી છે. એ જગ્યા કબુતરખાનાને નામે પ્રસિદ્ધ છે. કેથેડ્રલ સ્ટ્રીટમાં એક ચર્ચ છે.

કબુતરખાનાથી કેથેડ્રલ સ્ટ્રીટમાં થઈ સીધા પાંજરાપોળ રોડના નાકા પરથી માધવઆગનો પાછલો દરવાજો આવે છે. માધવઆગમાં

લક્ષ્મીનારાયણનું વિશાળ મંદિર છે. મંદિરના સામેના ભાગમાં વ્યાખ્યાન ચોક છે, તે સભાઓ, લગ્નમંડપ વગેરે માટે ઉપયોગમાં આવે છે.

સી. પી. ટેંક રોડ-વીઠલભાઈ રોડ

માધવબાગના મુખ્ય દરવાજાથી બહાર નીકળતા સી. પી. ટેંક રોડ પર આવી પહોંચાય છે. અહીં પહેલાં કાવસજી પટેલનું તળાવ હતું. સી. પી. ટેંકના નાકા પર ‘હીરાબાગ’ની ધર્મશાળા અને વ્યાખ્યાન હોલ છે. ત્યાંથી વીઠલભાઈ પટેલ રોડ શરૂ થાય છે. આ રોડને પહેલાં ગીરગામ એક રોડ કહેતા. રસ્તા પહોળો અને ભવ્ય છે. આ રોડ પ્રાર્થના સમાજ થઈ-ચર્ચી રોડ અને સેન્ડહસ્ટ રોડ, લેમિંગ્ટન રોડ વીધી ‘વીઠલ સદન’ એટલે કે કોંગ્રેસ હાઉસ જઈ અટકે છે. કોંગ્રેસ હાઉસમાં મુખ્ય પ્રાંતિક મહાસભાની આસીસ છે.

બોમ્બે સેન્ટ્રલ

એમ્પિરા હાઉસથી લેમિંગ્ટન રોડનો ભવ્ય રસ્તો શરૂ થાય છે. તે ગ્રાન્ટરોડ, તારદેવ રોડને વીધીને જાય છે. આ રોડ પર ‘બોમ્બે સેન્ટ્રલ’ સ્ટેશન આવેલું છે. આ સ્ટેશન ‘વિક્ટોરીયા ટર્મીનસ’ જેટલું જ ભવ્ય છે. તેનું કંપાઉડ બાસ આકર્ષક છે. સ્ટેશનને પાંચ પ્લેટફોર્મો છે.

ખેતવાડી

ગોળપાઠાથી ગ્રાન્ટરોડ અને સેન્ડહસ્ટ રોડ વચ્ચેના લગભગ ‘ખેતવાડી’ કહે છે. અગાઉ અહીં ખેતી થતી હશે, તે પરથી આ લગભગ નામ ખેતવાડી પડેલું છે. ખેતવાડીમાં જુદી જુદી ચૌદ ગલીઓ આવેલી છે.

પ્લે હાઉસ

ખેતવાડીની પાસેજ ગ્રાન્ટરોડ-ફાકલેન્ડ રોડ પરના સંગમ સ્થાનને ‘પીલ હાઉસ’ કહે છે. ‘પ્લે હાઉસ’ એટલે

થીયેટર. આજે તો ત્યાં નાટક સીનેમાના પુષ્કળ થીયેટરો છે.

‘તાડદેવ’

પ્લે હાઉસથી ફાકલેન્ડ રોડનો સીધો રસ્તો તાડદેવ જઈ અટકે છે. આ સ્થળે અગાઉ તાડનું વન હતું, અને તેમાં એક મૂર્તિ હતી. તે પરથી ‘તાડદેવ’ નામ પડ્યું છે.

વલી

‘તાડદેવ’થી તાડદેવ રોડ પરથી મહાલક્ષ્મીના મંદિર પાસે જવાય છે. ત્યાંથી પેદાર રોડ અને વલી રોડ એકઠા થાય છે. અહીંથી ‘નવી ચોપાટી’ શરૂ થાય છે. ‘વલી’ એ મુંબઈનો ઉપરનો ટાપુ હતો. મરાઠી ભાષામાં ઉપર એટલે ‘વર’ થાય છે. એ પરથી ‘વલી’ થયું. મુંબઈથી દૂર હોવાથી, શહેરની બધી ગટરો અહીં દલવાય છે.

વોર્ડન રોડ-નેપીયનસી રોડ

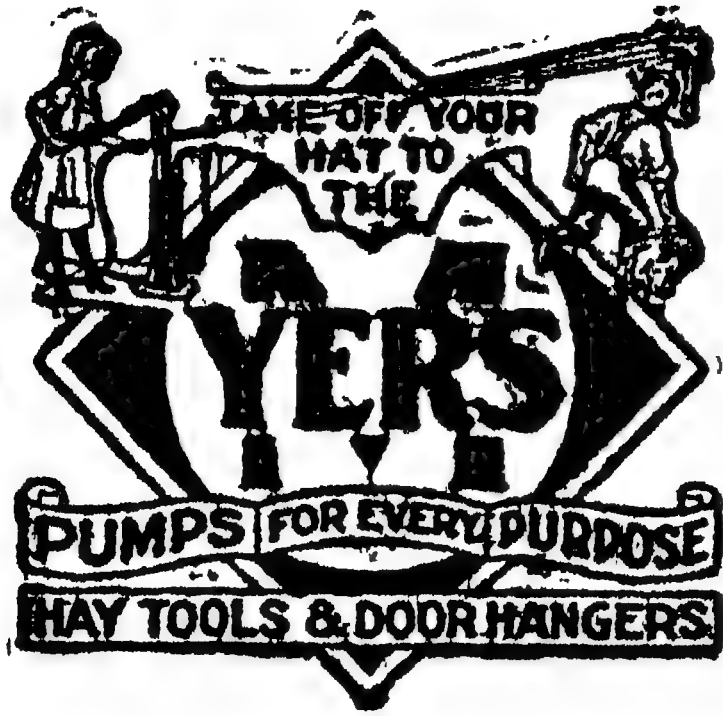
મહાલક્ષ્મીના મંદિર પાસેથી વોર્ડન રોડ શરૂ થાય છે. આ રોડ દરીયાના કીનારે ખંભાલા હીલ જઈ અટકે છે. તેમાં લક્ષ્મીપતિઓજ વસવાટ કરે છે. વોર્ડન રોડ પુરો થાય છે, ત્યાંથી સામે બાજુ ‘નેપીયન સી રોડ, દરીયા કીનારે શરૂ થાય છે. તે રોડ પર પણ શ્રીમંતો જ વસે છે.

ગોવાલીયા ટેંક

આ બન્ને રસ્તાથી એક રસ્તો ‘ખંભાલા હીલ’ રોડ ઉપર ચડે છે. તે ગોવાલીયા ટેંક પર આવી અટકે છે. અહીં ‘ગોવાલીયા ટેંકનું મોટું મેદાન છે. પહોળાં મોટું તળાવ હતું. અહીંથી ગોવાલીયા ટેંક રોડ આગળ જાય છે.

કવીન્સ રોડ

એપેરા હાઉસથી શરૂ થતા કવીન્સ રોડ અને મરીન ડ્રાઈન્સ પર પણ શ્રીમંતોના બંગલાઓ જ દૃષ્ટિએ ચડે છે. આ રસ્તાઓ ચર્ચગેટ સ્ટેશન પાસે પુરા થાય છે.

પાણીની અછત માટે 'માયર્સ' પંપ' બીજા પંપ કરતાં વધારે ટકાઉ, શક્તિશાળી, અને ઓછા ખર્ચાળ છે.

માયર્સના ઓટોમેટીક પંપ

સ્વતંત્ર વોટર વક્સની ગરજ સારે છે.

- માયર્સના હેન્ડ પંપ ગમે તેટલા ઉંડા કુવા અગર બોરીંગોમાંથી પાણી ખેંચે છે.
- હાથ, વીજળી, પવનચક્કી, એન્જીનથી માયર્સના પંપ ચાલે છે.
- ૭૦ વર્ષના બુના વધારેમાં વધારે પાણી આપનાર પંપ, ટુંકમાં માયર્સ એટલે પાણીનો સમ્રાટ.

માયર્સ પંપ

હીંદના સોલ એજન્ટ ટે. નં. ૨૪૬૩૩

ધીવોટર સપ્લાય સ્પેશિઆલીસ્ટ્સ લીમીટેડ

૮, હમામ સ્ટ્રીટ, કોટ મુન્શ. ૧

પો. બો. નં. ૬૮૪.

મુંબઈના બે આલીશાન અને આદર્શ

હિન્દુ રેસ્ટોરાં

● એવરગ્રીન હિન્દુ રેસ્ટોરાં ●

○ હલાલ સ્ટ્રીટ, કેટ ○

શેર બજારના લક્ષ્મી આ રેસ્ટોરાં અતિ વખણાઈ ગયું છે.
આપ એક મુલાકાત જરૂર લ્યો, સૌને સંતોષ સાંપડ્યો છે.

ટે. નં. ૩૪૮૬૮

● ન્યુ ગ્રીન હિન્દુ રેસ્ટોરાં ●

૨૦૩A, કાલબાદેવી રોડ

કેટન એકથેન્જ હોલપાસેજ હાલમાં ખુલ્લું આ ભવ્ય
રેસ્ટોરાંટ કાલબાદેવીપર અંજોડ છે. દુક સમયમાં
લોકપ્રિય બની ચૂક્યું છે.

જમવાની ઉત્તમ સગવડ છે.

ટે. નં. ૩૦૫૦૫

ચોક્કસ, ઉંચા પદાર્થો સ્વચ્છતા
અને સબ્યતા બે અમારી
સ્પેશિયલિટી છે. પાર્ટી-
ઓનું કામ પણ
ચીવટપૂર્વક કરી
આપીએ છીએ.

હવા, ઉગ્મસ અને મનને તાજગી
આપનારા મધુર વાતાવરણ
માટે અમારા ભવ્ય રેસ્ટો-
રાંઓની મુલાકાત લેવી
જોઈએ.

માલીક : અમુભાઈ રતનશી ઠક્કર

શું નિહાળશો ?

પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ

‘મ્યુઝિયમ’ એ મુંબઈનું અગત્યનું ટ્રામ જંકશન છે. માદુંગા, દાદર, ગોવાલિયા ટ્રંક અને તાડદેવ પરથી છૂટતી ટ્રામે શહેરના મુખ્ય રસ્તાઓ પરથી—શહેરને વીધતી મ્યુઝિયમના પ્રવેશ-દ્વાર આગળ આવીનેજ ઉભી રહે છે.

ઈ. સ. ૧૯૦૫ માં મહુમ પંચમ જ્યોર્જ પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ તરીકે મુંબઈની મુલાકાત લીધી ત્યારે આ મ્યુઝિયમના મકાનના પાંચ નાખાંચો હતા. અને તે પરથી ‘પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ’ નામ રાખવામાં આવ્યું હતું. ઈ. સ. ૧૯૧૪ માં આ ભવ્ય મકાન ત્યાર થયું. અને એ સમયમાં મહાયુદ્ધના કારણે તેનો હિપયોગ હોસ્પિટલ તરીકે થવા માંડ્યો. ઈ. સ. ૧૯૨૨ થી મ્યુઝિયમ તરીકેની તેની કારકિર્દી શરૂ થઈ.

મ્યુઝિયમને આંગણે સુંદર બગીચો છે. તેમાં પ્રાચિન શિલ્પ-કળા દાખવતી મૂર્તિઓ પણ રાખવામાં આવી છે અને મધ્યમાં મહુમ પંચમ જ્યોર્જનું ભવ્ય પુતળું છે.

મ્યુઝિયમ અક્ટોબર થી નવંબરના દિવસોમાં સવારે ૧૦ થી પાંચ સુધી અને ફેબ્રુઆરીથી સપ્ટેમ્બર સુધી સવારે ૧૦ થી ૬ જેવા માટે ખુલ્લું રહે છે. બુધવારે એ આના પ્રવેશ ફી લેવામાં આવે છે. અઠવાડિયામાં સોમવારને દિવસે અને વરસમાં ‘ફીસમસ’ તમજ ગુડ ફ્રાઇડેને દિવસે બંધ રહે છે. બાકીના તહેવારના દિવસોમાં પણ ખુલ્લુંજ હોય છે.

આ મ્યુઝિયમમાં પ્રાચિન સમયના વિવિધ પ્રકારની કળાઓના નમૂનાઓ, પ્રાચિન હથિયારો, પ્રાચિન મૂર્તિઓ, તામ્રપત્રો અને શિલાલેખો વગેરે અસંખ્ય વસ્તુઓ, મરેલા પશુ, પક્ષી, પ્રાણી અને સર્પનાં મૃતદેહો અને પ્રકાર પ્રકારની કારીગરી ભરપુર ચીજો અહીં જોવા મળે છે. એકંદરે આ મ્યુઝિયમ ખાસ જોવા જેવું છે.

ટાઉન હોલ

મ્યુઝિયમથી ડોકયાર્ડ પર થોડે દૂર ચાલતા એલ્ફી-સ્ટન સર્કલ સામે ટાઉન હોલનું ડઝનબંધ પગથીયાંવાળું ભવ્ય મકાન આવે છે. ઇ. સ. ૧૮૧૧ માં લીટરરી સોસાયટીએ જાહેર સભાઓ ભરવા, સમારંભો ઉજવવા, તેમજ લાયબ્રેરી અને મ્યુઝિયમ સ્થાપવા માટેના ઉદ્દેશથી આ હોલ બાંધવાની હિલચાલ ઉપાડી હતી, ઇ. સ. ૧૮૧૨ માં લોટરી દ્વારા એ માટે એક લાખ રૂપિયા એકઠા થયા હતા, ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ જમીન અને રૂ. ૬૬ હજાર રોકડા આપ્યા હતા. પરંતુ તે પુરા ન થવાને કારણે ઇ. સ. ૧૮૨૩ માં બીજી વખત લોટરી મારફત રૂ. ૨૯૦૦૦ મેળવવામાં આવ્યા. છતાં જરૂર જેટલા જેટલી રકમ એકઠી થઈ શકી નહોતી. છેવટ ઇ. સ. ૧૮૩૩ માં આ મકાન તૈયાર થયું.

ટાઉન હોલનો ઉપયોગ આજ સુધી તેના મૂળ ઉદ્દેશ અનુસાર જ થતો આવ્યો છે. તેમાં ઉત્તમ પુસ્તકાલય, અને મ્યુઝિયમ છે. મ્યુઝિયમમાં પ્રાચિન વસ્તુઓ, પુરાતનકાળના અવશેષો, પથ્થર અને લાકડા પરનાં કોતરકામના નમૂનાઓ, તામ્રપત્ર પર લખેલા પ્રાચિન લેખો વગેરે છે.

ટંકશાળ

ટાઉનહોલની પાછળ ટંકશાળ આવેલી છે. તેના મકાનનો પાયો ઇ. સ. ૧૮૨૫ ના જાન્યુઆરીની પહેલી તારીખે નાંખાયો હતો. ઇ. સ. ૧૮૨૭ના ડીસેમ્બર માસથી યંત્રો નાંખવાનું કામ શરૂ થયું હતું અને ઇ. સ. ૧૮૩૦ના અક્ટોબર માસથી સીકકા પાડ-

વાનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. એમાં હંમેશા લાખોની કીંમતના ચાંદી અને નીકલના સીકકા તૈયાર થાય છે. જાહેરજનતા માટે તે જોવાને ખુલ્લી નથી. પરંતુ અધિકારીને અરજી કરવાથી જોવા માટે બુધવાર અને શનિવારને દિને વખત આપવામાં આવે ખરો. તે પણ અમુક વિભાગમાંજ.

‘બોમ્બે કેસલ’

તેની પાછળ સમુદ્ર કીનારા પર ‘બોમ્બે કેસલ’ આવેલો છે. તે ઈ. સ. ૧૫૩૮માં પોર્ટુગીઝોએ બંધાવ્યો હતો. સ-તાની શરૂઆતમાં અંગ્રેજોે પણ તેનો ઉપયોગ રહેવા માટે કરતા. મુંબ-ઈનું એ ઐતિહાસિક સ્થળ છે.

‘જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ’

ત્યાંથી મિન્ટ રોડ પર આગળ ચાલતાં રસ્તાના નાકા પર ‘જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ’નું ભવ્ય ધુમટવાળું આલીશાન મકાન છે. તેને બાંધતા દસ વરસ લાગ્યા હતા. ઈ. સ. ૧૯૧૧માં અહીં પોસ્ટ ઓફીસ શરૂ થઈ એ પહેલાં તે આજની ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટમાં આવેલી ‘સેન્ટ્રલ ટ્રેલીગ્રાફ ઓફીસ’ના મકાનમાં હતી. મુંબઈ હિંદીકાની વડી પોસ્ટ ઓફીસ છે. તેમાં જનરલ પોસ્ટ માસ્ટર એસ છે. અતિ વિશાળ અને અતિ ભવ્ય છે.

વિક્ટોરીયા ટર્મીનસ

પોસ્ટ ઓફીસની પાદ પાછળ બેરીઅંદરનું વિરાટ સ્ટેશન છે. દુનિયાભરના વિરાટ રેલ્વે સ્ટેશનોમાં તેની ગણતરી થાય છે. હિંદમાં એ સૌથી ભવ્ય સ્ટેશન ગણાય છે. ઈ. સ. ૧૮૮૭માં મહારાણી વિક્ટોરીયાના નામ પરથી તેને ‘વિક્ટોરીયા ટર્મીનસ’નું નામ અપાયું હતું.

અહીંજ ગ્રેટ ઇન્ડીઅન પેનીસુલા રેલ્વે ક્લબ એટલે જ. આઈ. પી. રેલ્વેની મુખ્ય ઓફીસના ભવ્ય મકાનો છે. સ્ટેશનને ૧૩ વિશાળ પ્લેટફોર્મ છે. તેમાં નં. ૧ થી ૮ પ્લેટફોર્મ પરથી પરાંઓમાં જવા માટે ટ્રેનો

નરવાના ટોનીક પીલ્સ

‘નરવાના ટોનીક પીલ્સ’ અંદરની નસોને મજબુત બનાવી શક્તિ આપે છે. આ દવામાં ઘણા અગત્યના તત્વો મેળવવામાં આવ્યા છે કે જેનાથી નપુંષકતા તથા કાર્મેડ્રીયની નબળાઈ દુર થાય છે. વિદેશમાં ખ્યાતિ પામેલા બુદ્ધિમાન ડોક્ટરોની શોધખોળનું આ પરીણામ છે.

એનાથી ઘણા વૃદ્ધો જુવાન જેવા થાય છે અને ઘણા યુવાન માણસોને કાયમના માટે અશક્ત થતા બચાવ્યા છે. માટે આ ખાત્રીવાળો ઇલાજ કરો. જીંદગી સાથે જુગાર ખેલવો વ્યર્થ છે.

દીવસના સખત કામ પછી થાક્યા હો ત્યારે એક કપ દુધ સાથે નરવાના ટોનીક પીલ્સ લઈ નવી શક્તિનો અનુભવ કરો. નરવાના ટોનીક પીલ્સ તમારા લોહીમાં રક્તાણુનો જથ્થો મૂકી તમારી જીંદગીમાં જોમ અને ઉત્સાહ લાવે છે.

કીંમત ૫૦ ગોળીની બાટલીના રૂ. ૪-૧૧-૦, ૨૫ ગોળીની બાટલીના રૂ. ૨-૮-૦, એકસ્ટ્રા પેટન્ટ કવોલીટી ૫૦ ગોળીની બાટલીના રૂ. ૬-૬-૦ અને ૨૫ ગોળીની બાટલીના રૂ. ૫-૦-૦, એક ગોળી દુધ સાથે જમ્યા પછી દિવસમાં બે વખત, ત્રણ દિવસ ખાધા પછી, પાછી એક બે દિવસ બંધ કરવી અને ફરી ચાલુ કરવી એવી રીતે ત્રણ દિવસ દવા ચાલુ રાખવી અને એક બે દિવસ બંધ રાખવી.

એમ. ડી. વોરા એન્ડ કું.

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ-૨.

દોડે છે. અને નં. ૬ થી ૧૩ પરથી પુના, મદ્રાસ, કલકત્તા અને પેશાવરની ટ્રેનો દોડે છે.

મ્યુનિસિપાલિટી બીલ્ડીંગ

‘વિક્ટોરીયા ટર્મિનસ’ની બરાબર સામેજ હોર્નબી—અને કૃષ્ણાંક રોડના સંગમ સ્થાન પર હિંચા મીનારાવાળું ‘બોમ્બે મ્યુનિસિપાલિટીનું’ ભવ્ય મકાન છે. તેનો પાયો ઇ. સ. ૧૮૮૪માં તે વેળાના વૉઈસરોય લોર્ડ રીપને નાખ્યો હતો અને નવ વરસે ૩. ૧૩ લાખના ખર્ચે તૈયાર થયું હતું. આ મકાનમાં મ્યુનિસિપાલિટીની બધી ઓફીસો આવેલી છે, અને પહેલા માળ પર કોર્પોરેટરોની માટીંગ માટે ‘કોર્પોરેશન હોલ’ છે. મકાનના આંગણામાં મ્યુનિસિપાલિટીના એક વખતના અગ્રગણ્ય નેતા, મહાસભાના સ્થાપકોમાંના એક અને એ વેળાના લોકપ્રિય આગેવાન મહંમદ શીરોઝશા મહેતાનું પુતળું છે.

‘મહારાણી વિક્ટોરીયાનું પુતળું’

તેની સામેજ જમણા હાથ પર હિંદના એક મહાન વદ્યોગપતિ મહંમદ જમશેદજી એન. ટાટાનું પુતળું છે, પુતળાની જમણી બાજુથી ‘વોડબી રોડ’ શરુ થાય છે. આ રોડને છેટે ‘બોમ્બે જીમખાનું’ આવેલું છે. અહીં વોડબી રોડ, મહાત્મા ગાંધી રોડ અને મેયો રોડનો સંગમ થાય છે. ત્યાંજ મહારાણી વિક્ટોરીયાનું સફેદ સંગેમરમરનું મનોહર પુતળું આવેલું છે. તે હુન્નરકળા અને શિલ્પકળાના એક હિતમ નમુના સરખું છે. વંડાદરાના મહંમદ મહારાજન ખંડેરાવ ગાયકવાડે આ પુતળું ૩. એક લાખ અને એંસી હજારને ખર્ચે તૈયાર કરાવી ઇ. સ. ૧૮૭૨ના અપ્રિલ મહીનામાં વૉઈસરોય લોર્ડ નોર્થબ્રુકના હસ્તે ખુલ્લું મુકાવ્યું હતું. પુતળાને પથ્થરનાંજ કારીગરીભર્યાં કપડાં પહેરાવ્યાં છે. તેની આસપાસ કમ્પાઉંડ કરાવવાનું ખર્ચ ૩. સાત હજાર થયું હતું.

‘ બ્રેબોર્ન સ્ટેડીયમ ’

અહીંથી મેયો રોડ પર જતાં ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટમાં થઈ ચર્ચગેટ સ્ટેશન વટાવી મરીન ડ્રાઇવના સમુદ્ર કીનારે જતા ‘બ્રેબોર્ન’ સ્ટેડીયમ, આવેલું છે. મુંબઈના માજી ગવર્નર લોડ બ્રેબોર્નના નામ પરથી તેને બ્રેબોર્ન સ્ટેડીયમનું નામ અપાયું. દેશપરદેશની જનશ્રીતી ક્રીકેટ ટીમોને ક્રીકેટજંગ ખેલવાને આ સ્ટેડીયમ સગવડતાવાળું બન્યું છે. એ ઉપરાંત ક્રિકેટના પ્રયોગો, અને એવાજ બીજા સમારંભો માટે આ સ્ટેડીયમ અતિ ઉપયોગી છે. તેની ભવ્ય બાંધણી, ગોઠવણી અને વ્યવસ્થા સુંદર છે. એક ગોળ મેદાનની ચારે બાજુ વર્તુળાકારે પ્રેક્ષકો માટેની બેઠકો છે. જેથી હજારો માણસો આરામથી સ્પષ્ટ રીતે મેદાનમાં ખેલાતો ક્રીકેટજંગ, વ્યાયામ કે ક્રાઈપલ પ્રયોગો જોઈ શકે છે. દુનિયાના અગત્યના સ્ટેડીયમોમાં તેનું મહત્વ છે. ઈ. સ. ૧૯૩૭ના ડીસેમ્બરની ૭મા તારીખે તે ખુલ્લું મૂકાયું. તેનું ક્ષેત્રફળ ૭૫૦૦૦ ચાર્ડનું છે. અને તેની પાછળ લગભગ રૂ. ૧૫ થી ૧૭ લાખનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો છે.

‘ ફ્લોરા ફાઉન્ટન-કાળાધોડા ’

અહીંથી ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટને માર્ગેજ પાછા ફરતા મહાત્મા ગાંધી રોડ પર ફ્લોરા ફાઉન્ટન જોવા જેવો છે. તેની સામેનું પુતળ મહુમ દાદાભાઈ નવરોજીનું છે. ત્યાંથી મ્યુઝિયમ તરફ આગળ ચાલતાં ‘કાળાધોડા’ ને નામ પ્રસિધ્ધ પુતળ આવેલું છે. એ વિરાટ અથ્થ પર સ્વાર થયેલું પુતળ મહુમ સાતમા એડવર્ડનું છે.

‘ રાજબાઈ ટાવર ’

કાળાધોડા અને ફ્લોરા ફાઉન્ટનની વચ્ચે ‘રાજબાઈ ટાવર’ અને ‘યુનિવર્સિટી હોલ’ની ઇમારત છે. આ ઇમારત ઈ. સ. ૧૮૮૨માં મુંબઈના એ વખતના મહાન વેપારી શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદે રૂ. ૬૫ લાખને ખર્ચે બંધાવી આપી હતી. મીનારાનું નામ તેમના માતૃશ્રી

રાજબાઇના નામ પરથી 'રાજબાઈ ટાવર' પડ્યું. આ મીનારાની ઉંચાઈ ૨૮૦ ફૂટ છે, ૨૮૨ તો તેના પગથીયાં છે. મુંબઈમાં ઉંચામાં ઉંચો આ મીનારો ગણાય છે. મીનારા પર મોટું ઘડીઆળ છે, તેમાં દર પા કલાકે ટકોરા પડે છે, તેના કાંટા ૪-૫ ફીટ લાંબા છે. ઉપર જવા માટે બે આના શી લેવામાં આવે છે.

થોડે દૂર મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ વિશાળ વ્યાખ્યાન હોલ કાવસજી જહાંગીર હોલ આવેલો છે.

વેધશાળા

અહીંથી સીધો રસ્તો કોલાબા જાય છે. કોલાબાના છેડે સુપ્રસિદ્ધ 'વેધશાળા' આવેલી છે. તે ઈ. સ. ૧૮૩૧માં સ્થાપવામાં આવી હતી. ત્યાં આકાશી ગ્રહોની ગતિ, આકાશી ઉલ્કાપાત, ધરતીકંપ, વરસાદના માપ, અને ઘડીઆળોના વખત જોવાના યંત્રો ગોઠવ્યા છે. અહીં ધોળે દિવસે તારા દેખાય છે.

'ક્રાફ્ટ મારકીટ'

ધોબી તળાવથી શરૂ થતા કર્નાકરોડ પર થોડેજ દૂર આ મારકીટ આવેલી છે. માજી મ્યુનિસિપાલિટી કમિશનર મી. આર્થર ક્રાફ્ટે તે ઈ. સ. ૧૮૬૫માં રૂ. ૧૧,૧૮૫૦૦ના ખર્ચથી બંધાવી હતી.

મારકીટ બંધાયા પહેલાં આ સ્થળે બજાર ભરાતું, પરંતુ સામેજ 'કસાઈખાનું' હોવાથી હવા અને વાતાવરણ ગંદું રહેતું. ચોપાસ માંસ અને લોહીના અવશેષો નજરે ચડતા. પરંતુ મી. આર્થર ક્રાફ્ટે તેને વાંદરા ખસેડ્યું અને ૧૨૮ ફૂટ ઉંચા મીનારાવાળું આજનું ભવ્ય મકાન મારકીટ માટે બાંધ્યું.

પરચુરણ ચીજો માટે ક્રાફ્ટ મારકીટ મુંબઈની સૌથી અગત્યની વિશાળ મારકીટ છે. અહીં ફળ, શાકભાજીથી માંડીને કરીયાણું, હોઝીયરી અને બીજી નાની મોટી અનેક ચીજો મળી શકે છે. પાસે મટન મારકીટ છે.

ન ક લી મા લ થી
સાવધ રહેજો !

તાવ અને પેટના દર્દો માટે
સ્ટીમર છાપ

શાફી

REGD. **મિસ્કર** વાપરો.

દરેક દવાવાલા વેચે છે,
ધી શાફી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ વર્ક્સ.
પ્રોપ્રાયટર:—પી. ટી. પટેલ, મુંબઈ ૩.

• વિક્ટોરીયા બાગ •

‘ રાણીબાગ ’ ને નામે પ્રસિદ્ધ થયેલો આ બાગ મુંબઈનું એક આકર્ષણ છે. તે મુંબઈનો સૌથી મોટામાં મોટો બગીચો છે. ગીરગામ રોડ, કાલ્યાદેવી રોડ અને મહમદઅલી રોડ પરથી લાલ-બાગ, પરેલ, દાદર કે કોંગ સર્કલ જતી કોઈપણ ટ્રામમાં ત્યાં જઈ શકાય છે. ઇ. આઇ. પી. રેલ્વેના ભાયખલા સ્ટેશનથી પણ અહીં દૂર નથી.

ઇ. સ. ૧૮૬૩માં આ બાગના મૂળ નંખાયા હતા. અને ઇ. સ. ૧૮૬૮માં ૩. હસ લાખને ખર્ચે તૈયાર થયો હતો. ઇ. સ. ૧૮૭૨થી સરકારે તેને મ્યુનિસિપાલિટીને કબ્જે સોંપેલો છે.

તેના પ્રવેશદ્વાર પર ટાવર છે, તે ૩. ૫૧,૬૫૩ ને ખર્ચે તૈયાર થયો હતો. બાગ ક્ષેત્રફળમાં ખૂબજ વિશાળ છે. તેમાં સંખ્યાબંધ પહોળા રસ્તાઓ અને વર્તુલો આવેલા છે. ૨૦૦૦ કરતાંય વધુ ફુલજાડો છે. ૧૦૦૦ કરતાંય વધુ પ્રાણીઓ તેના ‘જનાવરખાના’માં છે. તેમાં સિંહ, વાઘ, હાથી, ઉંટ, વાંદરા, તરસ, કાંગાડો, હરણ, સાબર, વગેરે તરેહવાર હીંસક પશુઓ પક્ષીઓ અને પાણીમાં વસનારા દરેક પ્રકારના જલચરો અહિં જોવા મળે છે. જેવા માટે કરી પણ શી લેવામાં આવતી નથી.

‘ આલ્બર્ટ મ્યુઝિયમ ’

બાગના પ્રવેશદ્વારેજ ‘આલ્બર્ટ મ્યુઝિયમ’ છે. તેનું નામ મહારાણી વિક્ટોરીયાના પતિ પ્રિન્સ આલ્બર્ટના નામ પરથી પડેલું છે. આ મ્યુઝિયમમાં પ્રાચિન ભારતની કલાકારીગરીના ઉત્તમ નમૂનાઓ છે. હિંદની ખેતીવાડીના નમૂનાઓ છે, ઉપરના યાળ પર હિન્દની ચિત્રકળાના નમુના, તામ્રપત્રો વગેરે છે. ‘પ્રાચીન મુંબઈ’નો પરિચય કરાવતો એક ખંડ પણ છે ભોંયતળીયે પ્રિન્સ આલ્બર્ટનું પુતળું છે. મ્યુઝિયમના મકાનની બહારની બાજુના ભાગમાં એક વિશાળ હાથીની પથ્થરની મૂર્તિ છે, પ્રથમ તે ધારાપુરીના ટાપુના

પ્રવેશદ્વારે હતી, એ 'હાથી' પરથી જ તેનું 'એલીફન્ટા' નામ પડ્યું, ઇ. સ. ૧૮૧૪માં આ ભવ્ય હાથીની સુંદ તૂટીને પાણીમાં પડી ગઈ હતી. પરંતુ ૧૮૬૪માં અહીં લાવીને તે જોડવામાં આવેલી છે. આ હાથીનું પૂતળું પ્રાચિન સમયનું હોવાનું કહેવાય છે.

મ્યુઝિયમ સવારે ૧૦-૪૦ થી ૫-૪૦ સુધી જોવાને ખુલ્લું રહે છે. કશી પણ શી લેવાતી નથી.

મહાલક્ષ્મી રેસકોર્સ

બી. બી. એન્ડ સી. આર્થ. રેલ્વેના મહાલક્ષ્મી સ્ટેશન સામે વિશાળ પટમાં 'રેસકોર્સ'નું મેદાન આવેલું છે. અહીં ઘોડ-ઘોડની શરત પર લાખોની ઉથલપાથલ થાય છે. નવેંબરથી માર્ચ સુધી દર બુધવાર અને શનિવારે તે શરત થાય છે. અને હળ્લરો માણસો તેમાં ભાગ લે છે. કેટલાકને મન તો એ શોખની વસ્તુ છે.

અંધશાળા

તાડદેવથી તાડદેવ રોડ પર આ શાળા આવેલી છે. અહીં આંધળાંઓને તેમની રીતે અક્ષરજ્ઞાન અપાય છે. ઉપરાંત સંગીત અને એવી બીજી કળાઓનું શિક્ષણ પણ આપવામાં આવે છે. ગરીબો માટે રહેવા ભણવાની કશી શી લેવાતી નથી. કેટલાક અંધ શિક્ષકો પણ છે.

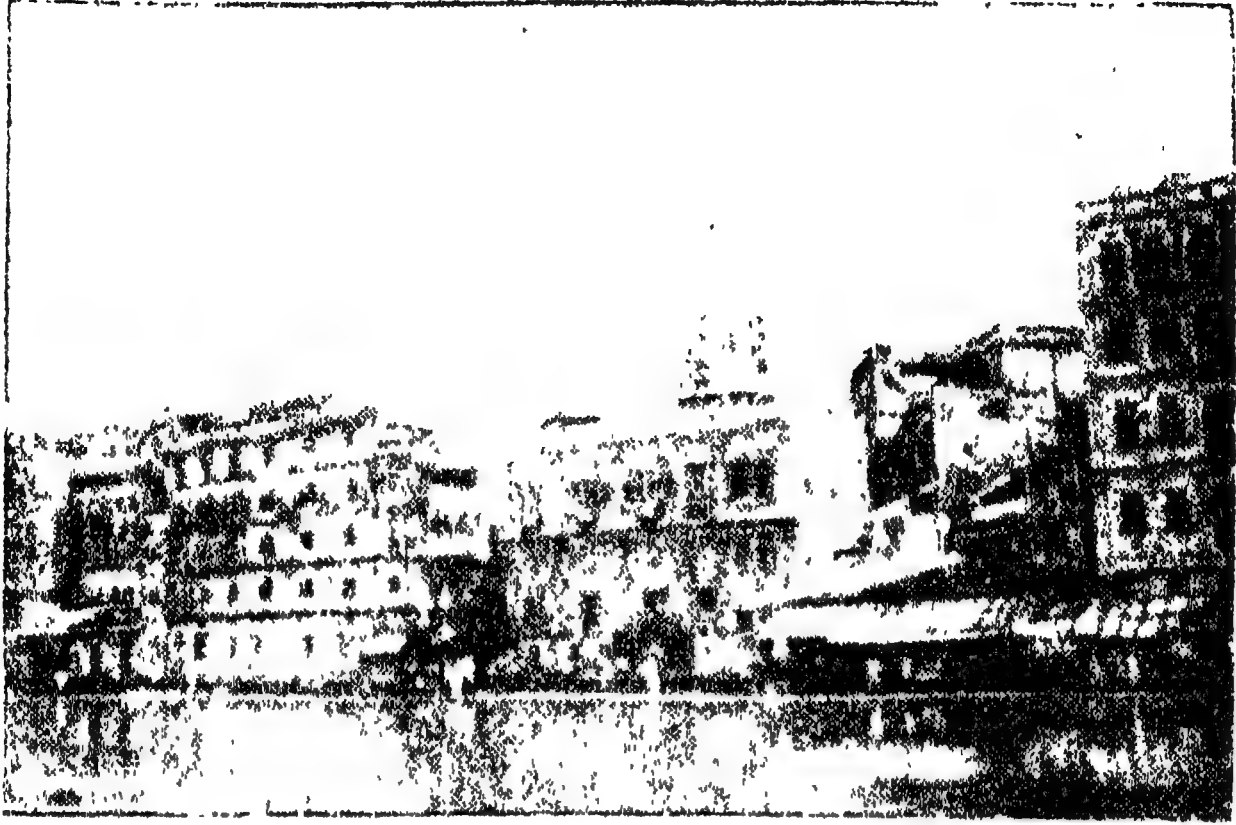
હિંદુસ્તાન, બર્મા, સીલોન, અને આફ્રીકાના
૦ વર્તમાનપત્રોમાં જાહેરખબર આપવા માટે ૦

—:મળો યા લખો:—

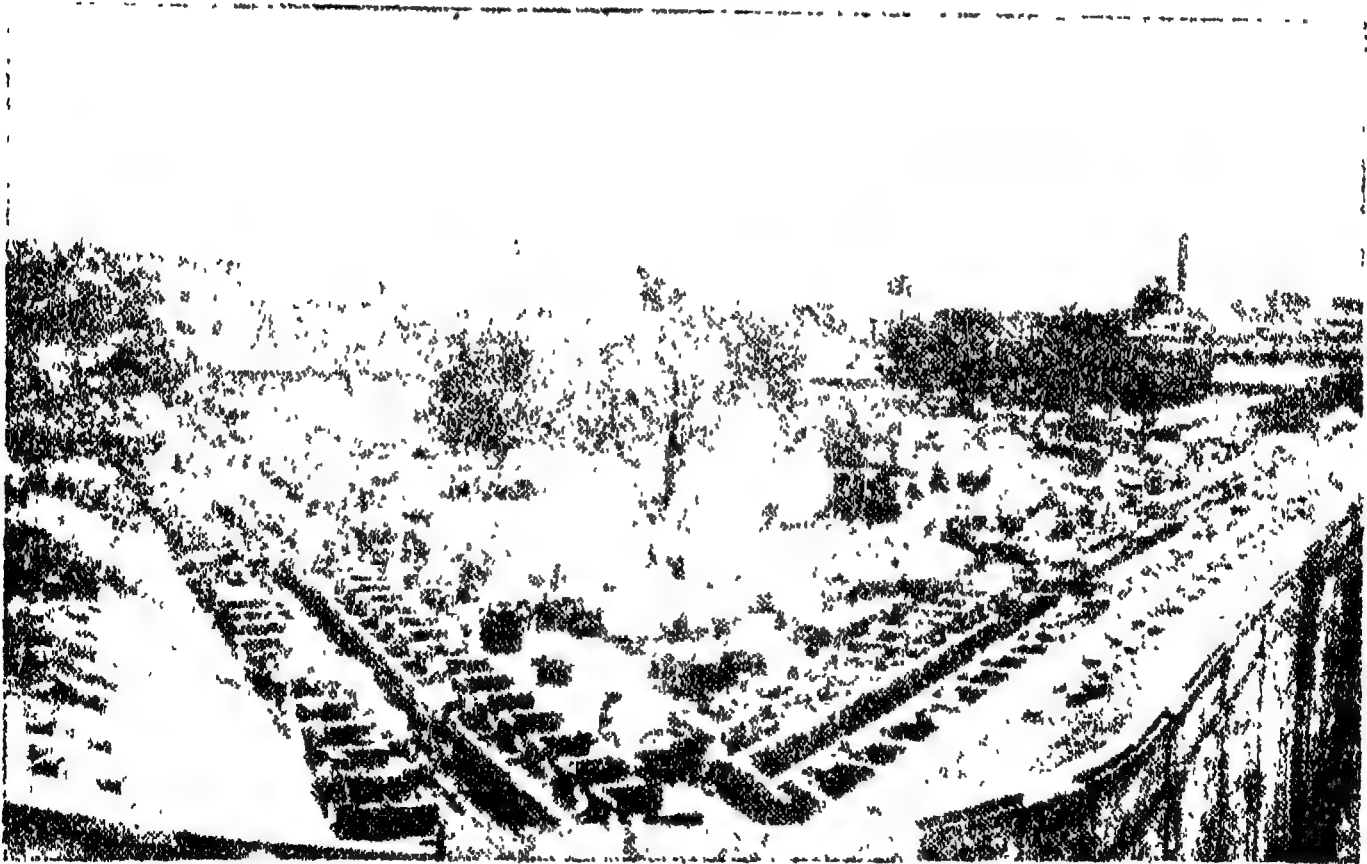
ગુજરાત એડવર્ટાઈઝીંગ એજન્સી

૪૮૦, કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ ૨.

: મહાનગરી મુંબઈ :

● મહાદેવી મુંબાદેવીનું મંદિર ●
જેના પરથી 'મુંબઈ' નામની પ્રાપ્તિ થઈ

● ધોળીવાટ ●
જેના પ્રતાપે મુંબઈગરાઓ ઉજળા થઈ ફરે છે.

ઈલા ગોલ્ડ ટીપ તેમજ પત્રેન સીગારેટ

સ્પેશિયલ બ્રીટીશ ચારમી કોલ્લીટી

“ ઇલા ”

સીગારેટ

ઉત્તમ સાળીન થઈ ચુકી છે
તેનાં કારણે

(૧) ઉચી અમેરીકન વરજ
નીચન ટોબેકકોમાંથી
બનાવેલ છે.

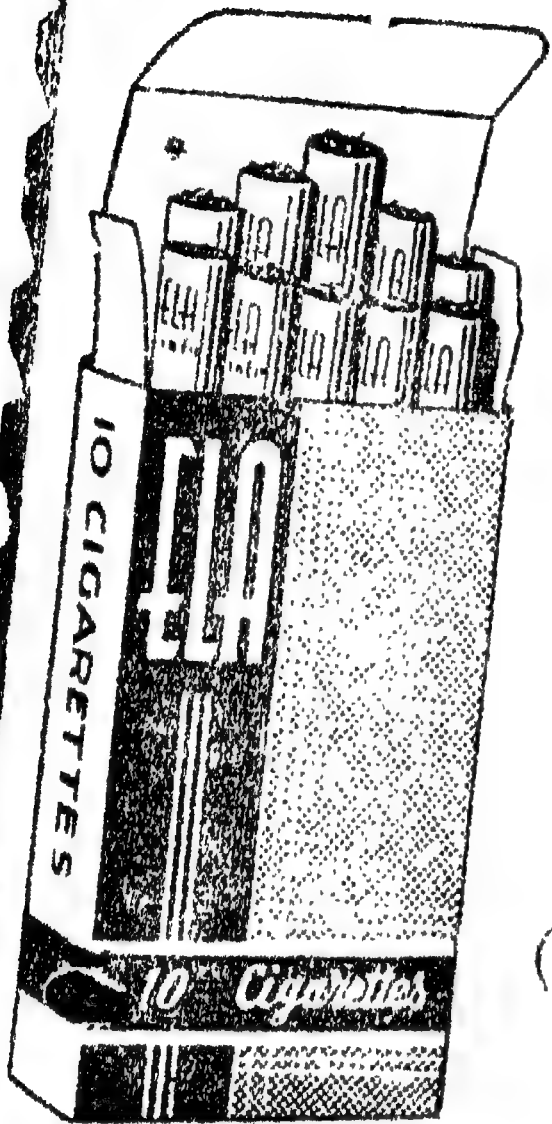
(૨) તેની સુગંધ મગજ અને
શરીરને અજબ આનંદ
આપે છે.

(૩) સઘળી લાઈગ્રિટ સીગારેટ
રેટોમાં તે સોથી ચઢીયાતી છે.

(૪) સીગારેટની કાર્ડબોર્ડની
ઉભી પેક કરવામાં આવી
છે. ભાવમાં ફરક સરવાળી છે.

પેસાની એક સીગારેટ
તરેક પાનવાળાની દુકાને
મળશે

ધી ગોલ્ડન ટોબેકકો કું.
વીલેપાલે—મુંબઈ

: સહેલગાહનાં સ્થળો : • • •

મહાકાળીની ગુફાઓ

બી. બી. એન્ડ સી. આર્ક. રેલ્વેના અંધેરી સ્ટેશનથી બે માઈલ દૂર આ ગુફાઓ આવેલી છે. તેને મહાકાળીની ગુફાઓ કહે છે. બૌદ્ધ અને બ્રાહ્મણ મંદિરના ખંડીયરો અહીં જોવા મળે છે. અને એમ પણ કહેવાય છે કે આ ગુફાઓ જોગેશ્વરી અને કેનેરીની ગુફાઓ સાથે જોડાયેલી છે. થોડા વર્ષ પહેલાં અહીં ખાદકામ કરતા બુદ્ધની મૂર્તિ અને સીકકાથી ભરેલો ચંદ્ર મળી આવ્યો હતો. પહાડી પરથી પ્રાચીન મંદિરોના ખંડીયરોનું દૃશ્ય સુંદર લાગે છે. ગુફાઓ પાસે ત્રણ કુંડ છે. તેમાં એકનું નામ “ કાળા નાગ ” કુંડ છે. તેને કાંઠે સાત માથાવાળા નાગની મૂર્તિવાળી શિલા દ્રષ્ટિએ ચડે છે. કહે છે કે આ કુંડના પાણીથી સર્પનું ઝેર ઉતરે છે.

જોગેશ્વરીની ગુફાઓ

મુંબઈથી ૧૭ માઈલ દૂર બી. બી. એન્ડ સી. આર્ક. રેલ્વેના જોગેશ્વરી સ્ટેશનથી આ ગુફાઓ માત્ર દસ-પંદર મીનીટને રસ્તે છે. તેના પ્રવેશદ્વાર પર એક દીપમાળા રાખવામાં આવી છે.

એક મોટા ધુમટના આકારની નાની પહાડીને કાતરીને તેમાંથી આ ગુફા બનાવવામાં આવી છે. તેમાં શંકરનું મંદિર છે. કહે છે કે તેની સ્થાપના આઠમી સદીમાં લગભગ ઈ. સ. ૭૫૦ ની આસપાસ થઈ હતી. છતાં તેનું શિલ્પકામ આજે પણ આશ્ચર્ય પમાડે એવું રહ્યું છે. તેની પૂર્વ-પશ્ચિમ લંબાઈ ૨૪૦ ફુટ અને ઉતર-દક્ષિણ પહોળાઈ ૨૦૦ ફુટ છે. અંદર અંધારું રહે છે, તેથી તેમાંનું નકશી-

કામ જોવાને 'બેટરી' લઈ જવી આવશ્યક છે. અહીં મહાશિવરાત્રી અને બીજા હિંદુ તહેવારોને દિવસે લોકોની ભીડ જનમે છે.

કેનરીના ગુફાઓ

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલ્વેના બેરીવલી સ્ટેશનથી આ ગુફાઓ પાંચ માઇલ દૂર આવેલી છે. ત્યાં જવા માંટ પાકી સડક નથી. પરંતુ સ્ટેશન પરથી બેલગાડી અને ઘોડાગાડી મળી શકે છે.

વીહાર અને થાણાની વચ્ચે સાપ્ટી તાલુકાની સૌથી ઉંચામાં ઉંચી ટંકરીમાં આ ગુફાઓ કાતરવામાં આવી છે. ગુફાઓની સંખ્યા ૧૦૯ ની છે. જાણે ગુફાનગર ! આ ગુફાઓ 'કૃષ્ણગીરી' ની ગુફાઓ ને નામે પ્રસિદ્ધ હશે. તે ઉપરથી 'કાન્હાગીરી' અને આજે કેનરીની ગુફાઓ કહેવાય છે. તેમાંની પાંચ ગુફાઓ તો ૨૦૦૦ વર્ષ કરતાં વધુ પ્રાચીન છે અને ૧૦ પંદરમી સદી પહેલાંની છે. હજુ ચણી ગુફાઓ અજ્ઞાત છે. કેમકે પહાડી પર ગુફાઓની મોટી કતાર છે. એક ગુફા તો ઠેઠ દમણ સુધી જાય છે.

આ ગુફાઓ બૌદ્ધ ધર્મની છે. તેમાં બોદ્ધસાધુઓ માંટના રહેઠાણો છે. ચોખંડા આકારના ચારડાઓ છે. તેમાં શિલાલેખો કાતરેલા છે. મૂર્તિઓ, સિંહો, હાથી, વૃક્ષ, વેલા અને સાવન સામગ્રીઓ કાતરેલી છે. દરેક ગુફાઓમાં પ્રાચીન સમયના પાણીના કુડો છે. તેમાં આજે પણ પુષ્કળ સ્વચ્છ પાણી છે.

આ દરેક ગુફાઓ બૌદ્ધકાળની જાહેરવાલી આપણા ચક્ષુઓ સમક્ષ ખડી કરે છે. તેની બુદ્ધિભરી ગોઠવણ, કારીગરી અને તેની ભવ્યતા માટે માન ઉપજ્યા વિના રહેતું નથી.

નિર્મળ

વસતી રોડ સ્ટેશનથી આ સ્થળ ચાર માઇલ દૂર આવેલું છે. સ્ટેશનથી ત્યાં જવા માટે બસો અને મોટરો મળે છે. ત્યાં શંકરા-

ચાર્યની સમાધી અને મહાદેવનું મંદિર છે. કારતક વદ ૧૧ ને દિવસે અહીં ભવ્ય મેળો ભરાય છે. તે 'નિમળીની જનત્રા' ને નામે પ્રસિદ્ધ છે. યાત્રાળુઓની આવજન સદા ચાલુ રહે છે.

તુંગારની પહાડી

તુંગારની પહાડી વસઈ સ્ટેશનથી નવ માર્ગ દૂર છે. ચાર માર્ગ સુધી પાટા સડક છે. ત્યાં સુધી બસ અને મોટરો જઈ શકે છે. પણ તે પછી ચડતીરેયો કૂડી જેવો માર્ગ શરૂ થાય છે. તુંગાર પહાડીના શિખર પર તુંગારેશ્વર મહાદેવનું મંદિર છે. અસા વરસ પહેલાં મરાઠા સરદાર શંકરજી કેશવે અધ્યાવ્યુ હતું. મહાશિવરાત્રીને દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે.

વજ્રેશ્વરી

વજ્રેશ્વરીના ઉના પાણીના કુંડો પ્રસિદ્ધ છે. વસઈ સ્ટેશનથી તે ૧૮ માર્ગ દૂર છે. અને ત્યાંથી મોટર મળે છે. સાધારણ રીતે તે રૂ. ૦-૧૨-૦ માં લઈ જાય છે. સડક પર જ વજ્રેશ્વરીનું મંદિર છે. તે તુંગારેશ્વરનું મંદિર અધ્યાવનાર મરાઠા સરદારે જ પોટુગીઝો સાથેના વિજયચિન્હ તરીકે અધ્યાવ્યુ હતું. આજે ભાગમાં દીપમાળા છે. મંદિર ૪૦-૫૦ પગથીયાંની ઉંચાઈએ છે.

મંદિર સામેની સડકની ડાબી બાજુ ગરમ પાણીના કુંડ તરફ જવાનો રસ્તો છે. અહીં તાનસા નદી વહે છે. તાનસાના આટલા ભૂગર્ભમાં રસાયનિક પદાર્થ હશે તેથી તેને બે માહિતે કીનારે પુલકા-લગભગ ૧૦૮ ઉના પાણીના કુંડો આવેલા છે. સૂર્ય કુંડનું પાણી તો એટલું ગરમ રહે છે કે તેમાં ચાખા ભરેલી પોટલી થોડી વાર રાખવામાં આવે તો ભાત થઈને જ બહાર આવે.

શંકરના દેવળ સામે ત્રણ મોટા આંધેલા ગરમ પાણીના કુંડો છે. વજ્રેશ્વરી ગામ વજ્રેશ્વરી મંદિરના પૂર્વરીની માલીકીનું છે. કુંડો સરકારના તાબામાં છે.

આ પાણીનું વૈદિકિય દ્રષ્ટિએ ઘણું મહત્વ છે. સંધીવા, પક્ષ-
ધાત, તેમજ ચામડીના દર્દો આ કુંડમાં નાહવાથી દુર થાય છે.
ડોક્ટરો પણ પોતાના દર્દીને વળ્લેશ્વરી જવા સલાહ આપે છે.
હાલમાં સરકાર એવા દર્દીઓ માટે એક હોસ્પિટલ બંધાવે છે.

વળ્લેશ્વરીને વળ્લ્યાઈ પણ કહે છે. રાકેરના મંદિર સામે એક
ધર્મશાળા છે. અને સેનિટેરીયમ પણ છે. ચેત્રી અમાસને દિવસે
અહીં મોટો મેળો ભરાય છે. શિવરાત્રી, સૂર્યત્રહણ વગેરે દિવસે
પણ મેળો ભરાય છે.

અગાશી

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલ્વેના હેલ્થ લોકલ સ્ટેશન
વીરારથી ત્રણ માઈલ દુર જૈનોનું આ તીર્થ આવેલું છે. ત્યાં
પાર્શ્વનાથનું મંદિર મુંબઈના શેઠ મોતીલાલે સવાસો વર્ષ પહેલાં
બંધાવ્યું હતું. વીરાર સ્ટેશનથી મોટર મળે છે. મહા સુદ ૧૦ ના
દિને જૈન યાત્રીઓનો મેળો ભરાય છે.

ધારાપુરીના ગુફાઓ

આ બેટ મુંબઈથી ૬ માઈલ દુર આવેલો છે. પહાડમાંથી
ગુફાઓ કાતરી કાઢવામાં આવી છે. તેમાં કાતરેલા ચારડાઓ.
નકશીકામ, સ્થાન, દહેરાઓ અને મૂર્તિઓ અતિ જોવાલાયક છે. તે
પ્રાચીન કારીગરી માટે માન ઉપજાવે એવાં છે.

ઇ. સ. ૧૮૫૩ પહેલાં બેટને કાનારે પાણી ઓછું હોવાથી
હોડકાંઓ ત્યાં સુધી જઈ શકતા નહિ. તેથી મુસાફરોને ત્યાં પહોં-
ચવામાં ખૂબ હાલકી ભોગવવી પડતી. મજુરો ખાંધે અને ખુરશી
પર બેસાડીને મુસાફરોને લઇ જતા. પરંતુ ઈ. સ. ૧૮૫૩ માં મુંબ-
ઈના એ વેળાના શાહસોદાગર લોહાણા ગૃહસ્થ શેઠ કરમશી રણુમલે
કેંઈ ગુફાના પ્રવેશદ્વાર સુધી ૩૦૦ પગથીયાં બંધાવી આપ્યાં છે.

અગાઉ ગુફાને પ્રવેશદ્વારે એક વીરાટકાય હાથીની સુતિ હતી. પોર્ટુગીઝો અહીં પહેલવહેલા આવ્યા ત્યારે તેમની નજરે પહેલોજ તે ‘હાથી’ દેખાવાથી બેટને ‘હાથીની ગુફા’ઓ-એલીફન્ટાની ગુફાઓ’ને નામે ઓળખવા માંડ્યા. આ હાથીની સંદ ઇ. સ. ૧૮૧૪ માં ભાંગીને સમુદ્રમાં પડી ગઈ હતી, ને ઇ. સ. ૧૮૬૨ માં શોધીને હાથી સાથે બેડીને, હાથી વિક્ટોરીયા બાગમાં રાખવામાં આવ્યા.

આ ગુફાઓ, મંદિરો અને રાજમહેલો કાણે બંધાવ્યા હશે, તે હજી સુધી સમજી શકાયું નથી, કેમકે તેના શિલાલેખો પોર્ટુગીઝો પોતાના દેશમાં લઈ ગયા હતા. કહેવાય છે કે અહીં મૈથિલવંશની રાજધાની હતી. અને તેને ‘ગૃહપુરી’ ને નામે ઓળખતા. ‘ગૃહપુરી’નું અપભ્રંશ ધારાપુરી બન્યું.

શિવ પાર્વતીની વચ્ચેના અનેક પ્રસંગો અને દેવોના કેટલાક પ્રસંગોના કથણ વાતાવરણ રજી કરતા ઘણા શિલ્પચિત્રો આબેહુમ કળાના નમૂના છે.

આ ગુફાઓ ખાસ જોવા જેવી છે, તેની કારીગરીની તારીફ કરીએ તેટલી આગ્રી છે. ગુફાઓ જોવા માટે પ્રવેશ ફી રૂ. ૦-૪-૦ લેવામાં આવે છે. મુંબઈથી એપોસો બંદર પર ત્યાં જવાને મહવાઓ મળી શકે છે.

કિરણ

ધારાપુરી પાસેજ કિરણ આવેલું છે. મીઠાનું તે મોટું મથક છે. અહીંથી લાખો ખાંડી નીકળે બહાર જાય છે. અહીં હમણાં હમણાં કેટલાક કારખાનાઓ ખુલ્યા છે, પારસીઓનું ખાસ મથક બન્યું છે. ભાઉના વક્કાથી મહવાઓ હંમેશા મળે છે.

સુંદરે, મજબુત અને હેલ્થી ઢબથી શીવાયેલાં
મનપસંદ કપડાં લેવા પધારો !

જે. એમ. ઠક્કર

એન્ડ કં.

હંકનરોડ, ગોળદેવળ—મુંબઈ-૪

: અમારી વિશિષ્ટતાઓ :

- અવનવી ડીઝાઇન ●
- ફ્રેન્ચી લેમ્બ આકર્ષક ગ્રીલાઈ ●
- મોડર્ન સ્ટાઈલ ●
- લેટેસ્ટ કટીંગ ●

માત્ર એક વખત પધારો. ઘરાકોનો
સંતોષ એજ અમારો સંતોષ !

• એપ્રિલ પ્રમાણે પણ કપડાં શીવી આપીએ છીએ. •

મનપસંદ ફ્રેન્ચી ઘોતીયાં પણ મળે છે

• અમારી ક્યાંય પણ શાખા નથી •

નજીકના ગીરીનગરે

માથેરાન

ઈ. સ. ૧૮૫૦ માં મી. એચ. પી. મેલેન નામના થાણાના કલેક્ટરે પુનાથી થાણા જતા માર્ગમાં આ ટેકરી જોઈ, તેનો સુંદર દેખાવ અને સુમધુર હવાથી ખુશ થઈ તેણે ત્યાં 'હવા ખાવાનું સ્થળ' બનાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. અને એજ વર્ષમાં ત્યાં બંગલો બંધાવ્યો. એ પછી તે હવા ખાવાના સુંદર સ્થળ તરીકે માથેરાન પ્રસિદ્ધ થયું. આજે તે ત્યાં એક સુંદર ગીરીનગર વસી ગયેલું છે. જન-દિપરાંત તે બંગલા છે.

માથેરાનની ટેકરી સમુદ્રની સપાટીથી ૨૬૫૦ ફૂટ ઉંચી છે. મુંબઈથી તે ૫૩ માઈલ દૂર છે. કુદરતી રીતે જ તે અનેક સહભાગ્યો ધરાવે છે. તેના પર પાણીના અનેક ઝરાઓ પાણ છે. તેની શિતળ-મનને પ્રવૃત્તિ કરનારી હવા અતિ વખણાય છે.

ઈ. સ. ૧૮૫૩ પહેલાં માથેરાનની ટેકરી પર કરજત થઈને બાકન રસોઈથી જરાતું. હાલ જી. આઈ. પી. રેલ્વેના નેરવ સ્ટેશને ઉતરીને 'માથેરાન સ્ટીમ લાન્ડ ટ્રામવે' લી. ની નાના માપની ગાડીમાં બેસીને માથેરાન સહુલાઈથી પહોંચી શકાય છે.

માથેરાનમાં રહેવા જમવાની સારી સગવડો છે. એક કરતાં વધુ હિન્દુ લોગ્ને પણ ત્યાં છે.

ખંડાલા

મુંબઈથી પુના જતા રસ્તામાં ખંડાલા ઘાટ આવે છે. હવા ખાવાને માટે તે સ્થળ પણ વખણાયું છે. ૨૦૦૦ ફુટની ઉંચાઈએ આવેલી તેની ટેકરી પર અનેક બંગલાઓ છે. આરામ આપનારી હવા અહીં મળી શકે છે.

લોનાવલા

ખંડાલાથી લોનાવલા સ્ટેશન આવે છે. તે પણ સુંદર હવા માટે વખણાયું છે. સેનિટેરીયમની સગવડ છે.

મહાબળેશ્વર

પુનાથી ૭૩ માઈલ પર મહાબળેશ્વરની ટેકરી આવેલી છે. ત્યાં જવા માટે પુના સ્ટેશન પર મોટરો અને ચાલુ બસો મળી શકે છે. તે સાધારણ રીતે બે થી અઠી રૂપિયા લેયે છે. આ ટેકરી શીતળ હવા માટે ખાસ વખણાય છે. તે ૪૫૦૦ ફુટને ઉંચાઈએ આવેલી છે. ઉનાળામાં મુંબઈના ના. ગવર્નરનો મુકામ અહીં હોય છે. અહીં ઘણી હિન્દુ લોગ્ગે છે. સામાન્ય રીતે આ લોગ્ગેમાં એક માણસનું એક દિવસનું રહેવા-જમવાનું લગભગ રૂ. ૪ થી ૫ હોય છે.

આરામસ્થાન-વેસાવા

બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલ્વેના અંધેરી સ્ટેશનથી ત્રણ માઈલ દૂર વેસાવા આવેલું છે. આરોગ્યશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ તેની હવાનું મહત્વ સારું અંકાય છે. અહીં સૂર્યસ્નાન અને સમુદ્ર-સ્નાન કરવાની સુંદર સગવડો છે. ઘણાં શ્રીમંતો અહીં આરામમાં જીંદગી ગાળવા રહે છે. સ્વ. દાદાભાઈ નવરોજીએ પણ જીંદગીનો છેલ્લો કાળ અહીં વીતાવ્યો હતો. દિવસો સુધી રહેવું ગમે એવું આ સ્થળ છે. હિન્દુઓ માટે ભગવાનદાસ નરોત્તમદાસ સેનિટેરીયમ અને ખ્રિસ્તીઓ માટે કરીમભાઈ લાલજી સેનિટેરીયમની સગવડ છે.

આજુબાજુની ઐતિહાસિક નગરીઓ

માહીમ

માહીમ મુંબઈની જુની રાજધાની છે. તેરમી સદીમાં રાજા બીમદેવે તેની સ્થાપના 'મહીકાવતી'ના નામે કરી હતી. ચૈદમી સદીમાં મુસલમાનોએ તે જીતી લીધું, તેમની પાસેથી પોર્ટુગીઝોના હાથમાં આવ્યું. જેવટ ઈ. સ. ૧૬૬૧માં રાજા જેમ્સ પહેલાના લગ્ન પોર્ટુગીઝ રાજકન્યા સાથે થયા, પોર્ટુગીઝોએ કરીયાવરમાં માહીમ અંગ્રેજોને આપ્યું.

પૂર્વ આજુએ શેખ 'મખતુમલી પાઝ'નામે મુસલમાન ઓલીયાની દરગાહ છે. ત્યાં રમઝાન એટલે લગભગ ડીસેમ્બર માસમાં મોટો ઉરસ ભરાય છે. દેશપરદેશથી તે વખતે મુસ્લીમ જાત્રાળુઓ ઉતરી પડે છે. માહીમ તેમનું પવિત્ર જાત્રાસ્થળ છે. અને અહીં મુસ્લીમ વસ્તી જ વધુ પ્રમાણમાં છે.

આ દરગાહની ઉત્તરમાં એક મસ્જિદ છે. આ જગ્યાએ ૧૫મી સદીમાં દક્ષિણના સુલતાન અને ગુજરાતના રાજા વચ્ચે યુધ્ધ જાન્યું હતું. તે યુધ્ધમાં મૃત્યુ પામેલા મુસ્લીમ સૈનિકોની કબરો અહીં જોવામાં આવે છે, તે 'ગંજે શહીદાન' નામે ઓળખાય છે.

જુના જમાનામાં માહીમ એક બંદર હતું, તેનો જુનો કીલ્લો પણ જોવાલાયક છે.

માહીમથી મુંબઈ શહેરની હદ ખલાસ થાય છે, એ રીતે માહીમ મુંબઈનું 'પ્રવેશદ્વાર' છે. ત્યાં જવા માટે 'બેસ્ટ' કંપનીની 'બસ' આખો દિવસ મળે છે. અને બી. બી. આઈ. સી. રેલવેની ટ્રેનો પણ હરદમ દોડ્યા કરે છે.

વાંદરા

માહીમ છાડ્યા પછી તરતજ વાંદરા આવે છે, ત્યાંથી સાબી તાલુકો શરૂ થાય છે. અહીં કલેક્ટર રહે છે. કોર્ટ છે, સ્વતંત્ર મ્યુનિસિપાલિટી છે.

એક વેળા તે પોર્ટુગીઝોનું મથક હતું. સત્તરમી સદીમાં પોર્ટુગીઝોએ આંધ્રા કાલ્હાના ખંડીયરો હજુ જોવા જોવા છે. અહીં ખ્રીસ્તીઓની વસ્તી વિશેષ છે. ઇશુ ખ્રીસ્તની માતા માઉન્ટ મેરીના દેવળમાં સ્થપાત્ય કળા અને ચિત્રકળા નિરીક્ષણને યોગ્ય છે. અહીં દર ડીસેમ્બર માસમાં ખ્રીસ્તીઓની જનરા અઠવાડિયા માટે ભરાય છે.

પાલી હીલ હવા ખાવા માટે ઉત્તમ છે, માંસ માટે પશુઓની કતલ કરનાર કતલખાનું અહીં સ્ટેશનની સામેજ વિશાળ જગા રોકાને ખડું છે.

વસઇ

મુંબઇથી ૩૫ માઈલ દૂર બી. બી. આર્થ. સી. રેલ્વેને માર્ગેજ 'વસઇ' નામની અતિહાસિક નગરી આવેલી છે. તે 'વસઇ રોડ' સ્ટેશનની ચાર માઈલ દૂર છે. શહેરમાં જવા માટે ટાંગા મળે છે. બસ પણ ૩ ૦-૨-૦ માં લઇ જાય છે. ઇ. સ. ૧૫૩૨ માં પોર્ટુગીઝોએ તેનો કબજો લીધા પછી તેને પોતાનું મથક બનાવ્યું અને એક ભવ્ય કીલ્લો પણ બાંધ્યો. પરંતુ ઇ. સ. ૧૭૩૯ ના મે માસની ૧૨ મી તારીખે પેશવાના સરદાર ચીમનાજી આપ્પાએ તે જીતી લીધું. તે પછી અંગ્રેજો ૧ હાથમાં આવ્યું.

વસઇના કીલ્લો

વસઇના કીલ્લો ખાસ જોવા જોવો છે. ખાડીને કાનારે માઈલોની વિશાળ જગ્યા રોકાને આજે પણ તેના અખડખજ ખંડીયરો એ કાળની અધાધુધીની કહાણી કહેતા ઉભા છે. કીલ્લાની ચોતરફની

દીવાલ હજુ સાબુત છે. અંદરના માર્ગો પણ વિશાળ છે. મીનારાઓ અને જુદા જુદા ભવ્ય મકાનો ખંડીયેર હાલતમાં નજરે ચડે છે. કીલ્લાની રચના અને ગોઠવણી ખૂબ જ સુંદર છે, તેમાં કલાકો સુધી ફરવાની ઇચ્છા થાય છે. પોર્ટુગીઝોના ચર્ચો અને કબ્રસ્તાનો પણ આજે ખંડીયેર હાલતમાં નિસાસા નાખતા ઉભા છે. દરીયા તરફનો 'સી ગેટ' હજુ મજબુત હાલતમાં હયાતી ધરાવે છે. કીલ્લામાં ફરતા કામ 'નવી જ દુનિયામાં' આગ્યા હોય એમ લાગે છે. જાણે ચોતરફથી નિસાસા સંભળાય છે. વાતાવરણ ખૂબ જ ગંભીર લાગે છે.

વસંત શહેરના પાન અને કેળાં દુર દેશાવર સુધી વખણાય છે

કલ્યાણ

વિક્ટોરીયા ટર્મિનસથી દોડતી ઇ. આઇ. પી. રેલ્વેની સોકલો કલ્યાણ જતને અટકે છે. આ કલ્યાણ એક વખત સુખઘનું એક આગત્યનું બંદર હતું, અને ધાખતી વ્યાપારી નગરી હતી. પરંતુ સત્તરમી સદીમાં શહેરના વેપારને પુષ્ટળ નુકસાની પહોંચી, ઈ. સ. ૧૫૩૫ માં તેને પોર્ટુગીઝોએ જીત્યું, પરંતુ તેઓ તેને સંભાળી શક્યા નહિ, બીજા પુરના મુસલમાન રાજાએ તે તેમની પાસેથી લઈ લીધું. તે પછી શિવાજીના હાથમાં આવ્યું. શિવાજીના અવસાન પછી તેને મોગલોએ લઈ લીધું. આમ વારંવારના હુમલા અને નવી નવી સનાઓથી તે છેક પડી ભાંગ્યું.

આજે પણ એ કાળના ઐતિહાસિક અવશેષો નજરે ચડે છે. આજે બંદર તરીકે કે ઉચ્ચતમ વ્યાપારપુરી તરીકે તેની કરી મહત્તા નથી. સ્ટેશનથી ચાર માઈલ દૂર અમ્બરનાથનું મંદિર આવેલું છે.

થાણા

કંદયાણુ ભાંગ્યા પછી 'થાણા'નો સીતારો ચમક્યો હતો. તેના હિન્દુ રાજાએ તેને સમૃદ્ધ બનાવવા અતિશય શ્રમ લીધો હતો. આજે થાણાની સ્થિતિ પણ એ રહી નથી. ગાંડાએ માટેની હોસ્પિટલ ત્યાં છે. થાણા જીલ્લાની તે રાજધાની છે.

થાણાની જેલ એ પોર્ટુગીઝોનો કીલ્લો હતો. ખ્રીસ્તીઓનાં કેટલાંક મંદિરો છે.

: મુંબઈને પાણી પુરું પાડનારાં તળાવો :

મુંબઈને પાણી પુરું પાડનારા ચાર તળાવોમાંનાં ત્રણ તળાવ વિહાર, તુલસી અને પોવાર્ન મુંબઈથી પંદર માઈલને અંતરે સાળીના ટાપુમાં આવેલા છે. ત્યાં જવા માટે જી. આઈ. પી. રેલ્વેના કુરલા સ્ટેશન જવું પડે છે, કુરલાથી સીધી સડક છે. બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલ્વેના અંધેરી સ્ટેશનથી પણ જઈ શકાય છે. આ તળાવો પાછળ કરોડોનો ખર્ચ કરવામાં આયો છે.

વિહાર

આ તળાવ સૌથી જુનું છે, મુંબઈમાં સૌથી પ્રથમ ઈ. સ. ૧૮૬૦માં આ તળાવમાંથી નળ વાટે પાણી પહોંચાડ્યું હતું. તળાવ ૧૪૦૦ એકર જમીન રોકેલ છે અને ૩૦ ફૂટ ઊંડું છે તેમાં મગરો રહે છે.

તળાવની આસપાસનું ચાતાવરણ મોહક છે. ચોતરફ હરી-યાળી જમીન, પહાડીઓની હારો અને મોટો સમીર હૈયું ડોલાવતી શાંતિ આપે છે. અહીં ૮૨ ઈંચ સુધી વરસાદ પડે છે તળાવને કાંઠે મુંબઈમાં નળ લાવનાના યશભાગી થનાર કેપ્ટન કાર્ડનું પુતળું છે. મ્યુનિસિપાલિટીના 'ડાક અંગલામાં' મુસાફરો આરામ લઈ શકે છે.

તુલસી

આ તળાવ વિહાર તળાવથી ત્રણ માઈલને અંતરે આવેલું છે, તે ૫૦ ફૂટ ઊંડું છે. ઈ. સ. ૧૮૭૨માં બાંધવામાં આવ્યું હતું.

અહીં ૯૯ ઈંચ સુધી વરસાદ પડે છે.

પવાઇ

આ તળાવ વિહાર તળાવથી દક્ષિણ દીશામાં છે તે ઇ. સ. ૧૮૯૯માં બાંધવામાં આવ્યું હતું. હાલમાં તેનું પાણી ઉપયોગમાં લેવાતું નથી, પણ ખપ પડ્યે ઉપયોગ માટે રાખવામાં આવેલું છે.

તાનસા

મુંબઈથી ૬૦ માઈલ દુર જી. આઈ. પી. ને રેલ્વે રસ્તે આ તળાવ આવેલું છે, સૌથી વધુ પાણી આજે આ તળાવ મુંબઈને પુર પાડે છે. ઈ. સ. ૧૮૯૨માં તેને બાંધવાનું કામ શરૂ થયું હતું, તે ૯૮૦૦ ટુન લાંબુ તથા ૧૩૫ ફુટ ઊંડું છે. સર્વ તળાવોમાં આ તળાવનું પાણી ઉત્તમ ગણાય છે. તેમાં ૩૫,૬૦૪૦૦૦,૦૦૦ ગેલન પાણી એકત્ર થઈ શકે છે.

—:X:—

૦ કોટનમાં થયેલી નુકસાની ૦

બ્યાજ સાથે વસુલ કરવાની

ઉત્તમ તક

ચાલુ માસમાં ૩ બજારમાં ૪૦ થી ૫૦ ટકાની ઉચલ પાથલ થશે. હાલના આ સંજોગોમાં અનુભવીની સલાહ મુજબ કામકાજ કરવાથી નુકસાનમાંથી બચી જઈ દબરોતો લાભ જરૂર મેળવી શકશે.

દર અઠવાડીએ તદ્દન સાચી પડતી બે ધારણા તેમજ ગુરુવારની સ્પેશીયલ ધારણા કીંમત રૂ. ૧૦ મ. ગ્રો. થી મોકલી મંગાવો.

ફેર્લ જય તો પૈસા પાછા

ટેલીફોન નં.

લખો અથવા ફોન કરો:—

૩૦૭૧૯

ફોરવર્ડ કમર્શિયલ બ્યુરો

ટેલીગ્રામ

ધૂનપાપેશ્વર પ્રાસાદ, ૧ લે માળે

‘ડાનેશન’

મંગલવાડી, ગીરગામ મુંબઈ-૪

ફરવાનાં સ્થળો :

ચોપાટી

મુંબઈની ચોપાટી' અતિ જાણીતી છે. સેન્ડહસ્ટ રોડ પર 'સેન્ડહસ્ટ બ્રીજ' ઉતરતાં આ સ્થળ આવેલું છે. અહીં સમુદ્રનો વિશાળ પટ જમીનમાં ઘૂસી ગયેલો છે. તેને કાંઠે લગભગ અર્ધા માર્ગમાં આવેલા આ ચોખંડ રેતાળ ભાગને ચોપાટી કહે છે. સંધ્યા સમયે હજારો માણસોની અહીં ઠઠ જામે છે, કેમકે તે શહેરની નજીક હોવા છતાં કેટલીક વિશિષ્ટતાઓ ધરાવે છે. ત્યાં સભાઓ ભરાય છે, કથાઓ વંચાય છે, તમાશાઓ થાય છે અને સાથે સાથે ઉપહારની અનંક દીલરંગી ચીજો અહીં મળે છે. ચોપાટીનો 'મેળ' વખણાય છે, સિવાય પુરીપંદ્રાડી, ફળફળાદી, નાળીયેરનું પાણી અને અંક પેસારી માંડી પચીસ રૂપિયા સુધીનાં કાંમતી પાતો અહીં મળે છે. 'ચંપી' અને 'માલીશ' કરનારાઓનાં ટોળેટોળાં અહીં ફરે છે, થાક્યા પાક્યા અનેક માણસો શિતળ વાતાવરણમાં રેતીના આ પટમાં શરીરની ચંપી અને માથાનું માલીશ કરાવતા નજરે ચડે છે. અહીં સ્વ. બાળગંગાધર તીલકનું પુતળું ઉભું કરવામાં આવ્યું છે.

મલબારહીલ

ચોપાટીની સામે જ મલબારહીલ છે. તેના પર 'હોંગીંગ ગાર્ડન' ઉપરાંત તાજી હવા ખાવા માટે બેસવાની બીજી ઘણી સગવડ છે. નાના નાના બગીચા જેવા આરામસ્થાનો ટેકરી ઉપર ઠેરઠેર તળેટીથી માંડી ઉપર સુધી છે.

ચોપાટી સામે જ ચનીરોડ સ્ટેશનની પાછળ 'ચનીરોડ'ના બગીચો આવેલો છે.

મરીનડ્રાઈવ

ચોપાટીથી શરૂ થતી મરીનડ્રાઈવની પાળ તો આજે મુંબઈ-ગરાઓમાં અત્યંત પ્રિય બની છે, આ પાળ ફેઠ ફેલાયા નજીક જન્ય

છે. ત્યાંસુધી બેસવાની સુંદર સગવડ છે. સમુદ્રનો ધૂધવાટ, ઉછળતાં મોગ્ગ અને માઠો સમીર અહીં એકી સાથે મળીને વાતાવરણને આલ્હાદાયક બનાવે છે. સાંજે તો અહીં ખરેખર 'ફરવાની બજાર' જ ખુલી જાય છે !

મહાલક્ષ્મી

મહાલક્ષ્મી પણ અનેક રીતે આકર્ષક સ્થળ છે. શહેરથી દુર, સમુદ્ર તટ પર આ મંદિર આવેલું છે તેની આસપાસ બીજા અનેક મંદિરો છે. ત્યાં એક તળાવ પણ છે. વાર તહેવાર અને 'રમ'ના દિવસે અહીં લોકોની ઠઠ જામે છે. મંદિર ઉંચાણ પર આવેલું છે. તેની પાછળ સમુદ્રનાં મોગ્ગ અથડાય છે. સમીરપાન કરવાની લીજ્જત અનેરી છે.

નવી ચોપાટી

અહીંથી 'વર્લી સી ફ્રેસ' શરૂ થાય છે. તે ઘણું દુર સુધી જાય છે. તેને 'નવી ચોપાટી' નું નામ અપાયું છે. ઠેઠ દુર સુધી લોકો ફરવા જાય છે.

'ભંડારવાડા હીલ'

મઝગાંવમાં 'ભંડારવાડા' હીલ ને નામે ઓળખાતી એક ઉંચી ભવ્ય ટેકરી આવેલી છે. આ ટેકરી પર વિશાળ મનોહર બગીચો છે. જરા દુર ઉપરના ભાગમાં એક ઉંચી જગ્યા પર શકરનું નાનકડું મંદિર છે. તળેટીથી તે અતિ આકર્ષક લાગે છે. તળેટીથી થોડી ઉંચાણએ જ. આઈ. પી. રેલ્વેનું 'રે રોડ'નું સ્ટેશન છે. સામેજ સમુદ્રમાં સહેલ કરતા વહાણો, બંદરોની ધમાલ અહીંથી સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે. નીચે દોડતી ટ્રામો અને ટ્રેનો રમકડાં જેવી લાગે છે. અને માનવીઓ મગતરાંજ ભાસે છે. અહીંની હવા સુંદર છે.

'પાલવા'

એવાલા બંદર પર 'ગેટ વે ઓફ ઇન્ડીયા' નાં પાસે 'પાલવાની પાળે' પણ માનવીઓની ભારે ઠઠ જામે છે. અહીં વીજળીક લોંચો અને મહવાઓ રૂ. ૦-૨-૦ માં સમુદ્ર સ્વારી અને સમુદ્ર સહેલ કરાવે છે. આ લ-તો મુખ્યત્વે એક બાદશાહી લ-તો છે. શ્રીમંતાઈની ઘણી ભવ્યતા અહીં દ્રષ્ટિએ ચડે છે.

સામે જ તાજમહાલ, મેન્સ્ટીક અને ગ્રીન'ની અગ્રેજ બાદશાહી હોટલો આવેલી છે. ત્યાંથી નાચગાન અને સંગીતના સૂરો ઉઠે છે, બીજી બાજુથી સમુદ્રદેવ પણ સદા પોતાનું કુદરતી સંગીત અજબ અદાથી ગાતા રહે છે. અહીં સમુદ્ર ભારે ઉછાળા મારતો દેખાય છે.

એપોલો એટલે સૂર્ય-પૂર્વનું બંદર. અહીંથી રાજ, અને રાજકુટુંબના માનવીઓ હિન્દુસ્તાનમાં પગ મૂકે છે. એટલે તેને 'ગ્રેટ વે આફ ઈન્ડીયા' કહે છે. અને તેની ત્રણ દરવાજાવાળી ભવ્ય ઇમારત પણ અહીં ખડી કરી છે. તેનું બાંધકામ ઈ. સ. ૧૯૧૩માં શરૂ થયું હતું, અને ઈ. સ. ૧૯૨૪ માં લોડ રીડીંગને હાથે તેની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા થઈ હતી. સામે ઈ. સ. ૧૯૧૦ થી ૧૯૧૬ સુધીના હિન્દના વાર્ષિકરોય લોડ હાર્ડિંગનું પુતળું છે.

'પ્રિન્સ આફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ' થી તે સામેજ દેખાય છે. મ્યુઝિયમથી શરૂ થતા 'એપોલો પીયર રોડ' પરથી ત્યાં જવાય છે.

જુહુ

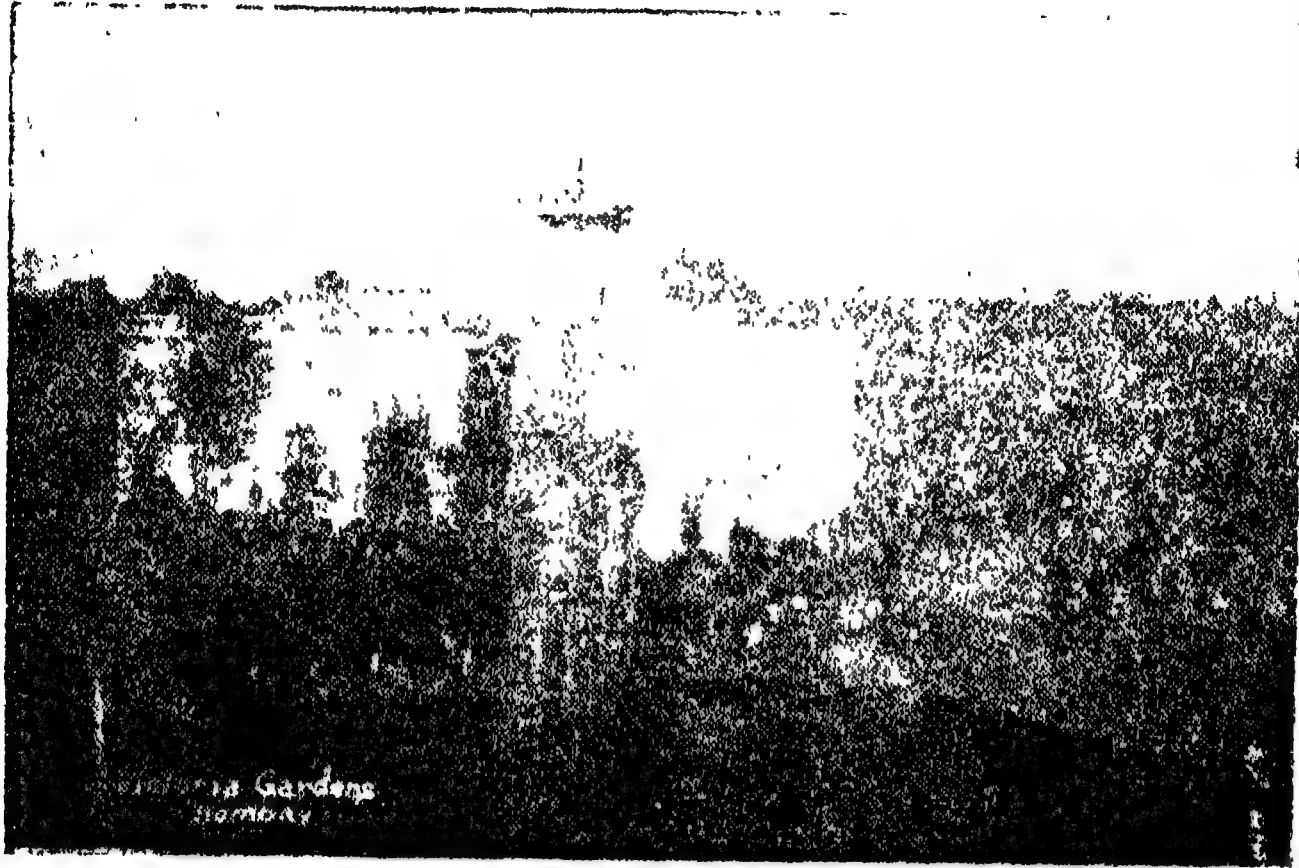
ધણી કુદરતી વિશિષ્ટતાઓ 'જુહુ' ને સાંપડી છે. એટલે રજાને દિને શોખીન મુખ્યમંત્રીઓની ત્યાં ભારે ભીડ જામે છે. મુખ્યમંત્રી તે બાર માઈલ દૂર છે, બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલ્વેના શાંતાક્રુઝ સ્ટેશનથી ત્યાં જવું વધારે સુગમ પડે છે. શાંતાક્રુઝથી જુહુ દોઢેક માઈલ હશે. સીધી સડક છે. સ્ટેશનથી 'જુહુની 'બસ સર્વીસ' પણ ચાલે છે, તે રૂ. ૦-૧-૬ દેવે છે.

અહીં બે ત્રણ માઈલના વિસ્તારમાં સમુદ્ર કીનારે પહોળો રેતાળ ટુકડો છે આ ટુકડો સહેલાણીઓને અનેરો આનંદ આપે છે, સામે ઝીંકાતો સમુદ્ર, સ્વચ્છ અને સ્વતંત્ર મીઠો સમીર, અને શાંત વાતાવરણ દીલને ડોલાવે છે.

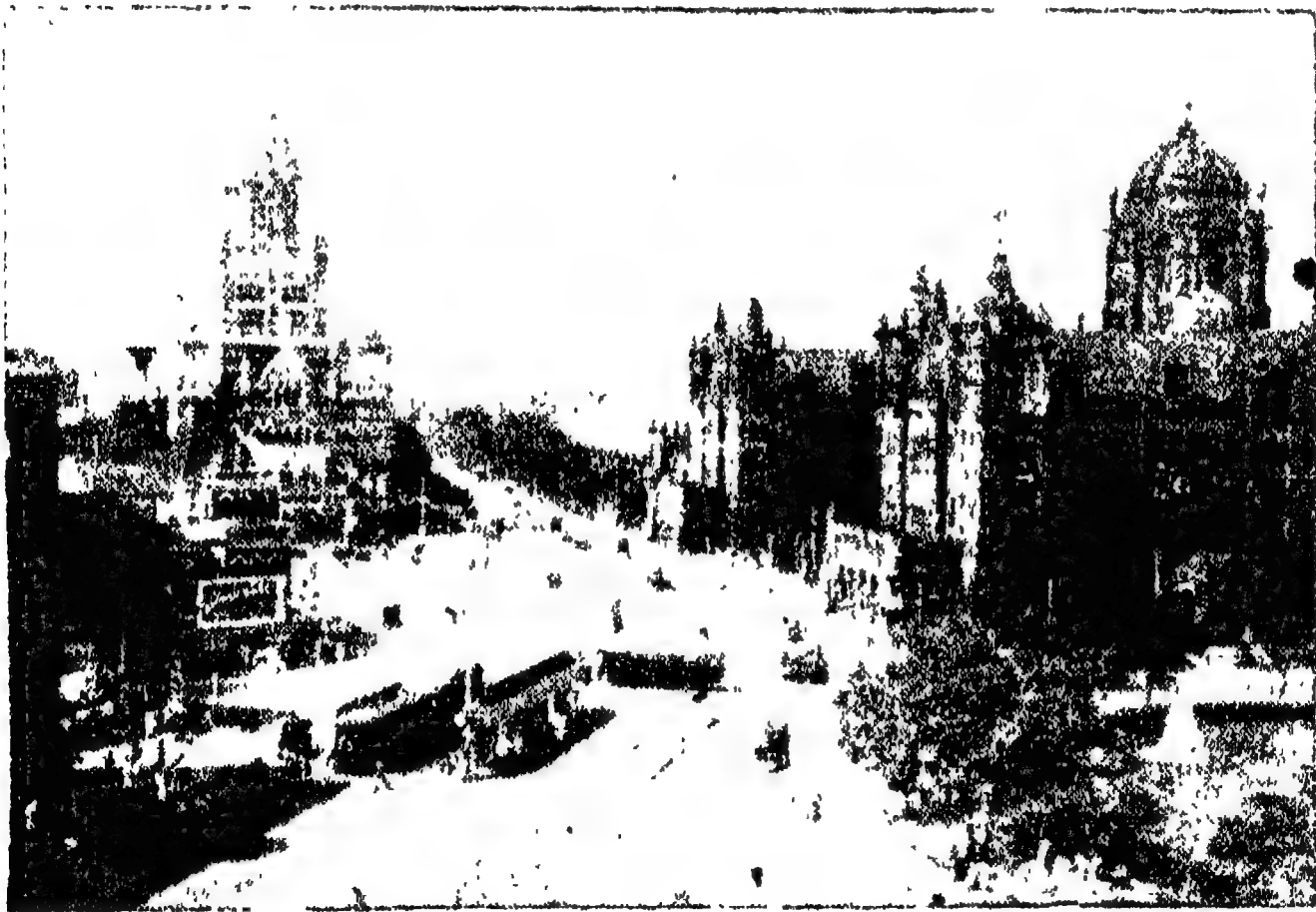
અહીં શ્રીમંતોના સંખ્યાબંધ બંગલા છે, અને સંખ્યાબંધ માનવીઓ જુહુના દરીયામાં નહાવાને સહભાગ્ય લેખે છે. મુખ્યમંત્રી ધણાં માનવીઓ શાંતિ લેવા અહીં આવે છે, અહીંની હવા વખણાયલી છે.

નારીયેળીના વૃક્ષોની ઘટામાં આવેલી હોટલોમાંથી સમી સાંજે મીઠા સંગીત સરોદો છૂટે છે. એમાંય પૂર્ણિમાની ઉજવણી રાત્રી જુહુમાં 'જીવતું સ્વર્ગ' ખડું કરે છે, એકંદરે જાણે 'જુહુ' કુદરતની ગોઝમાં બેઠેલું તેનું લાડકવાયું બાળક હોય એમ લાગે છે !

● : મહાનગરી મુંબઈ : ●

● વિક્ટોરીયા ગાર્ડન ●
મુંબઈનું મહાન ઉદ્યાન અને વિક્ટોરીયા મ્યુઝિયમ

● બોરીબંદર ●
બોરીબંદર ટ્રામ સ્ટેશન, ભાટીયા બાગ, વિક્ટોરીયા
ટર્મીનસ અને મ્યુનિસિપાલિટી બીલ્ડીંગ.

પ્રકાશ
ની

૧૯૪૦

• • • ની કલાકૃતિઓ • • •

નરસી ભગત

: જન્મ :
—

વિ. પાગનીસ, દુર્ગા ખેડે, રાત મજાડ, વિગલા વસિખ.
આધકર, પાંડે વગેરે.

તિજ્જર્જિત :—વિજય ભટ્ટ

● આ અપૂર્વ ખાસપટ આપ અવશ્ય જોશો ●
આગામી ચિત્રો

માલા : રામીયો જુલીયેટ,
રાખી

: પ્રકાશ પીકચર્સ : —

નાં કળામય ચિત્રો જોવાનું અવશ્ય
યાદ રાખશો !

● આનંદ માટેનાં સ્થળો-સાધનો ●

આ ઉપરાંત વિક્ટોરીયા ગાર્ડન અને કેટલાક સર્કલ ગાર્ડનો અને બીજા નાના નાના બગીચાઓ તેમજ મેદાનો પુષ્કળ છે. ટાઉનહોલ સામે 'એલ્ફ્રીસ્ટન સર્કલ', બોરીબંદર ટ્રામવે સ્ટેશન સામે 'ભાટીયા બાગ, યુનિવર્સિટી રાજબાઈ ટાવરના કંબાઉન્ડનો બગીચો, બેલાડપીયર પર બોટસ્ટેશનનો બગીચો, દાદરમાં પારસી કોલોની, શિવાજી પાર્ક, માદુંગામાં ક્રીંગ્સ સર્કલનો બગીચો, ઉપરાંત રાજબાઈ ટાવર પાછળ મેયો રોડ પરનું મેદાન પણ ફરવા માટે અતિ સુંદર છે.

બેન્ડસ્ટેન્ડો

ઉપરાંત મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી નીચેના બેન્ડસ્ટેન્ડો પર બેન્ડ સંગીતના કાર્યક્રમો રાખવામાં આવે છે.

- (૧) ચોપાટી પર મલબાર હીલની તળેટીમાં.
- (૨) મલબાર હીલ ઉપર 'હેંગીંગ ગાર્ડન'માં.
- (૩) મેયો રોડ પર મેદાન સામે.
- (૪) વિક્ટોરીયા ગાર્ડનમાં.
- (૫) મઝગાંવમાં 'લંડારવાડા હીલ'ના ગાર્ડનમાં.
- (૬) માદુંગાના છેલ્લા ટ્રામ સ્ટેશન પર ક્રીંગ્સ સર્કલમાં.
- (૭) દાદર-પારસી કોલોનીમાં.

રેડીયો પ્રોગ્રામ

દીલ્હી, લાહોર, મદ્રાસ, લખનૌ, માદ્રક મુંબઈમાં પણ રેડીયો બ્રાડકાસ્ટીંગ સ્ટેશન છે. તે ઈ. સ. ૧૯૨૭ થી શરૂ થયું હતું, અને તે વખતે તેના લાયસન્સવાળા ગ્રાહકો માત્ર ૧૦૦૦ હતા, તે ઈ. સ. ૧૯૩૬ માં ૭૫૦૨૬૧ હતાં. ત્યાંથી હંમેશા વિવિધ પ્રોગ્રામ હવાની પાંખે રેડીયોમાં મોકલવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે સવારના ૭ થી ૯ અને બપોરે ૧૨ થી ૨, સાંજે ૫ થી ૧૦ અને રવિવારને દિને સવારે ૭ થી ૩ અને ૫ થી ૧૦ સુધીનો

ભરત્યક કાર્યક્રમ હોય છે. તેમાં સંગીત, સંવાદ, હાસ્ય, ચર્યાઓ, ભાષણો, સમાચારો, વ્યાપારી સમાચારો, ઉપરાંત સ્ત્રીઓ અને બાળકો માટેના કાર્યક્રમો હોય છે. દિનપ્રતિદિન રેડીયોના કાર્યક્રમ ખૂબજ વિવિધતા પકડતા જાય છે. મુખર્ષની મોટી હોટલો ગ્રાહકોના મનરંજન માટે રેડીયો રાખે છે.

નાટક સીનેમા

અને મુખર્ષમાં નાટક સીનેમા જોવાની સારી સગવડ છે. મુખર્ષના સીનેમા ઉદ્યોગ છેલ્લા ૨૭ વર્ષથી ફાટ્યોપુટ્યો છે. તે પહેલાં માત્ર અંગ્રેજી શીલ્ડમોજ જોવા મળતી. અને તે પણ હાથે ઉભા કરેલા મંડપોમાં. પહેલું સીનેમા થીએટર ઈ. સ. ૧૯૦૫માં એક્સેમ્પ્લીયર બંધાયું. આજે તો સંખ્યાબંધ શીલ્ડમ-કંપનીઓ અને થીએટરો મુખર્ષમાં છે.

નાટકના થીએટરો

- (૧) પિન્સેસ થીએટર, ભાંગવાડી-કાલબાદેવી રોડ. ટે. નં. ૨૫૨૩૨
- (૨) બાલીવાલા ગ્રાન્ડ થીએટર, તારદેવરોડ.....ટે. નં. ૪૦૨૫૦
- (૩) બોમ્બે થીએટર.....પ્લે હાઉસ

હિન્દુભરમાં....

જેનાથી કોઈ અજાણ નથી, તે અખુટ શક્તિશાળી

*** ભીમસેન બદામપુરી ***

વાપરો — ચોકબા માલની ગેરંટી

એકલા બનાવનાર:—ભીમજી જેરામ બદામપુરીવાળા

ઠે. શંકરજારી લેન, ચીરાબજાર મુખર્ષ-૨

: વેપારીઓને માટે ખાસ ભાવ :

સીનેમાના થીએટરો

(૧) મેજેસ્ટીક સીનેમા, ગીરગામ ચર્ચરોડ પાસે	ટે. નં. ૨૪૨૨૦
(૨) સેન્ટ્રલ સીનેમા, ચર્ચરોડ	ટે. નં. ૨૭૭૮૭
(૩) કૃષ્ણ સીનેમા, ચર્ચરોડ	ટે. નં. ૪૨૩૬૬
(૪) રોક્ષી ટોકીઝ, ન્યુ કવીન્સ રોડ.	ટે. નં. ૨૧૬૬૬
(૫) રોયલ ઓપેરા હાઉસ, સેન્ટ્રલસ્ટ્રીટ	ટે. નં. ૨૧૨૦૦
(૬) ઇમ્પીરીયલ સીનેમા, લેમિંગ્ટન રોડ	ટે. નં. ૪૧૩૨૩
(૭) ન્યુ વેસ્ટ એન્ડ સીનેમા, લેમિંગ્ટન રોડ	ટે. નં. ૪૧૨૨૨
(૮) પાથે સીનેમા, લેમિંગ્ટન રોડ,	ટે. નં. ૪૧૫૬૧
(૯) મીનરવા થીએટર, લેમિંગ્ટન રોડ	ટે. નં. ૪૧૩૦૪
(૧૦) લેમિંગ્ટન સીનેમા, લેમિંગ્ટન રોડ	ટે. નં. ૪૧૨૭૦
(૧૧) સુપર સીનેમા, આન્ટરોડ	ટે. નં. ૪૧૧૫૧
(૧૨) ડાયમંડ ટોકીઝ, ગોળપીઠા	ટે. નં. ૪૦૪૫૫
(૧૩) નોવેલ્ટી સીનેમા, આન્ટરોડ	ટે. નં. ૪૦૧૦૬
(૧૪) આલ્ફ્રેડ સીનેમા, પ્લે હાઉસ	ટે. નં. ૪૨૪૬૬
(૧૫) હરીકેન ટોકીઝ, પ્લે હાઉસ	ટે. નં. ૪૦૩૮૧
(૧૬) નિશાત ટોકીઝ, પ્લે હાઉસ	ટે. નં. ૪૧૩૭૧
(૧૭) રોયલ સીનેમા, પ્લે હાઉસ	ટે. નં. ૪૦૭૦૫
(૧૮) રોશન ટોકીઝ, પ્લે હાઉસ	ટે. નં. ૪૭૭૦૬
(૧૯) સીલ્વર ટોકીઝ, ગોળપીઠા	ટે. નં. ૪૦૫૮૨
(૨૦) કાઉન ટોકીઝ, ગોળપીઠા	ટે. નં. ૪૨૩૭૯
(૨૧) ડરબી ટોકીઝ, સેન્ટ્રલસ્ટ્રીટ રોડ સ્ટેશન સામે	ટે. નં. ૪૨૮૩૧
(૨૨) રેડીયો ટોકીઝ, ક્રાફ્ટ મારકીટ પાછળ	ટે. નં. ૨૬૭૬૫
(૨૩) રેક્ષ ટોકીઝ, જનરલ પોસ્ટ ઓફિસ પાસે	ટે. નં. ૨૦૨૪૮
(૨૪) એડવર્ડ સીનેમા, કાલ્યાદેવી-ઘોષીતળાવ પાસે	ટે. નં. ૨૨૧૦૯
(૨૫) એલેક્ઝાંડ્રા સીનેમા, ભાયખળા	ટે. નં. ૪૧૮૮૨
(૨૬) ભારતમાતા સીનેમા, પરેલ	ટે. નં. ૬૦૬૭૩

મુંબઈનું એક અનેક વજ્રાલંકારગૃહ !

✦ ✦ ✦
: અહીં મળે છે :

આકર્ષક અને અપ-ટુ-ડેટ ડીઝાઇનની જરીની ભરેલી
તથા છાપેલી સીલક જ્યોજોટ

• : મદુરા ઢાકાની સાડીઓ : •
: મોડર્ન બ્લાઉઝો :
: હાઈકલાસ ફ્રેકસ :
: બનારસી સેલાં અને સાક્ષાઓ :
: સાચી જરીની બોર્ડરો : •

નાટક, સીનેમા અને લગ્ન પ્રસંગ માટેના પોશાકો,
આભુષણો, સાધનો અને સામગ્રીઓનું
ગંજાવર મથક !

મગનલાલ ભગવાનજી ડેસવાળા

ટેલીફોન] ૭૩, ૭૫, ૭૭, બલેશ્વર-મુંબઈ ૨ [૨૦૦૦૬

(૨૭) હિન્દ માતા સીનેમા, પરેલ	ટે. નં. ૬૦૫૪૯
(૨૮) પેલેસ ટોકીઝ, લાયખલા-રેલવે સ્ટેશન	ટે. નં. ૪૨૨૩૫
(૨૯) પ્લાઝા ટોકીઝ, દાદર	ટે. નં. ૬૪૪૪૪
(૩૦) ક્રાહીનૂર સીનેમા, દાદર	ટે. નં. ૬૦૧૬૨
(૩૧) ઓડવે ટોકીઝ: ટ્રામ સ્ટેશન-દાદર	ટે. નં. ૬૦૮૩૧
(૩૨) ચિત્રા ટોકીઝ: વિન્સેન્ટ રોડ દાદર	ટે. નં. ૬૧૨૬૪
(૩૩) એપોલો સીનેમા, દાદર મેઇનરોડ, પરેલ	ટે. નં. ૬૦૩૨૦
(૩૪) ન્યુ વિનસ સીનેમા, લાયખલા	ટે. નં. ૪૧૬૬૬
(૩૫) પેરેડર્મસ ટોકીઝ, માહીમ.	

અંગ્રેજી ફીલ્મો માટે

(૧) મેટ્રો...સીનેમા, ઘોખીતળાવ	ટે. નં. ૩૧૦૪૫
(૨) કંપીટલ સીનેમા, બેરીઅંદર	ટે. નં. ૨૬૭૮૯
(૩) ન્યુ એમ્પાયર સીનેમા, બેસ્ટીયન રોડ. હોર્નબી રોડ	ટે. નં. ૨૦૨૮૬
(૪) એક્સેસીલીયર સીનેમા, રેવલીન સ્ટ્રીટ	ટે. નં. ૨૦૨૮૮
(૫) રીગલ સીનેમા, મુઝયમ સામે-	ટે. નં. ૨૨૩૨૩
(૬) ઇરોઝ સીનેમા, ચર્ચગેટ સ્ટેશન સામે	ટે. નં. ૨૨૫૧૯

વિશેષ માહિતી

ઉપરના થીએટરોમાં નં. ૧ થી ૯માં તદ્દન નવી ફીલ્મો બતાવવામાં આવે છે. નં. ૧૦ થી ૧૨ ખાસ કરી 'સ્ટેટ પીકચર્સ' માટેજ 'રીઝર્વડ' છે' નં. ૧૩ થી ૩૫ સુધીના થીએટરો પ્રમાણમાં નાનાં છે. તેમાં 'બીજી વખતની' એટલે કે અગાઉ શહેરમાં ચાલી ગયેલી ફીલ્મો બીજી વખત દેખાડવામાં આવે છે. પ્રથમ બે વર્ગના થીએટરોમાં રૂ. ૦-૪-૦ થી માંડીને રૂ. ૨-૮ ૦ સુધીની ટીકીટો મળે છે. ત્રીજા વર્ગના થીએટરોમાં કેટલાકમાં રૂ. ૦-૩-૦ થી અને કેટલાકમાં રૂ. ૦-૨-૦ થી ટીકીટોના દર શરૂ થાય છે. દરેક થીએટરોમાં સાધારણ રીતે ત્રણ શો હોય છે, પરંતુ શની, રવી, અને રમના દિવસોએ બપોરે એક વધારાનો શો રાખવામાં આવે છે. દરેકના વખત જુદા જુદા છે.

મુંબઈમાં એકાદ બે નાટક કંપની જ હોય છે. તેમના પોઆમ જન. ખ. દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતા રહે છે.

વાહન વ્યવહાર

— મા ધોલોના વિસ્તારમાં પથરાયલા આ શહેરમાં એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે જવા માટે વાહનોની જરૂર પડે છે. એટલે પ્રકાર પ્રકારનાં પુખ્ત વાહનો અહીં જોવામાં આવે છે. તેમાં ટ્રેન, ટ્રામ, બસ, ટેક્ષી અને વિક્ટોરીયા મુખ્ય છે.

લોકલ ટ્રેનો

શહેરમાં બે રેલ્વે કંપનીની ટ્રેનો દોડે છે. એક 'ધી ગ્રેટ ઈન્ડિયા પેનીસુલા રેલ્વે' (જી. આર્મ. પી. રેલ્વે) અને બીજી 'ગ્રોમ્બે બરોડા સેન્ટ્રલ ઈન્ડિયા રેલ્વે' (બી. બી. એન્ડ સી. આર્મ રેલ્વે) બન્નેની લાઈનો જુદી જુદી છે. ઈલેક્ટ્રીકથી ચાલતી તેની સ્થાનિક ગાડીઓ. લોકલ ટ્રેનો સાધારણ રીતે સવારના ૪ થી રાતના ૧૨ વાગ્યા સુધી પોતાના નિયત કરેલા વખત અનુસાર ચાલે છે. તે પરાંઓ સાથે સંકળાયેલી છે,

જી. આર્મ. પી. લાઈન

જી. આર્મ. પી. ની ટ્રેનો બેરીઅંદર સ્ટેશનથી, મસ્જીદ બંદર સેન્ટ્રલ રોડ, ભાયખંડા, ચિંચપોંકલી, કરી રોડ, પરેલ, દાદર, માટુંગા, શિવ કુર્લા થઈને ઘાટકોપર, ચાણા વટાવી કલ્યાણથી પાછી વળે છે.

હારબર બ્રાંચ

તેની બીજી હારબર બ્રાંચ બેરીઅંદરથી મસ્જીદ બંદર, સેન્ટ્રલ રોડથી એક મોટા પુલ ઉપરથી ડોકયાર્ડ રોડ, રે રોડ, કોટનગ્રીન, શીવરી, ગોવારી, માહીમ, વાંદરા સુધી જાય છે. ગોવારી

થી એક ફાંટો કોળીવાડા સ્ટેશનથી કુર્લા પાસે જી. આઇ. પી. રેલ્વેના મુખ્ય રસ્તાને મળે છે.

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ લાઇન

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. લાઇન ફાટમાં ચર્ચગેટ સ્ટેશનથી, મરીનલાઇન્સ, ચર્ચ રોડ, ગ્રાન્ટ રોડ, બોમ્બે સેન્ટ્રલ, મહાલક્ષ્મી, લોઅર પરેલ, એલ્ફીસ્ટન રોડ, દાદર, માદુંગા, માહીમ, વાંદરા, ખાર, શાંતાકુઝ, વિલેપાર્લા, અંધેરી થઇને છેક વીરાર સુધી આવગ્નવ કરે છે.

નજીકનાં સ્ટેશનો

જી. આઇ. પી. લાઇનમાં જવા માટે માંડવી લક્ષ્મીમાં મસ્જીદ બંદર રોડ પર આવેલું મસ્જીદ બંદર સ્ટેશન અનુકુળ પડે છે. અને બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. લાઇનમાં જવા માટે પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટથી મરીનલાઇન્સનું અને ગીરગામ ચર્ચરોડ, તેમજ ચોપાટી પરથી “ ચર્ચ રોડ ” નું અને ગ્રાન્ટ રોડ પરથી પુલ નીચે આવેલું “ ગ્રાન્ટ રોડ સ્ટેશન અનુકુળ પડે છે.

આ લોકલ રેલ્વેમાં ટીકીટ ભાડાં અત્યંત હળવાં છે. ટીકીટો સ્ટેશન પરથી જ મળે છે.

દ્રામ

મુંબઈની પ્રગ્નને આશિર્વાદ સમ થઈ પડેલી વધુમાં વધુ સરળ અને સસ્તી સગવડ દ્રામની છે. માત્ર ૦-૨-૦ જેવી રકમમાં દ્રામ આજે એક માનવીને આઠ આઠ માર્છલની મુસાફરી કરાવી શકે છે.

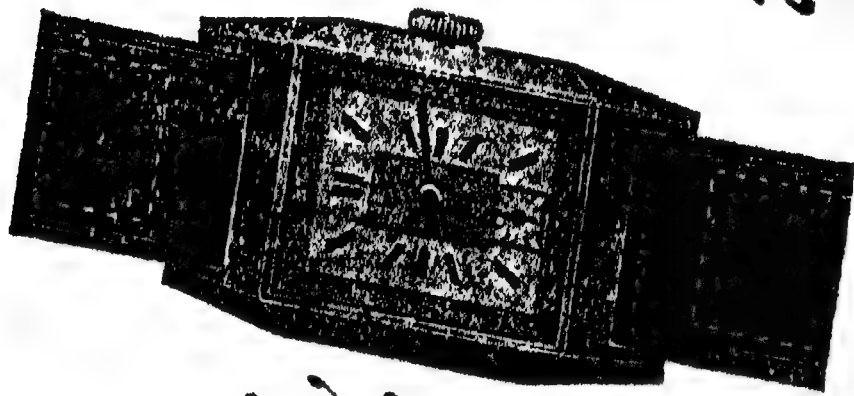
મુંબઈમાં પ્રથમ થોડાની દ્રામ ઇ. સ. ૧૮૭૪ માં ૯ મી મે ને વિવેસે મેસર્સ લોરેન્સ એન્ડ કંપનીએ શરૂ કરી. કોલાબાથી પાયધુની વચ્ચે પહેલી દ્રામ દોડી. તે વખતે ગમે ત્યાંથી ગમે ત્યાં ઉતરવા માટે ભાડુ રૂ. ૦-૩-૦ હતું. અને તે ઉધરાવીજ લેવાતું. ૭ મહીના પછી ટીકીટની પ્રથા દાખલ થઈ. તે પછી ઇ. સ. ૧૮૭૮ માં ગીરગામ રોડ પર પોર્ટુગીઝ ચર્ચ સુધી દ્રામ શરૂ કરવામાં આવી.

અલબેલી મુંબઈ... ના અવલોકનમાં

વ
ડી
આ
ળ
જગતમાં

અનોખું સ્થાન પામેલાં

● સેકન્ડે સેકન્ડને વફાદાર રહેનારાં ●

◦ પ્રેસીડેન્ટ ◦

● તમારું સાથીદાર બનાવો ! ●

એલ. ભગત એન્ડ કું.

: હેડ ઓફીસ :
અબ્દુલ રહેમાન રટ્ટીટ
ટે. નં. ૨૪૬૨૨

: બ્રાન્ચ :
કાલબાદેવી, જુની ભાટીયા મહાજન
વાડી; ખાલી ભંડારની બાજુમાં

અને એ રીતે શહેરમાં ચોતરફ દ્રામ પ્રસરી. આ દ્રામ નાના માપની હતી. તેમાં ૨૫ થી ૩૫ માણસો બેસી શકતા. તેને બે અરબી થોડાઓ જોડવામાં આવતા. આ પછી દરમાં સુધારો કરી અર્ધો, એક અને દોઢ આનાના ભાવો રખાયા. તે પછી ઈ. સ. ૧૮૯૯ માં તે માત્ર ૦-૧-૦ આનાનો જ ભાવ નક્કી થયો.

પરંતુ આ દ્રામ કંપની સાથે મ્યુનિસિપાલિટીને કંઈક વાંધો પડતા ઈ. સ. ૧૯૦૫ ના ઓગસ્ટની ૨૨ મી તારીખે આજનો “ બોમ્બે ઇલેક્ટ્રીક સપ્લાઈ એન્ડ દ્રામ કંપની ” ને રૂ. ૯૮ લાખ, ૪૯ હજાર અને ૯૯૦ માં કાટ્રાક્ટ અપાયો. આ પછી ઈ. સ. ૧૯૦૭, ૭મી મે થી મુંબઈમાં ઇલેક્ટ્રીક દ્રામો ફરતી થઈ. આ કંપનીએ થોડા જ વખતમાં ઉત્તમ પ્રગતિ સાધી અને મુંબઈને ખુણે ખુણે દ્રામો ઓછા દરે ફરતી કરી. આજે તો માળવાળી અને ટ્રેનના સેકન્ડ ક્લાસના જેવી બેઠકો ધરાવતી દ્રામો શહેરમાં દોડવા માંડી છે.

ફેટલીક માહીતી

આ દ્રામો મોટે ભાગે બે ડાંખાની હોય છે, અને માળવાળી હોય તો એક જ ડાંખો હોય છે. તેમાં એક બેંચ પર બે માણસો બેસી શકે છે. એ રીતે એક ડાંખામાં ૪૦-૫૦ માણસો બેસી શકે છે. આગલા ડાંખામાં જમણા હાથ પરની બીજી-ત્રીજી “ સીટો ” સ્ત્રીઓ માટે રાખવામાં આવેલી હોય છે. અને એ જાતનું બોર્ડ પાણુ તેની ઉપરની જગ્યાએ લગાડેલું હોય છે. દ્રામમાં પાછળના દરવાજા પરથી દાખલ થવાનું હોય છે. અને આગળથી ઉતરવાનું હોય છે. આગલા ડાંખામાં બીડી પીવાની મનાઈ છે.

દ્રામની આગળ દ્રામ કયાં જવાની છે. તે લખેલું હોય છે. અને દરવાજા બાજુ એક નાનકડા બોર્ડમાં કયે રસ્તેથી જવાની છે. તે પણ લખેલું હોય છે.

દ્રામમાં બેઠા પછી, કંડુકટર ટીકીટ દેવા આવે ત્યારે ટીકીટ લેવી પડે છે. જવાનું સ્થળ દ્રામને સીધે રસ્તે ન આવતું હોય તો ‘દ્રામ’

હેરફેર કરવાની ટીકીટ પણ મળી શકે છે. ખાસ કરીને 'જંકશન' ની જ બદલીની ટીકીટ મળે છે. આવા જંકશનો પર નામના બોર્ડ પણ માર્યા હોય છે. ઉપરાંત ટ્રામ કંડક્ટર પણ તે નામની જૂમ પાડે છે. ટ્રામ સાધારણ રીતે દરેક બે ફર્લાંગે સ્ટેશન કરે છે. અને તેનો દોડવાનો વેગ વધુમાં વધુ કલાકનો ૨૨ માઇલનો હોય છે.

ટ્રામ સામાન્ય રીતે સવારે ૫-૫ રાતના ૧૦-૧૧ સુધી દોડે છે. કોઈ કોઈ સ્થળે રાત્રે દોઢ અને બે વાગ્યા સુધી પણ દોડે છે.

ભાડાના નિયમો

ટ્રામનું ભાડું સામાન્ય રીતે અંતર અને સમયને અનુસરીને રાખવામાં આવ્યું છે. સાધારણ રીતે રૂ. ૦-૧-૦ ગણાય, બહુ દુર હોય તો ૦-૧-૬ હોય છે. કેટલેક ઠેકાણે આખો દિવસ અર્ધો આનો, કેટલેક ઠેકાણે સવારના શરૂઆતથી ૮ વાગ્યા સુધી, ૧૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી અને રાત્રીના ૮ થી છેવટ સુધી અર્ધું ભાડું લેવામાં આવે છે. ત્રણ વર્ષથી નોચેના બાળકનું ભાડું લેવાતું નથી. બાર વર્ષ સુધીના બાળકનું અર્ધું ભાડું લેવાય છે.

ટ્રામનું માર્ગદર્શન

મ્યુઝિયમ-સાસુન ડોક

૦ નંબરની ટ્રામ કોલાબાના મુખ્ય રસ્તા પર થઈને મ્યુઝિયમ અને સાસુનડોક વચ્ચે આવગતવ કરે છે.

મ્યુઝિયમ-દાદર

૧ નંબરની ટ્રામ મ્યુઝિયમ અને દાદર વચ્ચે, ફ્લોરા ફાઉન્ટન, બેરીઅંદર, ઘોખીતળાવ, કલ્યાદેવી, પાયધુની, બીંડી બગીચા, જે. જે. હોસ્પિટલ, વિક્ટોરીયા બાગ, પરેલ થઈને આવ-ગતવ કરે છે.

૨ નંબરની ટ્રામ સવારે ઉપરને રસ્તે મ્યુઝિયમથી બેલાસીસ રોડ, અને સાંજે ચાર વાગ્યાથી બેરીઅંદરથી વિક્ટોરીયા ગાર્ડન વચ્ચે આવગતવ કરે છે.

૪ નંબરની ટ્રામ સવારે મહમદઅલી રોડ પરથી બીંડી બજાર વટાવી ફેર્ટ મારકીટ અને પરેલ વચ્ચે, તેમજ સાંજે ચાર વાગ્યાથી મ્યુઝિયમથી પરેલ વચ્ચે ફ્લોરા ફાઉન્ટેન, બેરીઅંદર, મહમદઅલી રોડને રસ્તેથી બીંડીબજાર, વિક્ટોરીયા ગાર્ડન વટાવી આવજવ કરે છે.

મ્યુઝિયમ-માદુંગા

૫ નંબરની ટ્રામ મ્યુઝિયમ અને માદુંગાના કીંગસર્કલ વચ્ચે ફ્લોરા ફાઉન્ટેન, બેરીઅંદર, ધોખીતલાવ, ગીરગામ રોડ, પ્રાર્થના સમાજ ફોરાસ રોડ, ભાયખલા ખીજ, વિક્ટોરીયા ગાર્ડન વગેરે સ્ટેશનો કરતી આવજવ કરે છે.

મ્યુઝિયમ-દાદર

૬ નંબરની ટ્રામ મ્યુઝિયમ-દાદર વચ્ચે બેરીઅંદર, ધોખીતલાવ, ગીરગામ રોડ, પ્રાર્થના સમાજ, ફોરાસ રોડ, ભાયખલા, વિક્ટોરીયા ગાર્ડન થઈને આવજવ કરે છે.

x x x

૭ નંબરની ટ્રામ સવારે બેરીઅંદર-લાલબાગ વચ્ચે ગીરગામને રસ્તે, અને સાંજે ચાર વાગ્યાથી મ્યુઝિયમ-પરેલ વચ્ચે એજ રસ્તેથી આવજવ કરે છે.

ઓપેરા હાઉસ—ફ્લોરા ફાઉન્ટેન

૮ નંબરની ટ્રામ ફ્લોરા ફાઉન્ટેન અને ઓપેરા હાઉસ વચ્ચે મહાત્માગાંધી રોડ અને ગીરગામ રોડ પરથી આવજવ કરે છે.

મજગાંવ-ગોવાલિયા ટેંક

૧૦ નંબરની ટ્રામ મજગાંવ અને ગોવાલિયા ટેંક વચ્ચે ગ્રાન્ટરોડ, પ્લેહાઉસ, બે ટાંકા, જી. જી. હોસ્પીટલ, વટાવી આવજવ કરે છે.

બહેનોને સોનેરી સલાહ!

આમળા તથા ધુપેલ તેલ ધરે બનાવવા માટે
મુંબઈભરમાં મશહૂર સુગંધીથી ભરપુર

સુરતી વસાણા

ના 'પરી છાપ' બોક્સ ખરીદો

બોક્સ ઉપર 'પરી છાપ' ટ્રેડમાર્ક તપાસી ખરીદશો
જથાબંધ તથા છુટક મળશે.

—: એકલા બનાવનાર :—

મેસર્સ એમ. નાનાલાલ સોપારીવાલા

અમારે ત્યાં સુકો મેવો તથા દરેક જાતનો આખો તથા દળેલો
ચોકળો મસાલો, પવિત્ર દ્રાણ તથા ધાણાદાળ જથાબંધ
તથા છુટક હીકાયત ભાવથી મળશે

એક વખત પધારી ખાત્રી કરો.

૬૦ ભૂલેશ્વર, કબુતરખાના, દાઉજની ગલી સામે મુંબઈ-૨

ટે. નં. ૨૦૭૨૪

સી. પી. ટેન્ક-જેકમ સર્કલ

૧૨ નંબરની ટ્રામ સી. પી. ટેન્ક અને જેકમ સર્કલ સાત રસ્તા વચ્ચે નળખજાર, ગોળદેવળ, ડંકન રોડ, રીપન રોડ થઈને આવગ્નવ કરે છે.

મ્યુઝિયમ-તાડદેવ

૧૩ નંબરની ટ્રામ મ્યુઝિયમ અને તાડદેવ વચ્ચે ટાઉન હોલ, બેલાડંપીયર ટ્રામ સ્ટેશન, જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ, બોરીબંદર, કાફડ મારકીટ, અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, પાયધુની, બાપુ બોટે સ્ટ્રીટ, નળખજાર, ગોલપીઠા, પ્લે હાઉસ વટાવી આવગ્નવ કરે છે.

મ્યુઝિયમ-ગોવાલિયાટેન્ક

૧૬ નંબરની ટ્રામ મ્યુઝિયમ અને ગોવાલિયા ટેન્ક વચ્ચે ઉપરને જ રસ્તે પ્લે હાઉસ જઈ ત્યાંથી ગ્રાન્ટરોડ પરથી ગોવાલિયા ટેન્ક જાય છે.

* ઉપરની બન્ને ટ્રામો મ્યુઝિયમ તરફ જતી વખતે પાયધુનીથી નાગદેવી સ્ટ્રીટમાંથી જાય છે.

બેલાડંપીયર-સેન્ડહસ્ટર્ટ ઝીજ

૧૯ નંબરની ટ્રામ બેલાડંપીયર અને સેન્ડહસ્ટર્ટ ઝીજ-ચોપાટી નજીક, વચ્ચે વાડીબંદર, ડોંગરી સ્ટ્રીટ, ભીંડી બજાર, ગોળદેવળ, ગોલપીઠા, પ્રાર્થના સમાજ, થઈને આવગ્નવ કરે છે.

વાડીબંદર-ધોખીતળાવ

૨૦ નંબરની ટ્રામ વાડીબંદર અને ધોખીતળાવ વચ્ચે કાફડ મારકીટ, કર્નાકબંદર, પ્રિન્સેસ રોડ થઈને આવગ્નવ કરે છે. સવાર સાંજ માત્ર ડોકયાર્ડ રોડ પરથીજ પાછી વળે છે.

ટાંકબંદર-સેન્ડહસ્ટર્ટ ઝીજ

૨૧ નંબરની ટ્રામ સેન્ડહસ્ટર્ટ ઝીજ અને ટાંકબંદર વચ્ચે પ્રાર્થના સમાજ, ગોલપીઠા, ગોળદેવળ, ભિંડીબજાર, ડોંગરી, રે રોડ થઈને આવગ્નવ કરે છે.

શાસ્ત્રોક્ત દવાઓ ક્યાંથી ખરીદશે ?

ખાનગી કે ધર્મીય દવાખાના માટે, ઘરમાં વાપરવા માટે, મુસાફરીમાં અંગત ઉપયોગ માટે તેમજ કોઈ પણ બીમારી માટે દરેક જાતની દેશી દવાઓ મોટા પ્રમાણમાં અમારે ત્યાં તૈયાર થાય છે દવાઓ બધી શાસ્ત્રીય પદ્ધતી મુજબ હાથનાં સાધનોથી જ તૈયાર થાય છે; સ્વચ્છ અને ચોક્કસ બનાવટ છતાં ભાવમાં બીજી કોઈ પણ સંસ્થા કરતાં કીફાયતથી મળે છે પસંગ પડે એકવાર વાપરી ખાતરી કરી જુઓ.

અમારી બધી દવાઓ નામાંકીત ડોક્ટરો અને ગૃહસ્થોને ત્યાં છુટથી વપરાય છે !

શક્તિવર્ધક સુવાર્ણમિશ્રિત

ઠક્કુરમકરધ્વજવટી

કોઈ પણ રૂપમાં ગમે તે વાપરી શકે છે. આ દવા ચંદ્રોદયમાં બીજી ઉત્તમ ચીજો મેળવી તૈયાર કરવામાં આવે છે અને તે બળ, વાય, લોહી અને પુરુષાતન વધારવા માટે સર્વોત્તમ ગણાય છે.

પંદર દહાડા ચાલે તેટલી (આશરે ૬૦ ગોળી), તોલા ૧ ની
બા. ૧ ના રૂા. ચાર

ધી સિન્ધ આયુર્વેદિક ફાર્મસી :

નાનકવાડા,
કરાંચી.

૩૭૫, કાલબાદેવી, મુંબઈ
ગાંધી રોડ, અમદાવાદ.

‘ મોટર બસો ’

ઈ. સ. ૧૯૨૬ થી ટ્રામકંપનીએ ટ્રામ કરતાંય વધુ ઝડપથી અને વધુ આરામથી, જ્યાં ટ્રામ જઈ ન શકતી હોય એવા લગભગ એમાં પણ પહોંચવાની સગવડતા ખાતર ‘મોટર બસો’ શરૂ કરી છે. ઈ. સ. ૧૯૩૭ થી તો તેનું સ્વરૂપ અત્યંત સુધાર્યું છે, અજાણ્યાને જાણીને આશ્ચર્ય થાય એવી હકીકત છે કે ‘બેસ્ટ’ ની આ લાલ બસોમાં માળાવાળી બસો પણ પુજળ છે.

આ બસમાં ૦-૧-૦ થી માંડીને અંતર પ્રમાણે ૦-૬-૦ સુધીનું ભાડું લેવાય છે. ટ્રામ કરતાં મોંઘું છે. બાળકો માટે અર્ધી ટિકીટ નથી.

* બસનું માર્ગદર્શન *

A માર્કાવાળી બસ કોલાબાના છેડે અફધાન ચર્ચથી માહીમ વચ્ચે કોલાબા, મ્યુઝિયમ, ફ્લોરા ફાઉન્ટન બેરીબંદર, ફાફડ માર્કીટ, ચકલા સ્ટ્રીટ, મહમદઅલી રોડ, ભીંડી બગ્ચર, જે. જે. હોસ્પિટલ, ભાયખલા બ્રીજ, વિક્ટોરીયા ગાર્ડન, લાલબાગ, પરેલ, દાદર, જમશેદજી રોડ થઈને આવજન કરે છે.

B માર્કાવાળી બસ બેલાડપીયર અને તાડદેવ વચ્ચે ટાઉન હાલ, શેરબગ્ચર, ફ્લોરા ફાઉન્ટન, ચર્ચગેટ સ્ટેશન, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, ગીરગામ, ઠાકુરદાર, ઓપેરા હાઉસ, નાનાનો ચોક, વોર્ડન રોડ, બ્રીચ કેન્ડી, જીનું તોપખાનું, મહાલક્ષ્મી થઈને આવજન કરે છે. સાંજે કોલાબા પોસ્ટ ઓફીસ અને તાડદેવ વચ્ચે એજ રસ્તે આવજન કરે છે.

C માર્કાવાળી બસ-કોલાબા પોસ્ટ ઓફીસથી તાડદેવ વચ્ચે મ્યુઝિયમ, ફ્લોરા ફાઉન્ટન, ચર્ચગેટ, બ્રબોર્ન સ્ટેડીયમ, મરીન ડ્રાઈવ, ચોપાટીથી ઉપરનેજ રસ્તે આવજન કરે છે.

D માર્કાવાળી બસ કોલાબા પોસ્ટ ઓફીસથી વરલીની ચાલી વચ્ચે સાસુન ડોક, મ્યુઝિયમ, ઇમ્પીરીયલ બેંક, ફાઈ માર્કીટ

બોરીબંદર ક્રાફ્ટ મારકીટ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, ગીરગામ રોડ, ઠાકુરદાર, ઓપેરા હાઉસ, લેમિંગ્ટન રોડ, સેન્ટ્રલ સ્ટેશન, જોકબ સર્કલ, આર્થર રોડ જેલ, લાલબાગ, કરી રોડ, લોઅર પરેલ, ફર્ગ્યુસન રોડ પરથી આવજાવ કરે છે.

E માર્કાવાળી બસ મ્યુઝિયમ અને વાલકેશ્વર વચ્ચે એપોલો સ્ટ્રીટ, શેરબજાર, ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, ફ્લોરા ફાઉન્ટેન હોન'બી રોડ, બોરીબંદર, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબાદેવી રોડ, પાયધુની, ભીંડી બજાર, જાળદેવળ, ગોલપીઠા, પ્રાર્થના સમાજ, સેન્ડહસ્ટ રોડ, સેન્ડહસ્ટ બ્રીજ, ચોપાટી થઇ આવજાવ કરે છે.

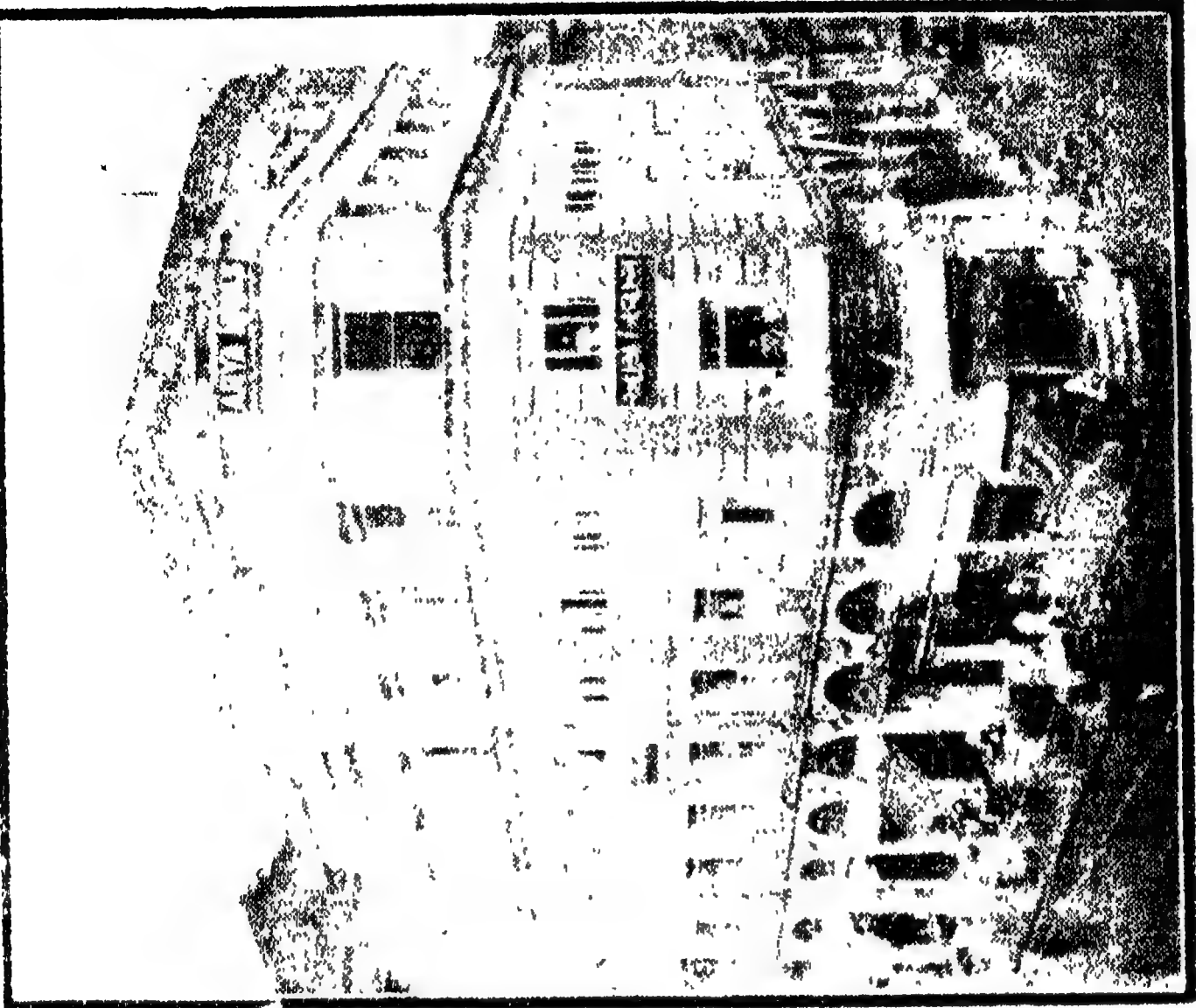
F માર્કાવાળી બસ કોલાબાના ઇલેક્ટ્રીક હાઉસ થઇને માહીમ વચ્ચે આર્મિસ્ટન રોડ, મેયોરોડનું બેન્ડસ્ટેન્ડ, ચર્ચગેટ સ્ટેશન, બોરીબંદર, ક્રાફ્ટ મારકીટ, મહમદઅલી રોડ, જકરીયા મસ્જિદ, ભીંડીબજાર, જે. જે. હોસ્પિટલ, ભાયખલા બ્રીજ, આર્થર રોડ, લોઅર પરેલ, સયાની રોડ પોર્ટુગાલ ચર્ચ, શીવાજી પાર્ક પરથી આવજાવ કરે છે.

G માર્કાવાળી બસ મ્યુઝિયમ અને માટુંગા-કીંગ્સસર્કલ વચ્ચે ફ્લોરા ફાઉન્ટેન, મહાત્મા ગાંધી રોડ, ઘોબી તળાવ, ગીરગામ, ઠાકુરદાર, પોર્ટુગીઝ ચર્ચ, પ્રાર્થના સમાજ, ફોરાસ રોડ, લેમિંગ્ટન રોડ, બોમ્બે સેન્ટ્રલ, બેલાસીસ રોડ, ભાયખલા બ્રીજ, વિક્ટોરીયા ગાર્ડન, લાલબાગ, પરેલ, દાદર અને માટુંગા રેલ્વે સ્ટેશનથી આવજાવ કરે છે.

H માર્કાવાળી બસ આર. સી. ચર્ચ અને મલબાર હીલ વચ્ચે મ્યુઝિયમ, ફ્લોરા ફાઉન્ટેન, બોરીબંદર, ક્રાફ્ટ મારકીટ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, ગીરગાંવ રોડ, ઠાકુરદાર રોડ, સી. પી. ટેન્ક, વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ રોડ, પ્રાર્થના સમાજ, સેન્ડહસ્ટ રોડ, સેન્ડહસ્ટ બ્રીજ, ચોપાટી, વાલકેશ્વર થઇને આવજાવ કરે છે.

● શ્રીમદ્મહાલક્ષ્મી દાસ ●

● શ્રીમદ્મહાલક્ષ્મી દાસ ●

• મીનરવા મુવીટોનની આગેકુચ •

: દિગ્દર્શક :

ભ રો સા

શ્રી. સારાજ મોદી

૧૯૪૦ નું મહાન સામાજિક સર્જન
અદ્ભુત સત્કાર વચ્ચે મીનરવા ટોકીઝમાં
ચાલુ છે.

•—• આગામી ચીત્રો •—•

ઉલટી ગંગા

તૈયાર
થઈ
રહ્યાં છે.

સીકંદર

ડીરેક્ટર : ધાવળ્લર

ડીરેક્ટર : સારાજ મોદી

તૈયાર

પાકદામન

થાય છે.

સ્ટેજ ફીલ્મ કંપનીનું મહાન સર્જન

સોહરાજ મોદી અને મિનરવા મુવીટોન એ બે
નામોએ ચીત્રસિક્કોમાં અન્ટેડ નામના મેળવી છે

I માર્કાવાળી બસ પરેલ ભોયવાડા વરલી કાળીવાડા વચ્ચે એલ્ફ્રીસ્ટન બ્રીજ, પરેલ ટ્રામ સ્ટેશન, પ્રભાદેવી રોડ, સયાની રોડ થઈને આવળવ કરે છે.

J માર્કાવાળી બસ પ્રભાદેવીથી માહીમ સુધી પોર્ટુગીઝ ચર્ચ, દાદર સ્ટેશન, ટીજક બ્રીજ, દાદર ટ્રામ સ્ટેશન, કીંગ્સ સર્કલ થઈને આવળવ કરે છે.

K માર્કાવાળી બસ મ્યુઝિયમ અને શિવરી-કોટનગ્રીન વચ્ચે શેરબગર, ફ્લોરા હાઉસ, બેરીઅંદર, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબાદેવી પાયધુની, હુંગરી, નૂરબાગ, ડોકયાડ રોડ, રે રોડ થઈને આવળવ કરે છે.

L માર્કાવાળી બસ મસ્જિદ બંદર અને ભાઉના ધકકા વચ્ચે આવળવ કરે છે.

M માર્કાવાળી બસ ઓપેરા હાઉસથી ભાઉના ધકકા વચ્ચે ગીરગામ પોર્ટુગીઝ ચર્ચ, ઠાકુરદાર, ઘોખી તળાવ, કર્નાક રોડ, કાંકડે મારકીટ, કર્નાક બ્રીજ, થઈને આવળવ કરે છે.

બસ અને ટ્રામની ટીકાટો અરસપરસ બદલીથી મળી શકતી નથી.

વિક્ટોરીયા

એકાકી અને આરામવાળી સગવડ ખાતર, અને એકી સાથે વાણ મણસો માટે 'વિક્ટોરીયા'ની સગવડ ઉત્તમ કહી શકાય. શહેરભરમાં ફેર ફેર તે મળે છે. અને ફેર ફેર તેના સ્ટેન્ડો છે. આખા શહેરમાં ૫૦૦૦ કરતાંય વધુ વિક્ટોરીયા હશે. સામાન્ય રીતે તે એક માઈલ સુધીના અંતરનું રૂ. ૦-૪-૦ ભાડું લે છે.

‘મોટરટેક્ષીઓ’

આથી વાણ ‘બાદશાહી સગવડ અને ઝડપ માટે મોટરટેક્ષીઓ ખૂબ ઉપયોગી થઈ પડે છે. તે વાણ ફેર ફેરથી મળી શકે છે. અગર ટેલીફોન નં. ૪૧૫૩૪ માં ફોન કરવાથી વાણ તમારા સ્થળે આવે છે. પરંતુ તેના ‘માઈલ મીટર’ અનુસાર તેનું ભાડું તેના સ્ટેશનેથીજ શરૂ થાય છે. ટેક્ષીઓ સામાન્ય રીતે માઈ-

લના ૦-૪-૦ પ્રમાણે લાકું લ્યે છે. રોકાણ થાય એમ હોય તો કલાકના સામાન્ય રીતે રૂ. ૧-૮-૦ ના દરેકથી પણ ટેક્ષીઓ મળે છે. 'માઇલ મીટર'વાળી ટેક્ષીઓ 'મોટર ડાયવર્સ' યુનિયન'ની પ્રમાણિત હોય છે, અને B. T. D. લખેલું વાવટા જેવું ચિન્હ તેની આગળ નજરે ચડે છે.

રેલ્વેની માહિતી

મુંબઈ અને મુંબઈ પરાંઓની હદ વટાવીને બહારના દેશ-વરોમાં જવા માટે જી. આર્થ. પી. લાઈનની ટ્રેનો 'વિક્ટોરીયા ટર્મીનસ'થી ઉપડે છે. મુંબઈના મોટા સ્ટેશનો સિવાય બીજા સ્થાનિક સ્ટેશનો પર ઉભી રહેતી નથી.

બી. બી. એન્ડ સી. આર્થ લાઈનના બહારના પ્રદેશોમાં જવા માટે 'બોમ્બે સેન્ટ્રલ'થી ટ્રેનો ઉપડે છે. તે પણ નાના સ્થાનિક સ્ટેશનો પર ઉભી રહેતી નથી.

મેઇલ ટ્રેનો-આવે છે-ઉપડે છે

મુંબઈમાં આખા દિવસમાં નીચે પ્રમાણે ટ્રેનો આવજન કરે છે. નીચેના ટાઈમટેબલો દિવસના ચોવીસ કલાકની ગણતરી પર સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ મુજબ છે.

બી. બી. એન્ડ સી. આર્થ રેલ્વે

ટ્રેન	આવે છે	ઉપડે છે
અમદાવાદ પેસેન્જર	૫-૩૫	૧૩-૫૦
દીલ્હી એક્સપ્રેસ	૬-૦	૨૨-૧૫
કાઠિયાવાડ મેઇલ	૬-૪૫	૨૧-૩૦
ગુજરાત મેઇલ	૭-૨૫	૨૨-૦
ક્રન્ડીયર મેઇલ	૮-૧૫	૨૧-૧૫
કલાઈંગ રાણી (સુરત માટે)	૯-૪૮ (સોમવારે)	૧૫-૧૦ શનિવારે
કલાઈંગ રાણી (સુરત માટે)	૧૦-૫૮ ,, સિવાય	૧૮-૫ ,, સિવાય

અમદાવાદ પેસેન્જર	૧૪-૧૫	૨૨-૩૦
કાઠિયાવાડ એક્સપ્રેસ	૧૮-૪૫	૮-૪૫
વડોદરા પેસેન્જર	૨૦-૩૭	૯-૨૫

જી. આઈ. પી. રેલવે

ટ્રેન	આવે છે	ઉપરે છે
મદ્રાસ મેઈલ	૬-૦	૨૨-૦
પેશાવર એક્સપ્રેસ	૬-૧૫	૨૨-૪૫
કલકત્તા મેઈલ (વાયા નાગપુર)	૯-૫	૧૮-૫
કલકત્તા મેઈલ (વાયા ચોટી)	૯-૩૫	૨૦-૧૫
મદ્રાસ એક્સપ્રેસ	૧૦-૧૫	૧૪-૩૦
પુના મેઈલ	૧૦-૩૦	૧૭-૩૦
ડેકકન ક્વીન	૧૦-૩૫ (સોમવારેજ)	૧૭-૧૫ શુક્રવારેજ
પંજાબ મેઈલ	૧૨-૩૦	૧૭-૪૦
નાગપુર એક્સપ્રેસ	૧૫-૦	૨૧-૦
પુના ફાસ્ટ પેસેન્જર	૧૬-૫૦	૧૧-૫૦
પુના એક્સપ્રેસ	૧૯-૩૨	૮-૫
અદલાખાદ એક્સપ્રેસ	૨૦-૪૦	૭-૦

લોકાની સગવડતાને ખાતર બન્ને કંપનીઓએ પોતાની પારસલ અને ટીકીટ ઓફીસો શહેરમાં નીચેના સ્થળોએ ખોલેલી છે. તે રવિવાર સિવાય હંમેશા સવારે ૧૦:૦૦ થી ૬ સુધી ખુલ્લી રહે છે.

જી. આઈ. પી. રેલવેની શહેરની ટીકીટ ઓફીસો

તાજમહાલ હોટેલ-ઓપોસો બંદર : અહીં ફર્સ્ટ ફાસ્ટ અને સેકન્ડ ક્લાસની ટીકીટો મળે છે. માત્ર તેમના નોકરો માટે થર્ડ ક્લાસની ટીકીટોની સગવડ રાખેલી છે.

પાયધુની બાપુ ખાતે સ્ટ્રીટ : અહીં ફર્સ્ટ, સેકન્ડ, થર્ડ દરેક વર્ગની ટીકીટો મળે છે અને પારસલ પણ થાય છે.

— મુંબઈમાં —

● ભવ્ય નિવાસસ્થાન ●
રહેવા સાથે શુદ્ધ ભોજન પ્રબંધ

ઠાકર નિવાસ

● હિન્દુ લોજ ●

૨૫ વર્ષના

જુના, જાણીતા અને હજારો માણસોમાં એકમી
અવાજે વખણાયેલા આ સ્થળની મુલાકાત
જરૂર લ્યો.

ટેલીફોન	: ચોમેર :	ટેલીગ્રામ્સ
૨૦૫૨૮	ખુદલા નવા ભવ્ય ચાર માળ વિશાળ અગાશી, બીજી ઉત્તમ સગવડો અને અનુકુળતાઓ	ઠાકરહોમ

○ ગ્રાહકોનો સંતોષ-એજ અમારો મુદ્રાલેખ ○

ઠેકાણું નોંધી લ્યો—

હીરાબાગ સામે, સી. પી. ટેન્ક,

વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ રોડ-મુંબઈ ૪.

મુખ્ય જોડા મારકીટ—જુની હનુમાન ગદી કેસલેન :
અહીં દરેક વર્ગની ટીકીટ મળે છે. પારસલ થાય છે.

બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલવે શહેરની ટીકીટ ઓફીસો.

તાજમહાલ હોટલ:— માત્ર ફર્સ્ટ સેકન્ડની ટીકીટો મળે છે. તેમના નોકરો માટે થર્ડ ક્લાસની ટીકીટ મળી શકે છે. અહીં પારસલ થતાં નથી.

કાફી મારકીટ:—અહીં માત્ર પારસલો જ લેવામાં આવે છે.

કાલ્યાદેવી—રામચાડી અહીં દરેક વર્ગની ટીકીટ મળી શકે છે. અહીંથી પારસલ થઇ શકે છે.

મુખ્ય પોષ્ટ ઓફીસો અને પોષ્ટના નંબરો

મુંબઈ જેવા એક વિરાટ શહેરમાં પોષ્ટ નિયમિત પહોંચાડવા અને પ્રગતી પોષ્ટને લગતી જરૂરીયાતોને પહોંચી વળવા પોષ્ટ ખાતાએ મુંબઈના નીચેના ૨૨ વિભાગો પાડી તે દરેક વિભાગમાં એક એક અન્ય ઓફીસો અને સંખ્યાબંધ નાની પોષ્ટ ઓફીસો ખોલેલી છે. અન્ય ઓફીસોનું પોષ્ટને લગતા સધળાં કામકાજ ઉપરાંત ટપાલ પહોંચાડવાનું મુખ્ય કામ છે. નાની ઓફીસો માત્ર રેલ્વે વેચવાનું, ગનીઆર્ડર, વી. પી. રજીસ્ટર લેવાનું જ કામ કરે છે.

(૧) જનરલ પોષ્ટ ઓફીસ, ક્રાટ (૨) કાલ્યાદેવી, (૩) માંડવી (૪) ગીરગામ રોડ, (૫) કાલાબા, (૬) મલખારહીલ, (૭) આન્ટરોડ, (૮) ભાયખલા, (૯) ઉમરખાડી, (૧૦) મઝગાંવ, (૧૧) જેકબ સર્કલ, (૧૨) પરેલ, (૧૩) ફર્ગ્યુશન રોડ, (૧૪) દાદર, (૧૫) શિવરી, (૧૬) માહીમ, (૧૭) કારાવી, (૧૮) વર્લી, (૧૯) માટુંંગા, (૨૦) વાંદગ, (૨૧) ખાર, (૨૨) શીવ.

ટેલીફોન

ટેલીફોન દ્વારા શહેરમાં, બહારગામ અને વિદેશમાં વાતચિત થઇ શકે છે. આજે મુંબઈ શહેરમાં 'ટેલીફોન' વ્યાપાર ધંધાની

એટલી અગત્યની જરૂરીયાત થઈ પડી છે કે ભાગ્યેજ કોઈ ઓપીસ, પેઢી કે દુકાન તેનાથી ખાલી હશે. તેનું માસિક ભાડું રૂ. ૨૫, ત્રિમાસિક રૂ. ૭૨૧ અને વાર્ષિક રૂ. ૨૮૮ ટેલીફોન કુાં. હ્યે છે. ઘરના ટેલીફોનનું ભાડું માસિક રૂ. ૧૬, ત્રિમાસિક રૂ. ૪૫, વાર્ષિક રૂ. ૧૮૦ હોય છે. આ ઉપરાંત જાહેર પ્રગ્નના ઉપયોગ માટે શહેરના મુખ્ય મુખ્ય લગતે ટેલીફોન બોક્ષ રાખવામાં આવ્યા છે. ત્યાં પેટીમાં ૦—૨—૦ બે આની નાખવાથી પાંચ મીનીટ સુધી એક ઠેકાણે વાતચિત થઈ શકે છે. બહારગામ ટેલીફોન કરવા માટે ખાસ ભાવ હોય છે. તે નીચે પ્રમાણે છે. જેઓને ત્યાં ટેલીફોન છે, તેમને પણ તે ચાર્જ ભરવાનો રહે છે. ત્રણ મિનીટ સુધી વાત કરી શકાય છે. સાપ્ટી તાલુકા સુધી ટેલીફોન કંપની મુખ્યમની હદ ગણે છે. એટલે ત્યાં સુધી ‘સ્થાનિક’જ ગણાય છે.

સ્વચ્છતા !

સુઘડતા !

રહેવા, જમવાની સુંદર સગવડ ધરાવતું

...સૌથી જુનું...

નૃસિંહ હિંદુ લૉજ

૧૭૭/૭૬, હોર્નબી રોડ, કોટ, મુંબઈ.

ટેલીફોન
૩૧૯૭૫

મુંબઈ

ટેલીગ્રામ
“ લૉજ ”

એક વખત પધારી ખાત્રી કરો.

અમદાવાદ રૂ. ૩-૬-૦, આકોલા રૂ. ૩-૮-૦, આણંદ રૂ. ૩-૦-૦, મહાબલેશ્વર ૧-૮-૦, માથેરાન ૦-૮-૦, રાજકોટ રૂ. ૩-૪-૦, વડોદરા રૂ. ૨-૧૪-૦, સુરત રૂ. ૨-૨-૦, અલ્હાબાદ રૂ. ૭-૧૪-૦, કલકત્તા રૂ. ૧૦-૦-૦; કાનપુર રૂ. ૭-૧૦-૦, દીલ્લી ૭-૧૨-૦, કરાંચી રૂ. ૬-૦-૦, લાહોર રૂ. ૮-૬-૦, મદ્રાસ રૂ. ૭-૦-૦, સીમલા રૂ. ૮-૬-૦, આ ઉપરાંત, દરેક મોટા શહેરમાં વ-તાઓના ભાવે ટેલીફોન કરી શકાય છે. રાત્રે ૧૦ થી ૬ અને રવિવાર તેમજ અગત્યના રજાના દિવસે અર્ધા ભાવે ટેલીફોન થઈ શકે છે.

આ ઉપરાંત વિદેશમાં ટેલીફોન કરવાનો વખત બપોરે ૨૫ થી ૬૫ સુધીનો છે. તે જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ જેવી બીજી ઓફીસોમાંથી થઈ શકે છે. ત્રણ મીનીટ સુધી એક સ્થળે વાત કરવાનું તેનું લવાજમ આ પ્રમાણે છે. બ્રિટીશ ટાપુઓ માં રૂ. ૮૦ થી ૮૪, સાઉથ આફ્રિકામાં રૂ. ૧૨૦, અને સીલોનમાં કલબા રૂ. ૧૧-૧૨-૦ અરમામાં રૂ. ૧૬-૦-૦ અરમામાં સવારે ૧૦:૫૫ થી ૪ સુધી ફોન થઈ શકે છે.

મુંબઈની જુની અને જાણીતી વાશિંગ કું.

• અમારે ત્યાં.....

- છેલ્લામાં છેલ્લી ઢબે ઈલેક્ટ્રિક પ્રોસેસથી ક્લિક્કલીનીંગ, ફેન્યુક્લીનીંગ અને ગ્લેઝિંગ તથા રંગવાનું કામ થાય છે.
 - નિયમિતતા એ અમારો ખાસ સિદ્ધાંત છે. ગમે તેટલા વરસાદમાં પણ નિયમિતતા તજતી નથી.
 - આપના કમિટી કપડાંને સંભાળપૂર્વક ક્લિક્કલીનીંગ અથવા વેટ ક્લિક્કલીનીંગથી નવા જેવા કરી આપીશું.
- બીજા ભળતે ઠંકાણે ન જતાં એકજ દ્રાયલ આપવા વિનંતિ છે.

• કોહીનુર લૉન્ડ્રી

જરીવાળા બીલ્ડીંગ, ગોળપીઠા-મુંબઈ ૪.

મુંબઈમાં ઉતરવાનું સુંદર સ્થાન

• શુદ્ધ સ્વાદિષ્ટ ભોજન માટે પ્રસિદ્ધ •

ભારતીય નિવાસ લૉજ

કોટન એક્સચેન્જ પાસે

ઝવેર બાગના નવા

આલીશાન મકાનમાં

આદર્શ લોજીંગ ડીપાર્ટમેન્ટ

શરૂ કર્યું છે !

● બખ્ખે અને એકજ સીટના રૂમ્સ, ●
દરેક રૂમે સ્વતંત્ર બાથ,
નવું ફર્નીચર, સંપૂર્ણ હવા ઉબસ,
લીફ્ટ અને બીજી સગવડો ●
શુદ્ધ ભોજન અને સગવડભર્યા વસવાટ માટે
એક વખત જરૂર મુલાકાત લેયો.

કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ-૨.

ટે. નં. ૨૧૧૧૦

ટલીગ્રામ્સ : “કુમ્ફટ”

શહેરી સગવડતાઓ

મુખ્યમાં શ્રીરીશ સરકારની સત્તા છે. તેના તરફથી સર્વ પ્રકારનો વહીવટ ચાલે છે. માત્ર શહેરસુખાકારીને લગતા કાર્યો તેણે પ્રગ્નને સોંપેલા છે. સરકાર તરફથી તેના મુખ્ય પ્રતિનિધિ તરીકે ગવર્નર કાઉન્સિલની મદદથી કારભાર ચલાવે છે. તેના હાથ નીચે મહેસુલી, ફોજદારી અને વહીવટને લગતા બીજાં ખાતાંઓ છે. દરેક ખાતાંઓમાં એક એક વંડા અધિકારી છે.

પોલીસ ખાતું

પોલીસ ખાતું સુલેહશાંતિ જાળવે છે, પ્રગ્નની સહીસલામતિને જાળવે તેને શીર છે. પ્રગ્નના જનમાલ જોખમમાં ન મૂકાય એ પ્રકારના સર્વ કાર્યદાઓના તે અમલ કરે છે. અને ગુન્હેગારોને નશ્વત પહોંચાડે છે. પોલીસ ખાતાના સૌથી વડાને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ કહે છે. તેમના હાથ નીચે પોલીસ કમિશનર છે. તેની આગેવાની કોર્ટ મારફત સામે આવેલી છે. ઉપરાંત વિભાગે વિભાગે પોલીસ થાળાંઓ શહેરભરમાં છે. ત્યાં પોલીસ અમલદારો પણ રહે છે.

ન્યાય કચેરીઓ

ફોજદારી ગુન્હે કરનારાઓને પોલીસ કોર્ટમાં ઉભા કરવામાં આવે છે. સ્મોલકોર્ટ કોર્ટમાં દોષની દાવાઓ ચીફ જડ્જ ચૂકવે છે. હાઈકોર્ટ એ આખા ઇલાકાની વડી ન્યાય કચેરી છે, તે કોર્ટમાં ફોરો કાઉન્ટન સામે આવેલી છે, મેદાનની પોલીસ કોર્ટ કુશોક રોડ પર ઘોષીતળાવ સામે આવેલી છે તેમાં ત્રીજો માળે ચીફ પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અને પહેલો માળે ત્રીજા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ

એસે છે. ગીરગામની પોલીસ કોર્ટ ચર્ની રોડ પર હરકીસનદાસ હોસ્પિટલ સામે આવેલી છે, તેમાં ચોથા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ એસે છે. મઝગાંવની પોલીસ કોર્ટ ભાયખલા ખીજથી મઝગાંવ જવાના રસ્તે છે. તેમાં પહેલે માળે બીજા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ અને ભોંયતળીયે છઠા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ એસે છે. જુગારના કેસો માટે ખાસ માજિસ્ટ્રેટ એસે છે. દાદર પોલીસ કોર્ટ પરેલ ભોયવાડામાંના ન્યાયમંદિરમાં પાંચમા પ્રેસીડેન્સી માજિસ્ટ્રેટ એસે છે. અહીં પણ જુગારના કેસો માટેના માજિસ્ટ્રેટ એસે છે.

મ્યુનિસિપાલિટીની કાર્યવાહી

મ્યુનિસિપાલિટી શહેરની સફાઈ અને સગવડોની દ્રષ્ટિ અત્યંત સુંદર રીતે બજાવે છે.

**મુંબઈમાં
ઉત્તરશી ક્યાં!**

**ફોન: ૨૭૩૬૭
તાર: 'જેશી લોજ'**

**ઠે. ઝવેરી બજાર
મુખજી જેઠા મારકીટ સામે
મુંબઈ નં. ૨**

**રહેવા તથા જમવા
માટે ઉત્તમ સ્થળ**

Gujrat.

સડકો અને બત્તી

મ્યુનિસિપાલિટીએ શહેરભરમાં બંધાવેલી સડકોની લંબાઇનો સરવાળો ૨૫૦ માઇલ ઉપરાંતનો થાય છે. અને તેના પરની બત્તીઓ ૮૩૭૩ કરતાંય વધુ છે, તેમાં ૭૦૮૩ ગેસની, ૧૪૨૦ વીજળીની, ૧૫૦ તેલની અને ૨૦ માટીના તેલની છે. તેની પાછળ મ્યુનિસિપાલિટી દર વર્ષે દસ લાખ રૂપિયા ખર્ચે છે. આ ઇલેક્ટ્રીક તાતા કંપની મહારાષ્ટ્રના આપોલી ગામમાં ઉત્પન્ન કરે છે. અને ધારાવીમાં તેનું ‘ પાવર હાઉસ ’ છે. શહેરભરમાં ‘બોમ્બે ઇલેક્ટ્રીક સપ્લાઈ એન્ડ ટ્રામ કંપની’ પુરી પાડે છે.

પાણીના નળ

પાણી માટે તો મ્યુનિસિપાલિટીએ ભારે પુરુષાર્થ ખેડ્યો છે. મુંબઈમાં પાણી પુરું પાડવા માટે દૂર દૂર કરોડો રૂપિયા ખર્ચી નળાવો બાંધવામાં આવ્યા છે. ત્યાંથી મશીનથી પાણી ગાળી સ્વચ્છ કરી નળ વાટે મુંબઈના માળે માળામાં પહોંચાડવામાં આવે છે. મ્યુનિસિપાલિટીએ પોતે સાર્વજનિક ઉપયોગ માટે ૨૦૦ જેટલા નળના ‘જલસ્થળો’ શહેરમાં ફેર ફેર ઉભા કરેલા છે.

બંબાખાના

આગના અકસ્માતથી શહેરના મકાનોને બચાવવા માટે શહેર-ભરમાં દરેક વિભાગમાં મ્યુનિસિપાલિટીએ ‘બંબાખાના’ રાખેલા છે. તે ચોવીસે કલાકની સેવા આપવા તૈયાર રહે છે. ફર ફર આ બંબાઓ બોલાવવા માટે કાચની પેટીઓ રાખેલી છે.

શિક્ષણ

પ્રાથમિક શિક્ષણની સર્વ જવાબદારી મ્યુનિસિપાલિટી ઉઠાવે છે. ગુજરાતી, મરાઠી, હિન્દી, ઉર્દુ અને તામીલ ભાષાની મળીને લગભગ ૩૮૦ જેટલી શાળાઓ મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી ચાલે છે. તેમાં ગુજરાતી-શાળા અને કન્યાશાળાઓ ૭૮, મરાઠી શાળા-અને કન્યાશાળાઓ ૧૬૨, ઉર્દુ શાળા અને કન્યાશાળાઓ ૧૦૮ અને

કુદરતી સૌંદર્ય

કામીનીઆ ઓઈલના નીચમીત
વાપરવાથી હીંદની હજારો સ્ત્રીઓ
પોતાના સૌંદર્યમાં સેંકડો ધણો
વધારો કરે છે અને વાળને સુંદર
બનાવે છે. જ્યારે એની મીઠી
સુગંધી મગજને તાજગી આપે છે.

કામીનીઆ ઓઈલ

(રજીસ્ટર્ડ)

કા. આટલી ૧ નો રૂ. ૧), ૩ આ.
ના રૂ. ૨-૧૦-૦ વી. પી. ચાર્જ
અસગ. પોણા આનાની ટીકાટ
ખીડનારને નમુનો મફત.
દરેક ડેકાઢિ વેચાય છે.

—સેંટના રાજ—

ઓટો દીલ-બહાર [રજીસ્ટર્ડ]

પૌર્ણત્ય પ્રગટે આકર્ષે એવી અજબ મનોહર રોમાંચક સુવાસનાળું
સેંટ બહુ લાંબા વખત સુધી એની મોહક સુગંધ ટકે છે.

૦૧ આકેશની શીશીનો રૂ. ૧૧, ૧ ડ્રામનો રૂ. ૦૧૧.

૦૨ ડ્રામનો રૂ. ૦૧૧. વી. પી. ખર્ચ જુદો.

ખાત્રી માટે એ આનાની પોસ્ટની ટીકાટ મોકલી નમુનો મફત મંગાવો.

સોલ એજન્ટ : એંગ્લો ઇન્ડિયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કં. .

૨૮૫, જુમામરજી, મુંબઈ-૨.

તેલુગુ શાળા અને કન્યાશાળાઓ ૯ ઉપરાંત સત્રીશાળાઓ વગેરે છે. અને સંખ્યાબંધ ખાનગી શાળાઓને મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી ગ્રાન્ટ અપાય છે.

માધ્યમિક અને ઉચ્ચ અંગ્રેજી શિક્ષણ માટે ફટલીક સરકારી અને ખાનગી હાઈસ્કૂલો છે.

ઉચ્ચ શિક્ષણ

ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે અહીં ઘણી કોલેજો છે. તેમાં એડ્મીસ્ટન કોલેજ, સેન્ટ જેવીયર કોલેજ, અને વિલ્સન કોલેજ મુખ્ય છે. ઉપરાંત મારુંગામાં ખાલસા કોલેજ અને રૂઘયા કોલેજ છે. ડોક્ટરી લાઇનના અભ્યાસ માટે 'ધી નેશનલ અને ગ્રાન્ટ મેડીકલ કોલેજ, ગાર્ધનદાસ સુન્દરદાસ મેડીકલ કોલેજ છે. તેમાંથી પસાર થયેલાઓને ડોક્ટર તરીકેની ડીગ્રી પ્રાપ્ત થાય છે. વેટર્નરી કોલેજમાં પ્રાણીશાસ્ત્રનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. તેમાંથી પસાર થનારા પશુઓના ડોક્ટર અને છે. સીડન હોમ અને હાવર્સ ક્રામરશિયલ કોલેજમાં વ્યાપારને લગતું ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. તેમાંથી પસાર થનારાઓને વ્યાપારી ડીગ્રી મળે છે. રાયલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સાયન્સમાં વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનું ઉચ્ચ જ્ઞાન અપાય છે. વિક્ટોરીયા ટેકનાકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટમાં ઔદ્યોગિક કળવણી અપાય છે. 'લો કોલેજમાં વકીલાતનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. ત્યાંથી પસાર થનારને વકીલની ડીગ્રી પ્રાપ્ત થાય છે. સર જે. જે. સ્કૂલ ઓફ આર્ટમાં ચિત્રકળાનું ઉચ્ચ જ્ઞાન અપાય છે.

આ ઉપરાંત શહેરમાં સંસ્થાઓ તરફથી ચાલતી વિવિધ શિક્ષણની શાળાઓ, મહીલા વિદ્યાલયો અને વ્યાયામશાળાઓ પુષ્કળ છે.

આરોગ્ય માટે બંદોબસ્ત

પ્રજ્ઞના આરોગ્ય માટે મ્યુનિસિપાલિટી ખાસ કાળજી રાખે છે. શહેરનું બધું ગંદું પાણી ગટરદ્વારા વલીની ખાડીમાં ઠલવાય

મુંબઈની વર્ષોજીની જાણીતી પંકાયલી

• લોકપ્રિય •

ધી આઈડીયલ લોન્ડ્રી કું.

ગીરગામ-પ્રાર્થના સમાજ સામે, મુંબઈ ૪.

સ્થાપના : ઇ. સ. ૧૯૧૩

અમારી લોન્ડ્રીઓમાં

- ઇલેક્ટ્રીકથી ડ્રાઇકલીનીંગ, વોશિંગ અને રંગવાનું ○
 - કામ છેલ્લામાં છેલ્લી ઢબથી થાય છે. ○
 - ગરમ, રેશમી, કીંમતી કપડાં અમારા પોતાના ○
 - કારખાનામાં માલીકની જતી દેખરેખ તળે ○
 - ધોવાય છે. ○
 - અમારા કાર્યથી રાજમહારાજઓએ પણ ○
 - સંપૂર્ણ સંતોષ વ્યક્ત કર્યો છે, આપ ○
 - પણ એક વખત ખાત્રી કરી જુઓ ○
- ડીલીવરીની નિયમીતતા ગમે તેટલા વરસાદમાં પણ તબતી નથી.

હું ઓફીસ : ધી આઈડીયલ લોન્ડ્રી કું.

ગીરગામ, પ્રાર્થના સમાજ-સામે,

પ્રાન્ય નં. ૧	પ્રાન્ય નં. ૨	પ્રાન્ય નં. ૩	પ્રાન્ય નં. ૪
સેલ્ટર રોડ	વેલિંગ્ટન લોન્ડ્રી	પ્રેસિડેન્સી લો-	ધી ન્યુ નેશનલ
: આન્ટરોડ :	વિઠલભાઈ પટેલ	ડી, સેલ્ટર રોડ,	લોન્ડ્રી કું,
	રોડ, પારેખ વાડી	આન્ટ રોડ	શ્રીરામ મેન્શન
			સેન્ટ્રલ રોડ,

પ્રો. કે. ડી. ભાવસાર

છે. શહેરનો બધો કચરો મહાલક્ષ્મી સ્ટેશન આગળ એકઠો કરી થાણા જલ્દાના ચેંબુર ગામે પહોંચાડાય છે. ઉપરાંત આરોગ્ય માટે પ્રજાએ કેટલાક ખાસ નિયમો પાળવા પડે છે. શહેરભરમાં ઠેર ઠેર મ્યુનિસિપાલિટીએ સંડાસો અને પેશાબખાનાઓ બંધાવ્યા છે, તે સ્વચ્છ રહે તે માટેની વ્યવસ્થા અતિ સુંદર છે.

‘ઈમ્પ્રુવમેન્ટ ટ્રસ્ટ’

ઈ. સ. ૧૮૯૮ માં શહેરમાં ભારે પ્લેગ ફાટી નીકળ્યો હતો. તે વખતે સરકારે શહેરની સુધારણા કરવા ‘સીટી ઓફ ઓમ્પ્રુવમેન્ટ ટ્રસ્ટ’ની સ્થાપના કરી હતી. તેનું કર્તવ્ય વસ્તીની ધીચતા ઓછી કરવાનું, મકાનોની સ્વચ્છતા જાળવવાનું, અને શુદ્ધ હવા માટે પ્રયત્ન કરવાનું હતું. એ ખાતર તેણે તંદુરસ્તીને હાનીકર્તા એવા ૩૩૬૫૩ મકાનો પડાવી નાખ્યા, નવી જમીન તૈયાર કરી, ૧૧૭૦૦ વૃક્ષ અને પુલઝાડો રોપ્યા. પરિણામે ઈ. સ. ૧૮૯૭ માં હજારે પટ મૃત્યુ સંખ્યા હતી, તે ઈ. સ. ૧૯૩૦ માં ઘટીને ૨૧ ની થઈ હતી. ઈ. સ. ૧૯૩૩ અક્ટોબર માસથી સરકારે આ ખાતું મ્યુનિસિપાલિટીને સોંપેલું છે.

મુખ્ય હોસ્પિટલો

ઉપરાંત નીચેની મુખ્ય હોસ્પિટલો શહેરમાં છે.

	ટે. નં.
જે. જે. હોસ્પિટલ, પરેલ રોડ.	૪૧૦૦૪
ક્રાંગ એન્ડર્સ હોસ્પિટલ, પરેલ.	૬૦૬૫૭
ગોકલદાસ તેજપાલ હોસ્પિટલ, કર્નાકરોડ.	૨૦૫૯૦
સેન્ટ જ્યોર્જ હોસ્પિટલ, ફ્રીયર રોડ.	૨૦૦૮૬
સર હરકીસનદાસ હોસ્પિટલ, ચની રોડ.	૪૦૭૧૦
મરાઠા પ્લેગ હોસ્પિટલ, કાનોટ રોડ, ભાયખલા,	૪૦૯૪૮
યમુનાબાઈ નાયર હોસ્પિટલ, લેમિંગ્ટન રોડ.	૪૨૫૪૫
કોંગ્રેસ હોસ્પિટલ, ખેતવાડી.	૪૧૧૬૮

સીટીફેવર (એપી રોગ) હોસ્પિટલ, આર્થર રોડ.	૪૧૨૪૨
કામા હોસ્પિટલ, કુશાંકરોડ.	૨૦૪૨૩
ભાટિયા જનરલ હોસ્પિટલ, તાડદેવ.	૪૨૩૦૩

જે. જે. હોસ્પિટલ બાંધવા માટે એક પારસી ગૃહસ્થ જમશેદજી જીજીભાઈ બાટલીવાળાએ રૂ. ૧૭૦૦૦૦ આપ્યા હતા. તેમાં સરકારે ૩૦૦૦૦ ભેળવી બે લાખને ખર્ચે હોસ્પિટલ બાંધી હતી. તેમાં ૬૦૦ દર્દીઓ સારવાર લઈ શકે છે. ૩૫ હગ્ગર રૂપિયાની કીંમતનું એક યંત્ર છે. જેથી આખા શરીરના અંદરના ભાગની હીલચાલ સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે.

આ ઉપરાંત નાની મોટી પુષ્કળ હોસ્પિટલો, અને ધર્માદા દવાખાનાઓ અને સુવાવડખાનાઓ છે.

૦ કેટલાંક અગત્યના સ્થળો ૦

પુસ્તકાલયો-વાંચનાલયો

વર્તમાનપત્રો, સામયિકો અને પુસ્તકોના વાંચન માટે શહેર-ભરમાં સંખ્યાબંધ લાયબ્રેરીઓ છે. તેમાંથી ગુજરાતી, વાંચકો સરળતાથી લાભ લઈ શકે, એવી કોી લાયબ્રેરીઓ નીચેની મુખ્ય છે.

- (૧) ધી પીપલ્સ ફો રીડીંગ રૂમ એન્ડ લાયબ્રેરી
હોન'બી રોડ, ઘોબી તલાવ અને દાદર
- (૨) પાર્વતિબાઈ હિન્દુ લાયબ્રેરી, મસ્જદ બંદર રોડ
- (૩) રણછોડદાસ લોટવાળા લાયબ્રેરી, આર્થ'લુવન,
સેન્ડહસ્ટ રોડ.
- (૪) ભગવાનદાસ નરોત્તમદાસ વાંચનાલય, પ્રાર્થના સમાજ
- (૫) વેંકટેશ્વર પુસ્તકાલય, કેપ્ટન હોલ સામે, કાલબાદેવી
- (૬) મુની રામવિજયજી જૈન લાયબ્રેરી, માધવબાગ

લે મિંગટ ન

લેમિંગટન રોડ

મ હા ન ગ રી

મું બ ઈ

નું એવું સ્થાન જ્યાં

મ ન રં જ ન

આ ને આ ન દ ની

શાવમાં ફરતાં સૌ

આવી પહોંચે છે.

જ્યાં 'વાડીયા મુવિટોન' ના

ઐનમુન ચિત્રા રજુ થાય છે.

લે મિંગટ ન

લેમિંગટન રોડ

વીરેન્દ્ર અમૃતલાલ ધાબળીવાળા

: ગામઠી તથા ફેન્સી કાપડના વેપારી :

: ઉકાળું :

મંગળદાસ મારકીટ

પાછળ રૂ. કીચન-

ગાર્ડન રોડ

મુ.મર્ષ ૨.

: બેલીફોન :

૩૦૭૧૦

શ્રી. અમૃતલાલ વનમાળી ધાબળીવાળા

: પ્રોપ્રાઇટર :

ધાબેલી ચાદર, ખાદી, જ્ઞાનકલાક, ગાદલાપાટ, ફેન્સી કાઉન્ટર
પીન, નેપકીન, દુવાલ તથા ટેમ્પલકલાથ, સાદી, તેમજ કલર
બોર્ડર, શેન્ગેલ તથા કલરબોર્ડરની ચાદરો, મોટા પનાના
ચાદરના મેટીન, મ્યુર મીલના દુવાલ વગેરે કીશાયત ભાવે મળશે.

ખહારગામના ઓર્ડરો પર પુરતું ધ્યાન અપાય છે.

૨૫ ટકા ડીપોઝીટ મોકલવા, રશીદ બેંક મારફત
અગર. વી. પી. થી મોકલાશે.

આ ઉપરાંત મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી અને સખી ગૃહસ્થો તેમજ સંસ્થાઓ તરફથી ચાલતી નાની નાની લાયબ્રેરીઓ પુષ્કળ છે.

વ્યાખ્યાન ખંડો

નીચેના મુખ્ય વ્યાખ્યાન ખંડોમાં વારંવાર સભાઓ, સંમેલનો યોજના રહે છે.

- (૧) સર કાવસજી જહાંગીર વ્યાખ્યાન હોલ, મ્યુઝિયમ સામે.
- (૨) હીરાબાગ વ્યાખ્યાન હોલ, સી. પી. ટેન્ક.
- (૩) માધવબાગ, સી. પી. ટેન્ક.
- (૪) વનીતા વિશ્રામ બગીચો અને વ્યાખ્યાન હોલ, પ્રાર્થના સમાજ.
- (૫) મારવાડી વિદ્યાલય. વ્યાખ્યાન હોલ સેન્ડહર્સ્ટ રોડ.
- (૬) બ્લેવટસ્કી લોન્ડ, ફ્રેન્ચ બ્રીજ—ઓપેરા હાઉસ.
- (૭) સર ફરામજી કાવસજી હોલ—ધોખી તલાવ
- (૮) જુના હોલ-કોંગ્રેસ હાઉસ

આ ઉપરાંત બીજાં વર્ણાં છે.

હિન્દુ ધર્મશાળાઓ

હીરાબાગ ધર્મશાળા

સી. પી. ટેન્ક પર ત્રણ ધર્મશાળાઓ આવેલી છે. તેમાં હીરાબાગની ધર્મશાળા એક લાખ અને પચીસ હજારના ખર્ચે તૈયાર થઈ છે. ત્યાં ઉતરવા માટે એક રૂમના પાંચ રૂપિયા ડીપોઝીટ મૂકવા પડે છે. અને આઠ દિવસ સુધી રહી શકાય છે. ડીપોઝીટ-માંથી બત્તી, વાસણ અને સાધનોનું ભાડું નિયમ મુજબ બઠવાડીયાના પા, અંધા અને એક આના સુધી કપાય છે.

મૂળજીભાઈ માધવદાસ ધર્મશાળા

માધવબાગ સામે શેઠ મૂળજીભાઈ માધવદાસના સ્મારક તરીકે આ ધર્મશાળા બાંધવામાં આવી હતી. તેમાં રૂ. ૫૭ હજાર ખર્ચ

થયું હતું. તેમાં ૨૦-૨૨ રૂમો છે, અહીં પણ પાંચ રૂપિયા ડીપોઝીટ ભરવા પડે છે. અને આઠ દિવસ રહી શકાય છે.

શુરભુખરાય સુખાનંદ જૈન ધર્મશાળા

આ ધર્મશાળા સૌથી મોટી છે, તેમાં પાંચ લાખ રૂપિયા ખર્ચ થયું હતું. જુદી જુદી રૂમો માટે રૂ. ૫ અને રૂ. ૨) ડીપોઝીટ મુકવા પડે છે વાસણ, બીજાનું, વગેરે દરેકનું એક દિવસનું એક આના સુધીનું ભાડું લેવાય છે.

અહીં પણ અઠવાડિયું રહી શકાય છે.

ધર્મસ્થાનો

મુંબઈ શહેરમાં દેશપરદેશનાં માનવીઓ આવી વસ્યા છે. તેમાં અનેક ધર્મી પ્રજા છે. અને મુખ્ય હિંદુ, મુસ્લિમ, પારસી, અને ખ્રીસ્તી છે. તેમનાં સંખ્યાબંધ ધર્મસ્થાનકો શહેરમાં છે.

હિંદુ

હિન્દુ મંદિરો શહેરભરમાં લગભગ ૪૦૦ થી વધુ છે. તેમાં માત્ર ૪૦ તો ભૂલેશ્વરમાં છે. વાલકેશ્વર, બાબુલનાથ. મહાલક્ષ્મી અને મુંબાદેવીના મંદિરો અગત્યના છે.

મુંબાદેવી પાયધુની પર ઇ. સ. ૧૭૩૭ માં ખસેડાયું, વાલકેશ્વરના મંદિરની ઇમારત ઇ. સ. ૧૭૧૭ માં બંધાઈ હતી, ચોપાટી પાસે મલબારહીલની તળેટીમાં છુપાયલા બાબુનાથના મંદિરની પ્રથમ ઇમારત ઇ. સ. ૧૭૮૦ માં બંધાઈ હતી. મહાલક્ષ્મીનું મંદિર પણ જુના સમયનું છે.

મુસ્લિમ

મુંબઈમાં ઇસ્લામ ધર્મીઓની મસ્જિદો લગભગ ૧૦૦ જેટલી છે. તેમાં માહીમની મસ્જિદ ૧૪૩૧ પહેલાંની છે. જુમામસ્જિદ પણ

અતિ જુની છે. તેની પહેલી સ્થાપના હુંગરીમાં થઈ હતી. ત્યાંથી ઈ. સ. ૧૫૫૦ માં આજના બેરીબ્રંડર નજીક લાવવામાં આવી હતી, ત્યાંથી ઈ. સ. ૧૮૦૨ માં એક જુના સમયના તળાવ પર આજની જગ્યાએ બાંધવામાં આવી હતી.

પારસી

પારસીઓની અગિયારીઓમાં કેટલાં એક અગિયારી ઈ. સ. ૧૭૩૦ ની છે. દાદી શેઠ અગિયારી લેનમાં આવેલી બહેરામની અગિયારી ઈ. સ. ૧૭૮૩ માં બાંધવામાં આવી હતી.

ખ્રીસ્તી

ખ્રીસ્તીઓનું જુનામાં જુનું ચર્ચ ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટની શરૂઆતમાં આવેલું સેન્ટ થોમસનું છે. તે ખ્રીસ્તીઓએ અહીં આવીને પહેલ પહેલાં પંદરમી સદીમાં સ્થાપ્યું હતું.

સ્મશાનભૂમિઓ

હિંદુઓની સ્મશાનભૂમિ ન્યુ કવીન્સ રોડ ઉપર મરીન હાબવ સામે વિશાળ જગ્યા રોકી છે. મુંબઈ શહેરમાં આ સ્મશાન-ભૂમિ મોટામાં મોટી છે. તે નાનાશંકરની વાડી કહેવાય છે. કેમકે એક વેળાના મુંબઈના નગરશેઠ નાનાશંકરે તે જગ્યા સ્મશાનભૂમિ માંડ ભેટ કરી હતી.

પરંતુ આવા મોટા માઇલોમાં પથરાયેલા શહેરમાં એ એક સ્મશાનભૂમિ પુરી પડે નહિ એ સ્વાભાવિક હોવાથી જુદે જુદે સ્થળે હિંદુઓ શખને અગ્નિદાહ દે છે.

મુસ્લિમોનું મુખ્ય કબ્રસ્તાન પણ તેની નજીકમાં આવેલું છે.

પારસીઓના દખ્ખમાં શહેરમાં ઠેર ઠેર છે. એક પ્રસિદ્ધ દખ્ખમું મલબારહીલ ઉપર “ટાવર્સ ઓફ સાઇલન્સ” ને નામે જગપ્રસિદ્ધ છે તેમાં મહદાં રાખવાની વ્યવસ્થા વગેરે બધું જોવા જેવું છે.

પ્રારબ્ધ વિના પુરૂષાર્થ નકામો છે !

જ્યોતિષ તથા હસ્તરેખા ઉપરથી ભવિષ્ય જાણવા માટે હિન્દુસ્તાનનું સૌથી મોટું અને વિશ્વાસપાત્ર સ્થળ કે જ્યાં જન્મોત્તરી, વર્ષકળ, જન્મક્ષર, હસ્તરેખા, ટપકા વિગેરે ચોક્કસ અને ખાત્રીપૂર્વક થાય છે. એ ખાખત હવે સારાયે હિન્દુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ થઈ ચુકેલ છે. તમારી મુજબવણનો ઉકેલ મેળવવા માટે તુરત લખો યા મળો:—

હિન્દુનું એક જ અને અજોડ પુરવાર થઈ ચુકેલ જ્યોતિષ વિધાનું પાયોનીયર મથક

નવચેતન જ્યોતિષ કાર્યાલય
(રજીસ્ટર્ડ)

જ્યોતિષી શીવલાલ વી. ખીરા,

એસ્ટ્રોલોજર એન્ડ પામીસ્ટ

કે. ૪૨૭, ચીરાબજાર, હુકકરવાડી સામે, મુંબાઈ નં. ૨

તા. ૩. વિશેષ માહિતી માટે એક આનાની ટીકીટ ખીડી

અમારું સુચીપત્ર મફત મંગાવો.

બંદર વિભાગ

મુંબઈનું બારં તો આખા એશિયા-ખંડનું ઉત્તમમાં ઉત્તમ બારં છે. તેની લંબાઈ લગભગ ૧૪ માઈલ અને પહોળાઈ ૬ માઈલની છે. બારં કુદરતી રીતે જ ખૂબ અનુકૂળ છે. તેમાં બારે મહીના વહાણો અને આગબોટો સુરક્ષિત રહે છે. તેના સંખ્યાબંધ વિભાગ પાડેલા છે.

પ્રિન્સેસ ડોક

ઈ. સ. ૧૮૮૦ પહેલાં માત્ર એક “ડોક” હતી. ઈ. સ. ૧૮૭૫ માં મહુમ સાતમા એડવર્ડના આગમન પ્રસંગે તેમને હાથે ‘પ્રિન્સેસ ડોક’ નો પાયો નાંખાયો, પ્રિન્સેસ ડોક ઉત્તમમાં ઉત્તમ ડોક છે, તેની લંબાઈ ૧૪૬૦ ફુટની છે, અને પહોળાઈ ૧૦૦૦ ફુટની છે. તેને બાંધતા રૂ. ૬૧૭૪૩૩૬૭ ખર્ચ થયું હતું. તેમાં વિશાળ એવા ઘણા ધકકા છે. અને એક સાથે ૩૦ આગબોટો ઉભી રહી શકે એવી આવી-શાન સગવડ છે. આ બારને મજબુત નાકાબંધી કરી છે, એક જુલતા પુલ દ્વારા તેને આડ કરેલી છે. એ પુલ યંત્રો વતી ઉઠાવી લેવામાં આ વેત્યારે જ કોઈ પણ સ્ટીમર બારમાં પ્રવેશ કરી શકે છે અને ત્યારે જ બારં છોડી શકે છે.

ભાઉના ધકકા પરથી કાઠીઆવાડ અને કાઠણમાં જવાની આગબોટ મળે છે

વિક્ટોરીયા ડોક

ઈ. સ. ૧૮૮૮ માં આ ‘ડોક’ બાંધવામાં આવી હતી. તેમાં ૨૦ આગબોટ એક સાથે ઉભી રહી શકે છે. તેને બાંધતા ૩૦ લાખ રૂપિયા ખર્ચ થયો હતો.

આ બંને ડોકમાંથી કરાંચી, કચ્છ, કારવાર માં જવા માટે સ્ટીમરો મળે છે.

એલેક્ઝાંડ્રા ડોક

ઈ. સ. ૧૯૦૫ માં મહુમ શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જની હિંદની મુલાકાત વખતે તેમના હાથે આ ‘ડોક’ નો પાયો નાંખવામાં

આવ્યો હતો. અને ઇ. સ. ૧૮૧૪ માં એ વખતના વોર્થસરોય લોર્ડ હાર્ડિંગને હાથે ઉદ્ધાટન ક્રિયા થઈ હતી, તે ૧૫૦૦ ફુટની પહોળી છે. તેમાં બેલાડ'પીયરનું સ્ટેશન છે. ત્યાંથી ઈંગ્લાંડ અને યુરોપના દેશોમાં જવા માટેની સ્ટીમરો મળે છે. અહીં ચાર પ્લેટફોર્મ-વાળું એક રેલ્વે સ્ટેશન છે, ત્યાંથી 'પેશાવર મેલ' ઉપડે છે.

સાસુન ડોક

આ ડોક કાલાબામાં આવેલો છે. ત્યાંથી માલ ચડઉતર થાય છે.

દીવાદાંડીઆ

મુંબઈના બારામાં કાલાબાની દીવાદાંડી કાંઠાથી સવા માઈલના અંતર પર છે. તે સમુદ્રની સપાટીથી ૧૪૬ ફુટ ઉંચી છે. અને ૧૭ માઈલ દુરથી તેનો પ્રકાશ દેખાય છે. તેની બાંધણી ભવ્ય છે. તેમાં આઠ તો બુદ્ધ બુદ્ધ ઓરડાઓ છે. તેમાં તેના રક્ષકો રહે છે. ઉપર આઠ ખુલાવાળી બ-તી છે. આ દીવાદાંડી બાંધતા ૩ ૬૨૦૨૫૫ નું ખર્ચ થયું હતું.

મુંબઈથી ૧૧ માઈલ દૂર કેનેરી ટાપુમાં કેનેરી દીવાદાંડી છે. તે સમુદ્રની સપાટીથી ૧૫૪ ફુટ ઉંચી છે. અને ૧૮ માઈલ દૂરથી તેનો પ્રકાશ દેખાય છે.

બારા જેવા માટે કાલાબામાં બેલાડ'પીયરથી અને માંડવી વિભાગમાંથી તેમજ કર્નાકરોડથી પ્રિન્સેસ ડોક, વિક્ટોરીયા ડોક એલેક્ઝાંદ્રા ડોકમાં જવાય છે.

‘બોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટ’

આ બંદરની વળવણી અને વ્યવસ્થા માટે ‘પોર્ટ ટ્રસ્ટ’ રચાયલું છે. તે તેનો સંઘનો વહીવટ કરે છે. તેના ૨૧ સભ્યો છે તેમાં ૮ સરકારે નીમેલા ઉપરાંત ૧ મજદુર સંઘનો, ૫ ‘બોમ્બે એમ્પર એન્ડ કોમર્સ’ના, ૨ મ્યુનિસિપાલિટીના, ૧ મીલમાલિક મંડળના પ્રતિનિધિઓ હોય છે. તેના પ્રમુખ સરકાર નીમે છે, અને તે પગારદાર હોય છે.

ગવર્મેન્ટ ઓફીસો.

સેક્રેટરીએટ, હોપ રોડ, મહાત્માગાંધી રોડ, કોટ
 કલેક્ટર ઓફીસ, ઓલ્ડ કસ્ટમ હાઉસ, કોટ
 કસ્ટમ ઓફીસ, ન્યુ કસ્ટમ હાઉસ, બેલાડ્‌પીયર
 પોર્ટ ટ્રસ્ટ ઓફીસ, બેલાડ્‌પીયર રોડ, કોટ
 પબ્લીક વર્ક ડીપાર્ટમેન્ટ ફોર કાઉન્ટન ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ,
 ઇન્કમેટેક્સ ઓફીસ, સેન્ટ્રલ ગવર્મેન્ટ બીલ્ડીંગ, ન્યુ કવીન્સ
 રોડ, મુંબઈ
 એકાઉન્ટન્ટ જનરલ, સેક્રેટરીએટ, કોટ
 બોમ્બે બાંડ ઓફ શીલ્ડ સેન્સર, સેક્રેટરીએટ, કોટ
 લેબર ડીપાર્ટમેન્ટ, સેક્રેટરીએટ, હોપ, રોડ કોટ,
 ફક્ટરી ઇન્સ્પેક્ટર, સેક્રેટરીએટ, કોટ
 બોમ્બે સીટી સર્વે એન્ડ લેન્ડ રેકૉર્ડ, ઓલ્ડ કસ્ટમ હાઉસ,
 હિંદુપ્રવેન્ટ ટ્રસ્ટ ઓફીસ, મહાત્મા ગાંધી રોડ કોટ,
 કાઉન્સિલ હાલ, મ્યુઝિયમ સામે, કોટ.
 પાસપોર્ટ ઓફીસ, સેક્રેટરીએટ,

નિર્મેળ સ્વચ્છ અને સાત્વિક ખોરાક
 માટે મૂળજી જેઠા. મારકીટના
 લક્ષાનું ઉમદા સ્થળ

દિવ્યપ્રભાવ હિન્દુ લોજ

એક મુલાકાત જરૂર હોય.

માલિક: શિવશંકર પુ. જોશી.

ઠે. ચંપાગલી મુળજી જેઠા મારકીટ સામે

== મ હા ન ગ રી ના ==

મ હા જ નો !

તમારી સુંદર

— છબી —

વિસરાઈ ગયેલા

આ તમા એ ના

— એન્લાઈમેન્ટ —

કુદરતની પીંછીએ

રં ગા યે લા

— ઓછલ પેઇન્ટીંગ —

ટુંકમાં

ફે ટો આ ફી ના

કોઈ પણ કામ માટે

....ચાલ્યા આવો....

~ ~ ~ મ ભા ત ~ ~ ~

કલા—કુટીર—સ્ટુડીઓઝ

૧૮૧, ગીરગામ રોડ.

કાંદાવાડીના નાકા પાસે.

ટેલીફોન — ૨૨૪૪૨.

~ ~ ~

ઉદ્યોગ અને વ્યાપારીબજારો

વ્યાપાર ઉદ્યોગના ધીખતા ધામ સમા આ શહેરમાં જનત જનતા ઉદ્યોગો અને વ્યાપાર ચાલે છે. શહેરભરમાં સંખ્યાબંધ કારખાનાઓ અને વિવિધ ખાસ બજારો આવેલી છે.

મુંબઈનો મીલ ઉદ્યોગ અતિશય પાંગરેલો છે. સુતરાઉ કાપડની લગભગ ૮૫ મીલો છે. ૩ રેશમી કાપડ અને ૨ ગરમ કાપડની મીલો પણ છે. મીલ વીસ્તાર વિક્ટોરીયા ગાર્ડન અને દાદર વચ્ચેના લક્ષ્મીમાં જ સમાયેલો છે. આ જુદી જુદી મીલોમાં લગભગ દોઢ લાખ મજદૂરો પરસેવો પાડે છે.

ઉપરાંત તેલ અને સાબુના કારખાનાઓ પણ શહેરમાં પુષ્કળ છે. તેમાં લગભગ ૧૬૦૦ મજદૂરો કામ કરે છે. સીંગારેટ, માચીસ, કાચ અને રબ્બરના જુટના કારખાના છે. જુટ બનાવવાનું કારખાનું જોગેશ્વરીમાં આવેલું છે.

તાળાઓ, દૂધા અને કટલેરી સામાનના કારખાના પણ અહીં પુષ્કળ છે. તેમાં ૮૫૦૦ જેટલા મજદૂરો કામ કરે છે. સેફ્ટી રેઝરનું એક કારખાનું પણ છે.

લોટ પીસવાની ૬૦૦ જેટલી મીલો છે. અહીંથી દળેલો લોટ પરદેશ ચડે છે.

ઉપરાંત રેલ્વે વર્કશોપ, દામ વર્કશોપ અને ડોકયાર્ડમાં મળીને લગભગ ૧૨૦૦૦ જેટલા મજદૂરો લોઢા સાથે જનત વાસે છે. અને મુંબઈની જુદી જુદી બજારોમાં બે લાખ જેટલા ગુમાસ્તાઓ અસહાય પરિસ્થિતિમાં પરસેવો રેડે છે.

મુંબઈના બીજા ઉદ્યોગોમાં ઈન્ડ્યુસ્ટ્રિયલ અને સીનેમા ઉદ્યોગ દિનપ્રતિદિન ખીલતા જાય છે. તેની નોંધ અવશ્ય લેવી ઘટે.

વ્યાપારી બજારો.

કાલબાદેવી રોડ પર ઘોખી તળાવ નજીક રેશમ બજાર આવેલી છે. તેથી થોડે દૂર હારમોનિયમ, ગ્રામોફોન અને રેકર્ડ વગેરે સંગીત સાધનોની સંખ્યાબંધ દુકાનો છે. દેશી દવાઓની કાર્મસીઓ છે, સ્વદેશી કાપડ, કટલેરી અને બીજી ચીજો માટે સ્વદેશી મારકીટ છે, પાયધુની પાસે વાસણ બજાર આવેલું છે. પાયધુની પર બત્તીઓની સંખ્યાબંધ દુકાનો છે. ત્રાંખાકાંટામાં મારવાડીઓની સોનાચાંદીની દુકાનો અને સુતરના જથ્થાબંધ વેપાર માટે સુતર બજાર છે. અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટમાં કટલેરી અને સ્ટેશનરીની ચિજો મળે છે. ઉપરાંત ઘડીયાળના ભવ્ય સ્ટોર્સો, કાચની દુકાનો, ટ્રંક બજાર અને હથિયારોની દુકાનો આવેલી છે.

નાગદેવી સ્ટ્રીટમાં હાડવેર, ગ્લાસવેર અને મશીનરી મળે છે. નાગદેવી કોસલેનમાં ખોખા બજાર આવેલી છે. તેમાં ખાલી ખોખા મળી શકે છે.

માંડવીમાં ભાતબજાર, ખાંડબજાર, ઘી બજાર, દાણાબજાર, ગોળ બજાર, ચા બજાર, મેવા બજાર જેવી જથ્થાબંધ માત્ર માટેની બજારો ઉપરાંત હીંગ, અગરબત્તી અને રંગતી દુકાનો આવેલી છે.

ચક્કા સ્ટ્રીટમાં કાચના વાસણો, વિલાયતી કટપીસ, હોઝિયરી અને ફનીચરની દુકાનો છે.

કર્નાક રોડ પર દેશી કલાકારીગરીની ચીજોના પ્રદર્શન સભી કેટલીક દુકાનો 'કર્નાકબીજ' નજીક છે. કર્નાક રોડ પર કાફડ મારકીટમાં ફળ, ફુલ, કટલેરી, હોઝિયરીની ચીજો મળે છે. ત્યાંથી દુર ચાલતા એજ રસ્તે 'બુટબજાર' આવે છે.

લુહાર ચાલમાં હાડવેર અને ઇલેક્ટ્રીક સામાનની દુકાનો આવેલી છે. પાસેની પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઇનો એક અગત્યનો -

વ્યાપારી લ-તો છે. તેમાં 'દવા બજાર' અને 'પુસ્તક બજાર' સમાયલાં છે.

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટને એક છેડે જુમામસ્જિદ સામે કાપડની પ્રસિદ્ધ મારકીટ મંગળદાસ મારકીટ અને દુભાપ મારકીટ છે, અને અહીં શેખમેમણ સ્ટ્રીટના નાકે નાનકડું 'મીઠાઈ બજાર' છે. ઉપરાંત શેખમેમણ સ્ટ્રીટ ઝવેરી બજાર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. તેમાં સોના, રૂપા, હીરા માણેકનાં ધરેણાની સંખ્યાબંધ દુકાનો ઠેઠ મુંબાદેવીના મંદિર સુધી આવેલી છે. મુંબાદેવી પાસે બનારસી કાપડ અને પંજાબી શાલ, સેલાંચોની એક નાનકડી બજાર છે.

શેખમેમણ સ્ટ્રીટની આજુબાજુની ગલીઓમાં ધીપીચાલ અને સુતારચાલ તેમજ મીઠાં સ્ટ્રીટમાં સ્ટેશનરી તેમજ પ્રિન્ટીંગ કાગળની સંખ્યાબંધ દુકાનો છે.

ઉપરાંત શેખમેમણ સ્ટ્રીટમાં મુંબઈની મોટામાં મોટી જથ્થાબંધ કાપડ મારકીટ મુળજી જેઠા મા'કોટ અને લક્ષ્મીદાસ મારકોટ આવેલી છે. મુળજી જેઠા મારકીટ એક અતિ વિશાળ મારકીટ છે. તેમાં લગભગ ૭૫૦ જેટલી દુકાનો આવેલી છે.

ગીરગામ લત્તામાં ચની રોડનો આખો રસ્તો તૈયાર કપડાંના બજાર જેવો છે. એપેરા હાઉસની આસપાસનો લ-તો 'મોટર સામાનની બજાર' છે. ચોપાટી રોડ, અને ન્યુ ફર્નિચર રોડ મોટરો અને રેડીયોનું બજાર છે. ગ્રાન્ટ રોડ પર તૈયાર કપડાંના પુષ્કળ સ્ટોર્સો છે. અને બ્લેહાઉસથી ગ્રાન્ટ રોડ પુલ સુધીનો લત્તો એક અગત્યનો વ્યાપારી લત્તો છે. તેમાં હરકોઈ ચીજ મળી શકે છે.

નળ બજારમાં દેશી ઔપધીઓ વેચનારા ગાંધીઓ, તૈયાર કપડાંના સ્ટોર્સો, લાદીની દુકાનો આવેલી છે.

બાપુ ખોટે સ્ટ્રીટમાં શિલ્પીઓની દુકાનો છે. હીકાસ્ટ્રીટ અને પાંજરાપોળમાં તીજેરીઓની દુકાનો છે.

શિવરી પર કોટન બજાર, દાણાબજાર, કોલના બજાર, ચુના બજાર, અને તેલની ટાંકીઓ આવેલી છે.

ટાંક બજારમાં લાકડાનું બજાર છે.

કોટના લતામાં હોનબી રોડ અને શીરોજશા મહેતા રોડ ઓશીસો અને દુકાનોના મોટામાં મોટા રસ્તા છે. ત્યાં પ્રકાર પ્રકારની લવ્ય દુકાનો આવેલી છે. હોનબી રોડ પર બહાર્ટિવે લેડલો કંપની અને શીરોજશા મહેતા રોડ પર 'નવું શેર બજાર' આવેલું છે. દલાલ સ્ટ્રીટમાં શેર બજાર છે. એપોલો સ્ટ્રીટની પાછલી બાજુ અને 'ઓલ્ડ કસ્ટમ હાઉસ સામે ટામ્લસ-લાદીની બજાર આવેલી છે.

ચોકખા ઘીની મીઠાઈઓ અને અપ-ડુ-ડેટ હલવાઓ તેમજ પ્રેઝન્ટેશન ફ્રેન્સી બોક્સો માટે મળે :

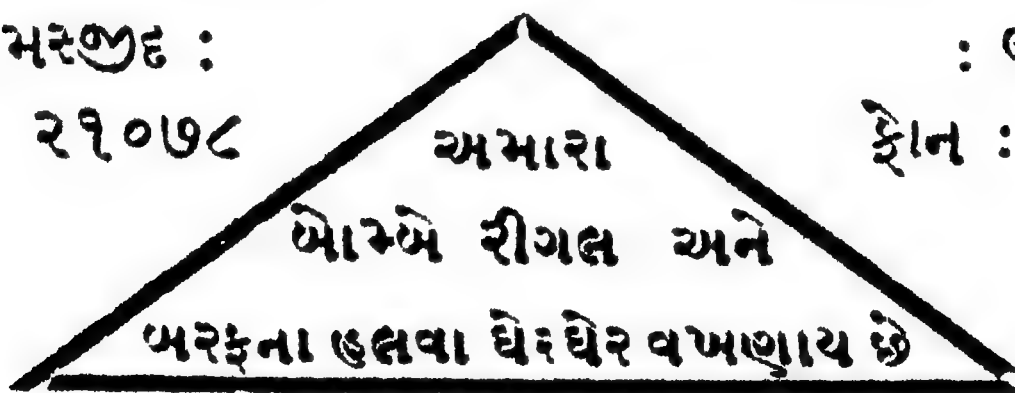
મોહનલાલ એસ. મીઠાઈવાળા

: જુમામસ્જીદ :

ફોન નં. ૨૧૦૭૮

: ભૂલેશ્વર :

ફોન : ૨૧૬૫૫

માથેરાનમાં મુંબઇગરાઓનું માનીતું

‘ રીગલ હિન્દુ હોટલ ’

ઉતરવા માટે યાદ રાખો

ફોન નં. ૩

લોન્ને અને ઉપાહારગૃહો

મુંબઈમાં રહેવા જમવા માટે ' લોન્ને ' ની સગવડતા ઘણીજ સુંદર કહી શકાય. મુંબઈને લ-તે લ-તે આવી લોન્ને આવેલી છે. પરંતુ તેમાં સંપૂર્ણ ભરોસાપાત્ર, વિશાળ સગવડો ધરાવતી અને સુંદર વ્યવસ્થાવાળી આદર્શ લોન્ને તો થોડી સંખ્યામાં જ છે. એવી કેટલીક લોન્નેની માહિતી અહીં રજુ કરી છે.

આર્થ નિવાસ

“આર્થ નિવાસ” પોતાની કેટલીક વિશિષ્ટ સગવડોને કારણે આખા હિન્દમાં અને હિન્દ બહારનાં હિન્દીઓથી વસા-એલાં આફ્રિકા અને તેનાં જેવાં બીજાં સંસ્થાનોમાં પોતાની નામના વધારી છે. ત્યાં રાગ્નચ્ઠા, દરબારો, ઠાંકારો, દિવાનો શાહ સોદાગરો, નામાંકિત પુરુષો વિગેરે કુટુંબો સાથે ઉતરે છે અને તેઓનાં ઘણાં સર્ટીફિકેટો “આર્થ નિવાસ” ને સાંપડ્યાં છે.

કાલબાદેવી જેવા ભરતક વ્યાપારી લતામાં, શહેરની લગભગ મધ્યમાં, રામવાડીને નાંકે, “ આર્થનિવાસ ”નું પાંચ માળનું ભવ્ય અને ભરપુર હવા ઉગ્નસવાળું આકર્ષક મકાન, વિજળીક લીફ્ટ, લાઇટ, અને પંખાઓ વિ. થી પરિપૂર્ણ, આવેલું છે તેના પ્રવેશદ્વાર પાસેજ ટ્રામ અને બસનાં સ્ટેશનો છે અને નીચેજ રેલ્વે ટીકીટ-પારસલ ઓફીસ છે.

પહેલા માળે મેનેજરની ઓફીસ, વાંચન વિભાગ અને સ્વચ્છ, વિશાળ ભોજન ખંડ છે. બીજે માળે સહવાસી ખંડો Com-

panion Rooms છે. આ ખંડમાં એકી સાથે ત્રણ કે તેથી વધુ માણસો રહી શકે તેવા અનેક ઓરડાઓ, ઉપયોગી ફરનીચર અને બીજી સગવડોવાળા હોય છે કુટુંબો માટે સ્વતંત્ર સગવડો હોય છે, એથે માળે સ્વતંત્ર ઓરડાઓ અને બે જણને સાથે રહેવાના ઓરડાઓ છે. દરેક માળે આધુનિક સગવડોવાળાં સ્નાનગૃહો છે. મકાન ઉપરની વિશાળ અગાશી સ્વચ્છ હવા અને મુંબઈનું નિરીક્ષણ કરવા માટે ઉપયોગી છે. ટેલીફોન અને રેડીઓની સુંદર સગવડો પણ છે. શાકાહારી હિન્દુઓ માટે મુંબઈ શહેરમાં શુદ્ધ ઘી, દૂધ, અને ઉંચા સાત્ત્વિક ખોરાક સાથે રહેવાની અમીરી સગવડો ધરાવતાં આવી જાતનાં હોટેલોમાં “આર્થ નિવાસ” મુખ્ય ગણાય છે.

એકંદરે આર્થ નિવાસ મુંબઈના પ્રવાસીઓ, વ્યાપારીઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને કાયમી વસવાટ કરનારાઓ માટે પણ અત્યંત અનુકૂળ છે. તેમાંની આધુનિક સગવડો, ઉંચો ખોરાક, અને સુંદર વ્યવસ્થા તેમજ વહીવટ માટે તેના માયાળુ વ્યવસ્થાપકોને ધન્યવાદ ધટે છે. ઉતરવા માટે અગાઉથી ખર્ચર આપવાથી પ્રતિનિધિ સ્ટેશન પર હાજર રહે તેવી વ્યવસ્થા પણ થઈ શકે છે.

ભારતીય નિવાસ

કાલ્યાદેવી રોડ પર કાટન એક્યેન્જ હાલની બાબુમાં જ આ ભવ્ય નિવાસગૃહ અને ભોજનાલય આવેલું છે. તેની નામના પણ બહોળા છે. સ્વચ્છ, શુદ્ધ ખોરાક, રહેવા માટેની આદર્શ સગવડો, કાંઈપણ માનવીને આકર્ષણ થાય એવી છે.

પાસેજ ટ્રામ અને બસના સ્ટેશનો છે. અને અગત્યની બધી બજારો છે.

તાજેતરમાં જ તેના સંચાલકોએ નિવાસ વિભાગ અત્યંત વિસ્તાર્યો છે. ઝવેરબાગના નવા તૈયાર થયેલા વિરાટ મકાનમાં

‘ભારતીય નિવાસ’નો નવો નિવાસ વિભાગ છે. તેમાં સ્વતંત્ર રૂમો છે. ફેમીલી રૂમોમાં વધુમાં વધુ બે માણસોને રહેવાની સુંદર સગવડ છે. દરેક રૂમમાં ફનીચર, સ્વતંત્ર કબાટો અને બીજી સગવડો છે. દરેક રૂમમાં તદ્દન સ્વતંત્ર બાથ રૂમો છે. ટેલીફોન અને રેડીયોની સુંદર સગવડ પણ રાખવામાં આવી છે.

મકાનની બાંધણી સુંદર છે, તેની બંને બાજુ ખુલ્લી છે. ઉપર વિશાળ અગાશી છે.

સહવાસી રૂમમાં રહેવાનો જમવાનો ચાર્જ એક માણસ દીઠ માસિક રૂ. ૪૦ છે, અને હંમેશના રૂ. ૧-૮-૦ છે. સ્વતંત્ર રૂમનો માસિક ચાર્જ રૂ. ૬૦ અને હંમેશના રૂ. ૨-૮-૦ છે. કુટુંબને માટે ઓછા ચાર્જે સ્વતંત્ર રૂમ મળી શકે છે.

‘ભારતીય નિવાસ’ મુંબઈની એક પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય લોજ છે. અને તેના ગ્રાહકોનાં તેણે સંપૂર્ણ સંતોષ આપેલો છે. તેના સંચાલકો મળતાવડા સ્વભાવના અને ગ્રાહકોની સગવડ સાચવનારા છે. મુંબઈની સફરે અથવા વેપાર અર્થે આવનારાઓએ એક વખત મુલાકાત લેવા યોગ્ય છે.

‘ઠાકર નિવાસ’

ઠાકર બોડિંગની પચીસ પચીસ વર્ષની ઉમદા ઠાકરકિર્દી પછી તેના માયાળુ માલીક શ્રી. મણીશંકરભાઈ ભ. ઠાકરે છેલ્લાં કેટલાક સમયથી તેને ‘ઠાકર નિવાસ હિન્દુ લોજ’નું ભવ્ય રૂપ આપ્યું છે. સી. પી. ટેન્કના વિશાળ અને અતિ જાહેર સ્થળ પર આવેલા નવા ભવ્ય મકાનના ચાર માળમાં આ ‘નિવાસ’નો સમાવેશ થાય છે.

શ્રી. મણીશંકરભાઈ ભ. ઠાકર આ ક્ષેત્રના વર્ષોના જુના અનુભવી અને ગ્રાહકોની નાડ જાણનારા તેમજ ગ્રાહકોના સંતોષમાં રાચનારા સત્યપ્રિય વ્યક્તિ છે તેમના મીલનસાર સ્વભાવ, ઉમરાવ

દીલ, અને અદ્ભૂત વ્યવસ્થાશક્તિએ 'ઠાકર નિવાસ'ની ઉત્તરો-તર પ્રગતિ વધારી છે.

તેના પ્રવેશદ્વારે જ દ્વામ અને બસનું સ્ટેશન છે. લગોલગમાં માધવબાગનું સુપ્રસિદ્ધ પવિત્ર ધામ આવેલું છે. નજદીકજ ભૂલેશ્વર ઝવેરીબગ્ગર, કાલ્યાદેવીના વ્યાપારી લ-તા છે. ચોમેરથી ખુલ્લા માળ અને અગાશી તેની ઉપયોગીતામાં ઉમેરો છે.

ટેલીફોન, રેડીયોની ઉત્તમ સગવડ પણ સાથે જ છે.

શુદ્ધ ભોજન માટેનો શ્રી. મણીશંકરભાઈનો મુદ્રાલેખ સદા અણુનમ રહ્યો છે અને એ જાતનો સંપૂર્ણ સંતોષ તેમના હાજરો ગ્રાહકોએ અનુભવ્યો છે. ભોજન પ્રબંધ સમયે પોતાની જાતી નિયમિત હાજરી અને દરેકની સગવડના માટેની કીણવટ ભરી દેખરેખ ખાસ લક્ષ ખેંચે છે.

* શુદ્ધ ધી.

તથા

દેશી સાકરની

: મીઠાઈ બનાવનાર :

ગોવિંદાશ્રમ મીઠાઈવાળા

જુમામસ્જિદ

મુંબઈ-૨

ફોન: ૩૦૨૮૭

✦ બોમ્બે ટોકીઝ લી. ✦

✦ સંસ્કારી ચિત્રપટોના સર્જક ✦

[સ્થાપક: સ્વ. હીમાંશુરાય]

✦

અદ્ભુતકન્યા, જીવનપ્રભાત, ભાભી,

કંગન, બંધન

જેવા અમર પ્રીતિવંત ચિત્રપટો આપનાર

આ દ્રશ્યનીતું કોઈપણ ચિત્ર

તમારા શહેરમાં આવે ત્યારે

જેવા ચૂકશે નહિ

બોમ્બે ટોકીઝ

નાં ચિત્રો આભનય, સંગીત, ટેકનીક,

વારતા અને સજ્જવટની દૃષ્ટિએ હિન્દુસ્તાનમાં

સાદૃશી નિરાળા અને મધુરાં હોય છે.

: સ્ટુડીયો :

: ઓફીસ :

મલાડ

ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ

બી. બી. સી. આર્ટ. રેલ્વે.

કોટ. મુંબઈ.

૦ મોહન પીકચર્સ ૦

દીપક
મહાલ

: ડાયરેક્ટર :

નાનુભાઈ વકીલ

નવીજ વાર્તા અને નવીજ
સજવટ તમારી સમક્ષ
રજુ કરે છે.

✦
: પાત્રા :

મરોજીની, અનીલ-
કુમાર, બેબી ઇન્દીરા,
બચ્ચા, બીબીબાઈ,
ખલીલખાં, નવાઝ,
મીરજીકર, એફ.
એમ. ખાન.

નાં
।
આ
।
ગા
।
મી

ન
।
વ
।
લાં
।
ચી
।
ત્રો

તાતારનો
થોર

નવીજ રસદહાણ

: ડાયરેક્ટર :

કે. અમરનાથ

✦

: પાત્રા :

યાકુબ [સાગરદ્રમ]
ઈંદુરાણી, વત્સલા
કુશકેકર, મીરાં
મીસ ગુલાબ, કે. હીરા-
લાલ. હમદયુ ખાન.
વીરમાની નવાઝ.

વગેરે

✦

૦ દુક સમયમાં જાણીતા થીએટરમાં રજુ થશે ! ૦

: બુકીંગ :

રમણિકલાલ મોહનલાલની કું.

ખેતવાડી મેઈન રોડ-મુંબઈ ૪.

નૃસિંહ હિન્દુ લોજ

મુંબઈની લોજોમાં 'નૃસિંહ હિન્દુ લોજ'ની નામના પણ ઠીક ઠીક જામેલી છે. તે કોટના લત્તાનું સુંદરમાં સુંદર લોજ છે. વિક્ટોરીયા ટર્મિનસ-બોરીબંદરથી માત્ર પાંચ મીનીટને રસ્તે હોનબી રોડના ભવ્ય રસ્તા પર તે આવેલું છે.

તેના સંચાલકો પણ આ ક્ષેત્રના જુના અનુભવી છે, અને બીજી લોજો જેટલીજ સગવડ અહીં મળી શકે છે. લોજન માટે પણ આ લત્તાનું તે વખણાયલું સ્થળ છે.

આ લોજ કોટના વ્યાપારી લત્તામાંજ આવેલું હોવાથી તેની ઉપયોગિતા અનેકગણી છે. પાસેજ બોરીબંદર ટ્રામ-બસ સ્ટેશન આવેલું છે.

એકંદરે દરેક રીતે આ લોજ પ્રશંસાને પાત્ર ગણી શકાય.

'જેશી હિન્દુ લોજ'

ઝવેરી બજારમાં મૂળજી જેઠા મારકીટની બરાબર સામેજ સુતારચાલને નાકે ઘીયા મેન્શનમાં આ ભવ્ય લોજ આવેલું છે. તેના સંચાલકો પણ આ ધંધાના વર્ષોજુના અનુભવી છે. લોજ'ની નામના પણ ઠીક ઠીક પ્રસરેલી છે. બીજી લોજો જેવીજ બધી સગવડો અહીં મળે છે.

સુંદર રૂમો, સહવાસી રૂમો, ફનીચર, આગાશી, રેડીઓ, ટેલીફોન વગેરે બધીજ સગવડો અહીં છે. 'વાતાવરણ પણ શુદ્ધ છે, અને શહેરની મધ્યમાં હોવા છતાં હવા ઉજ્જસ સારાં છે, સામેજ કાપડની મોટી મારકીટો અને બીજી અગત્યના વ્યાપારી બજારો છે. 'જેશી લોજ' ઘણી રીતે સગવડદાયી લોજ છે.

શુદ્ધ ઘી, દુધ

તથા ઉંચા

સાત્વિક

ખોરાક

અને

રહેવા

જમવાની

અમરી

સગવડો મારે

હિન્દુભરમાં

સુવિખ્યાત

માથેરાનમાં કયાં ઉતરશે ?

‘રીગલ હિન્દુ હોટલ’

ગીરીનગર માથેરાનમાં રહેવા તથા જમવાનું સુંદર સ્થળ ત્યાંની જુની અને જાણીતી ‘રીગલ હિન્દુ હોટલ’ છે. મુખ્યમંત્રી જાણીતા મીઠાઈવાલા મેસર્સ મોહનલાલ એસ. મીઠાઈવાળાની મેનેજમેન્ટ તળે ચાલતા આ હોટલની સુંદર વ્યવસ્થા અત્યંત પ્રશંસા માગી લેયે છે.

ત્યાં અક્ટોબરથી માર્ચ સુધીમાં એક મહીનાના રૂ. ૫૦, અર્ધા મહીનાના રૂ. ૨૫ અને એક દિવસના રૂ. ૨ અને એપ્રિલથી જુન સુધીના મહીનાઓમાં માસિક રૂ. ૧૦૦, અર્ધા મહીનાના રૂ. ૫૦, અને હાંમેશના રૂ. ૪ એ મુજબ એક માણસનો રહેવા, જમવા અને ચા નાસ્તાનો ચાર્જ છે. દસ વર્ષ સુધીના બચ્ચાઓને અને સાથેના નોકર (ઘાટી) નો અર્ધો ચાર્જ લેવામાં આવે છે. કુટુંબ માટે ખાસ સગવડ પણ રાખવામાં આવી છે.

એકંદરે ‘રીગલ હોટલ’ માથેરાનના પ્રવાસીઓની સુંદર સેવા બજાવી રહ્યું છે. આજસુધીની તેની કારકિર્દી ઉજવણ છે અને પ્રવાસીઓમાં તે અત્યંત પ્રિય થઈ પડ્યું છે. મુખ્યમંત્રી મેસર્સ મોહનલાલ મીઠાઈવાળા જુમામરજીદ (ફેન ૨૧૦૭૮) અને ભૂલેશ્વર (ફેન ૨૧૯૫૫) માં તપાસ કરવાથી વધુ વિગતો મળી શકશે.

—:X:—

● ‘ઉપાહાર ગૃહો’ ●

મુખ્યમંત્રી ચા અને નાસ્તા માટે ઠેર ઠેર ખુણે ખુણે અને ગલીએ ગલીએ પણ ઉપાહારગૃહો, વિશ્રાંતિ ગૃહો, આરોગ્ય ભુવનો, રેસ્ટોરન્ટો, અને હોટલો આવેલી છે પરંતુ તેમાં શુદ્ધતા, સ્વચ્છતા અને સારા વાતાવરણ માટે વખણાયલી તો ગણી ગાંઠી હોટેલોજ છે. તેમાંની કેટલીક ઉત્તમ હિન્દુ હોટેલોની વિગતો અહીં રજુ કરીએ છીએ.

અમારું આગ્રહભર્યું

આમંત્રણ

છે.

મુંબઈનું

જીવન, જામેલું, જાણીતું

આદર્શ અને અનોકું

ઈન્દ્રભુવન હિન્દુ હોટેલ

આપનો સત્કાર કરવા સદા તૈયાર છે.

- શુદ્ધ ઉંચા વિવિધ પ્રકારના પ્રદાર્થો ●
- ચણા, કેરી અને બીજાં ઉત્તમ પીણાં ●
- હંમેશા તાજાં મળે છે. ●
- શુદ્ધ ભોજન માટે છુટક તેમજ ●
- માસિક પાસની પદ્ધતી છે, ઘેર બેઠાં ભાણાં ●
- પહોંચાડવાની વ્યવસ્થા પણ છે ●

ટે. દેવકરણ મેન્શન. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ

ટે. નં. ૩૧૬૮૩

માલિક :- મથુરભાઈ ઝવેરભાઈ પટેલ એન્ડ સન્સ

ભાદરણવાળા

ઈન્દ્રભુવન હિન્દુ હોટેલ

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટના લગ્ન લક્ષ્મીમાં દેવકરણ મેન્શનમાં આ આલીશાન હોટેલ આવેલી છે. તેણે આજે ત્રીસ ત્રીસ વરસથી આજ સ્થળે એકધારી રીતે પોતાનો કીર્તિજ્વળ અણુનમ રાખ્યો છે. અને લાખો માનવીઓનાં દીલ હર્યાં છે.

‘ઈન્દ્રભુવન’ ની સ્થાપના તેના બાહોશ માલીક શેઠશ્રી મથુરભાઈ ઝવેરભાઈ પટેલ, ભાદરણવાળાએ ઈ. સ. ૧૯૧૧ માં કરી હતી. અને ટુંક સમયમાં તો તે પ્રખ્યાત બની ગયું હતું.

આજે હોટેલની દુનિયામાં ‘ઈન્દ્રભુવન’ નો સીકકો સારો છે, તેના શુદ્ધ ભદ્રાર્થો અને ઉત્તમ પીણાંઓ આ અને આધરક્ષીમ માટે પણ તેની ખાસ યોગ્યતા ગણાઈ ગઈ છે.

ઉત્તમ આધરક્ષીમ માટે ઈન્દ્રભુવને ૩. ૭ હગ્ગરની કીમતનું ખાસ મશીન વસાવેલું છે અને ગ્રાહકોને સખ્ત ઉનાળાની ગરમીમાં પણ ઠંડુ પાણી પુરું પાડવા માટે આશરે ૭ હગ્ગરની કીમતનું એક બીજું મશીન રાખેલું છે. આવા મશીનો મુંબઈની ગણી ગાંધી હોટેલોમાંજ હશે. એટલે દરેક રીતે ગ્રાહકોને સંતોષ આપવાની નીતિ ‘ઈન્દ્રભુવને’ હંમેશા રાખી છે.

‘ઈન્દ્રભુવન’ નો ભોજન વિભાગ પણ ઉત્તમ છે. એકંદરે ઈન્દ્રભુવન હોટેલ મુંબઈની એક અગત્યની હોટેલ છે. રૂપિયા બધાં લાખની તેની કીમત આંકી શકાય એટલી સાધન સામગ્રીઓ તે ધરાવે છે.

માધવભુવન હિન્દુ હોટેલ

ઝવેરી બજારમાં આવેલું ‘માધવભુવન’ હોટેલ ‘ખારાકુવાના હોટેલ’ તરીકે આજે વર્ષોથી મશહુર છે. તે આજુબાજુના વ્યાપારી લક્ષ્મીમાં ખૂબજ પ્રિય થઈ પડેલું છે.

તેની સ્થાપના સંવત ૧૯૭૪ ના આશો શુદ્ધ ૧૦ના વિજ્યા-દશમીને દિને શેઠ ગુલાબચંદ અમીચંદ શાહે કરી હતી. તે પછી

તેમણે ૧૯૭૫ ના વૈશાખ માસમાં પાસેની પારસી ગલીમાં 'કાહીનુર હોટલ'ની સ્થાપના કરી. આજે આ બંને હોટલો આજુબાજુના લતામાં અત્યંત વખણાય છે. આ ઉપરાંત માધવભુવન હોટલની બે શાખાઓ એક ઝવેરીબજારમાં અને બીજી ભૂલેશ્વર કબુતરખાના સામે આવેલી છે. તેમાં પણ હંમેશા ગ્રાહકોનો દરોડો પડે છે.

આ હોટલો ચોકખા નાસ્તા માટે, આ માટે, અને બીજા ઉત્તમ પીણાઓ માટે સદા વખણાતી જ રહી છે. માત્ર અર્ધા આનામાં દૂધના જેવી 'દીલહર ચા' તો માધવભુવન જ આપી શકે.

શેઠ ગુલાબચંદભાઈ આ ધંધાના વર્ષોના અનુભવી ઉત્તમ વ્યવસ્થાશક્તિ ધરાવનારા છે. તેઓ આજે એકવીસ એકવીસ વરસથી એકલે હાથે આ બધી હોટલો સુંદર વ્યવસ્થાથી ચલાવી રહ્યા છે.

એવરગ્રીન હિન્દુ રેસ્ટોરન્ટ

સ્વચ્છતા, શુદ્ધતા, સભ્યતા અને સૌજન્યતા માટે કોટના લતામાં જુના શેરબજાર પાસે દલાલસ્ટ્રીટમાં આવેલું 'એવરગ્રીન હિન્દુ રેસ્ટોરાં' એકી અવાજે વખણાઈ ગયું છે. અહીં હોટલોની ગંદકી નથી, અવ્યવસ્થા નથી, ગરબડ નથી, ઉદ્ધતાઈ નથી, બેદરકારી નથી.

આજ વર્ષોની 'એવરગ્રીન'ની કારકીર્દી ઉજવણ છે, સૌ કાંઈનું તે પ્રિતિપાત્ર સ્થળ છે. તેના શુદ્ધ-ઉંચા પદાર્થો પણ અત્યંત વખણાઈ ગયા છે, અને એવરગ્રીન દરેક રીતે વખણાઈ ગયું છે.

તેના માલિક શેઠ અમુભાઈ રતનશી આ ધંધાના વર્ષો જુના અનુભવી છે, ભાવનાશાળી રાષ્ટ્રવાદી યુવક છે. અને સારામાં સારી વ્યવસ્થા માટે તેમની ઝંખના હોય છે.

'ન્યુ ગ્રીન' હિન્દુ રેસ્ટોરન્ટ

'એવરગ્રીન'ની સુંદર સફળતા પછી તેમણે છેલ્લા કેટલાક મહીનાઓથી કાલબાદેવી પર 'કોટન એક્સપ્રેસ હોલ' પાસે 'ન્યુ

ગ્રીન રેસ્ટોરાં'ને નામે લવ્ય હોટલ શરૂ કર્યું છે. તે પણ અનેક રીતે વખણાઈ ગયું છે, કાવ્યાદેવીના લતામાં આકર્ષક, લવ્ય, સુંદર અને આદર્શ હોટલ તો આ એકજ છે.

આ રીતે આ બંને હોટેલોની સ્વચ્છતા, અને શાંતિભયું મધ-મધતું નિર્મળ વાતાવરણ ગ્રાહકોનાં થાકેલાં મગજોને આરામ આપે છે.

ન્યુ ગ્રીન'નો ભોજન વિભાગ પણ અનેક સગવડતાથી ભર-પુર હોય, દરેક વર્ગમાં પ્રિતિપાત્ર બન્યો છે.

‘તાંબે હેલ્થ હોમ’

મુંબઈના હિન્દુ રેસ્ટોરંટોમાં ‘તાંબે હેલ્થ હોમ’ અગત્યનું સ્થાન ધરાવે છે. તેની સ્વચ્છતા, શુદ્ધતા અને સુંદર વ્યવસ્થા માટે બેમત છેજ નહિ.

‘તાંબે હેલ્થ હોમ’ ની સ્થાપના ઈ. સ. ૧૯૨૬ માં ઠાકુરદાર પર થઈ. તે પછી કોટમાં શેરબજારના લતામાં હમામ સ્ટ્રીટમાં તેની શાખા ખોલવામાં આવી. ત્યારબાદ અમદાવાદ ખાતે પણ તેની એક શાખા શરૂ કરવામાં આવી.

એ પછી ઈ. સ. ૧૯૩૯ માં તેને વધુ વિશાળ પાયા પર મૂકવા માટે લીમીટેડનું સ્વરૂપ અપાયું. આ પછી તરતજ ગીરગામ રોડ પર મેજેસ્ટીક સીનેમા સામે ‘કોના’ ની સ્થાપના કરીને મુંબઈની હિન્દુ હોટેલોમાં એક નૂતન પગલુંજ ભયું. ‘કોના’ એ બેકરી અને રેસ્ટોરંટ છે. તેનું બહારનું દ્રશ્ય પણ વિશિષ્ટ પ્રકારનું છે. તેનો લીલો રંગ, લવ્ય સજ્જવટ અને સ્વચ્છતા અજબ આકર્ષણ કરે છે. ‘કોના’ ની સ્વચ્છતા, અને અસિમ શાંતિ ગણના યોગ્ય છે.

‘તાંબે હેલ્થ હોમ’ ની છાશ પિયુષ, લીંબુ સરખત એ સ્પેશ્યાલિટી છે. તેનો ભોજન વિભાગ પણ વખણાય છે. તાંબેનું

પાટી' કામ પણ સુંદર છે. 'આ' ની ઝેરહાજરી એ તેનું સુચક લક્ષણ છે.

આવી સુંદર વ્યવસ્થા અને કાર્યવાહી તેમજ તેની આજની સુકીર્તિ તેના મુખ્ય સંચાલક શ્રી. બાલકૃષ્ણ વિષ્ણુ તાંબેના અથાગ પરિશ્રમને આભારી છે.

‘ દેસાઈ આરોગ્ય મંદિર ’

સી. પી. ટેન્ક પર કાંદાવાડીને નાકે આવેલું ‘ દેસાઈ આરોગ્ય મંદિર ’ અનેક મુખ્યગરાઓનું આકર્ષણ થઈ પડ્યું છે. તેની શુદ્ધ વાનીઓ અને ઉચ્ચ પીણાઓ સારી પેઠે પ્રસિધ્ધી પામી ગયા છે.

એક દશકાની ઉજવણ કરૂંકીદીં ધરાવનાર આ ‘ આરોગ્ય મંદિર ’ ની પિયુષ, સરખતો અને મસાલાના દુધની સ્પેશ્યાલિટી છે. ધોમ ધખતા ઉનાળામાં તો ‘ દેસાઈ આરોગ્ય મંદિર ’ માં સારાય દિવસ ભારે ઠઠ જામેલી રહે છે.

તેની સ્વચ્છતા અને શુદ્ધતા જાણીતી છે. અહીં આ મળતી નથી પણ પીણાંઓ ઉપરાંત ઉપાહાર માટે શુદ્ધ ચિજો હંમેશા તાજી મળે છે.

આ ‘ આરોગ્ય મંદિર ’ ની એક શાખા કાટન એકચેંજ હોલ સામે કાલબાદેવી પર છે. ત્યાં શુદ્ધ દૂધ પીવા માટે હંમેશા ઠઠ જામે છે, તેનાં કાઠીઆવાડી ઘી અને શુદ્ધ માવો વખણાયા છે.

તેના સંચાલકો શ્રી. શીવશંકર ગૌરીશંકર અને શ્રી. હરીલાલ ગૌરીશંકર આ ધંધાના ઉંડા અનુભવી હોવાને કારણે તેમણે જનતામાં પ્રિય થઈ પડે એ રીતે આ સુંદર ‘ ઉપાહારગૃહ ’ ની રચના કરી છે.

• મુંબઈની •

અગ્રગણ્ય શ્રીલ્લમસંસ્થાઓ

મુંબઈના શ્રીલ્લમ ઉદ્યોગની આવરદા આજે અઠ્ઠાવીસ વર્ષની થઈ છે, તે દરમિયાન અનેક પ્રકારના રંગતરંગો તેની દુનિયામાં ઉછળી ગયા છે, પ્રથમ શ્રીલ્લમ મૂંગી હતી, ઇ. સ. ૧૯૩૧ થી તેને વાચા મળી તે પછી અનેક દૃષ્ટિએ મુંબઈના શ્રીલ્લમ ઉદ્યોગે કાળભર્યે ડગલે પ્રગતિ સાધી છે. તે નીચે રજુ થતી મુંબઈની મુખ્ય શ્રીલ્લમ કંપનીઓની કાર્યવાહી પરથી જણાશે.

*

● ‘રણજીત’ની જવલંત કારકીર્દી ●

રણજીતજીવનમાં શ્રીલ્લમ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. એની જરૂરીયાત આજે સિદ્ધ થઈ છે. વખતના વહેણ સાથે આમજનતાનું માનસ પણ પલટાય છે. વિવિધ રસની વાનગી સાથે ચિત્રમાં અપાતો “હેતુ” આમવર્ગ હવે પચાવી શકે છે. હળવા વિનોદ સાથે સામાજિક પ્રગતિનો હેતુ રજુ કરવાની પદ્ધતિ તાજેતરમાં ઘણીખરી અગ્રગણ્ય કંપનીઓએ અપનાવી છે, તેમાં મુંબઈની શ્રી રણજીત મુવીટોન કું. નું સ્થાન મોખરે છે.

રણજીત મુવીટોનના ચિત્રોમાં માનવસમુદાયને રંજન મળે તે ઉપરાંત તેમાંથી આપણા સામાજિક જીવન માટે નવોજ સંદેશ સાંપડે એની ખાસ કાળજી રખાય છે. મુંબઈની બદકે હિંદની કંપનીઓમાં રણજીતનું સ્થાન મોખરે છે. સાધન સંપન્ન સ્ટુડીઓ, હિંદના પ્રથમ શ્રેણીના કલાકારો, અગ્નેડ દીગ્દર્શકો અને બધાની પાછળ કુતેહલર્યા સંચાલનનું સુકાન રણજીતને સાંપડ્યું છે.

૧૯૨૬ની સાલમાં શ્રી રણજીત મુવીટોનનો જન્મ થયો. શ્રી. ચંદુલાલ શાહ જેવી બાહોશ વ્યક્તિના કુશળ અને કુનેહભર્યા સંચાલન નીચે આ કંપનીએ ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ સાધી છે. એની વધતી જતી ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિના કારણે શ્રી રણજીત મુવીટોને કૃષ્ણનો જીનો સ્ટુડીઓ તેમજ ‘રીલ્મ સીટી’ ને પણ મેળવી લઈ કંપનીની ઉત્પાદનશક્તિને વિસ્તૃત બનાવી છે.

૧૯૨૬ના મે માસમાં શ્રી રણજીત મુવીટોન કું. શ્રી. ચંદુલાલ શાહે મીસ ગોહરબાઈની ભાગીદારીમાં પોતાના કલાકાર બિરાદરોનો સહકાર સાધીને સ્થાપી. તેમનું પહેલું ચિત્ર હતું ‘પતિ-પત્ની.’ એ વખતે મૂક ચિત્રનો યુગ હતો. ‘‘પતિ-પત્ની’’ શ્રી. ચંદુલાલ શાહની લેખિની અને દીગ્દર્શનથી સર્જાયું. મીસ ગોહરે તેમાં અભિનયના ઓજસ પાથર્યાં. ‘‘પતિ-પત્ની’’એ સામાજિક ચિત્રોમાં નવો ચીલો પાડ્યો, અને આ પહેલાંજ ચિત્રે જનતાના હયામાં રણજીતની મહોર મારી.

ત્યારબાદ કાર્યદક્ષ શ્રી. ચંદુલાલ શાહે ઉત્પાદનનો ધોધ વહાવ્યો. દેશી ચિત્ર પ્રત્યેનો જનતાનો અણુગમે આ કંપનીએ કાઠી નાખ્યો. દિનપ્રતિદિન એણે લોકપ્રિય ચિત્રો રજુ કર્યા અને મૂક ચિત્રના જમાનામાં એમણે રણજીત ચિત્રોમાં સુલોચના, ઝુબેદા, મધુરી, સુલતાના, શાંતાકુમારી, પદ્માદેવી, પન્ના અને બીજા અનેક સીતારાઓને ચમકાવ્યા. મૂક ચિત્રના જમાનામાં મીસ ગોહરે પોતાની ઉર્મિઓ અને ઉત્કૃષ્ટ અભિનયથી રજતપટને તરબોળ કરી નાખ્યો અને રણજીત કું. સંસ્કારી કુટુંબોની લાડકવાયી બની.

રૂપેરી પડદાને વાચા આવી. રણજીતનું પ્રથમ બોલપટ ‘દેવ દેવયાની’ ખૂબ જ લોકપ્રિય નીવડ્યું, મીસ ગોહરની ‘દેવયાની’ તરીકેની ભૂમિકા આજેય પ્રેક્ષકોની આંખ સામેથી દૂર થતી નથી, આ ચિત્રમાં શ્રી. ચંદુલાલ શાહે પોતાની કલમ અને કલાનો અચ્છો પરિચય આપ્યો. બીજું ચિત્ર રજુ થયું ‘‘રાધારાણી.’’ અહીં ઉર્મિઓનો ધોધ વહાવતી મીસ ગોહર અદભૂત અભિનય ભજવે છે. આ હૃદયગમ્ય બોલપટદ્વારા રણજીત સંસ્કારવંત ચિત્ર ઉતારવામાં

અળેડ છે એમ સાબીત થઈ ચૂક્યું. પછી મીસ ૧૯૩૩ થી માંડીને મજબનાક બોક્સ ઓશીસ રેકર્ડ તોડનાર “તુફાન મેઈલ” થી રણજીત સીનેમા આલમમાં અળેડ બની રહી. “તુફાન મેઈલ” જે પૈસા આપ્યા તેટલા હજુ સુધી કદિ હિંદી ચિત્રે આપ્યા હોય એવી વાત જાણવામાં આવી નથી. “તુફાન મેઈલ,” “તુલસીદાસ” અને બીજા એવાં ૬-તેહમંદ ચિત્રો તૈયાર કરી દિગ્દર્શક મી. જયંત દેસાઈએ સીને તવારીખમાં પોતાનું નામ અમર કર્યું છે. ‘ગુણસુંદરી’ “બેરીસ્ટરની બેરી” “દેશદાસી” અને “અદ્ભુત” જેવા મહાન ચિત્રો રજુ કરી ચંદુલાલ શાહ સીનેજગતની અનૂપમ સેવા કરી છે. તાજેતરમાં “સંત તુલસીદાસ” જેવું મહાન ધાર્મિક ચિત્ર, ‘અદ્ભુત’ જેવું ધ્યેયલક્ષી પ્રચાર ચિત્ર “આજકા હિંદુસ્તાન” અને “પાગલ” જેવા માનસ-શાસ્ત્રની ઝરમર વરસાવતા ચિત્રો પેશ કરી રણજીત મુવીટોને એ સિદ્ધ કર્યું છે કે રણજીત મુવીટોન યુગખળને સારી રીતે પીછાણે છે.

૧૯૩૮ માં રણજીતે નવો સાઉન્ડપ્રુફ સ્ટુડીયો તૈયાર કર્યો છે.

શ્રી. ચતુર્ભુજ દોશીએ ડાયરેક્ટ કરેલું એક સામાજિક અને એક વિનોદી ચિત્ર તૈયાર છે. તેમનું નવું પીકચર “ મુસાફર ” મુંબઈના રોયલ ઓપેરા હાઉસમાં ચાલુ છે. શ્રી. જયંત દેસાઈનું સામાજિક ચિત્ર “ દીવાળી ” સંપૂર્ણ થયું છે, જ્યારે તેઓ પોતાના નવા ચિત્ર “ શાદી ” ને આગળ ધપાવી રહ્યા છે, શ્રી. ચાલી પોતાની કોંમેડીને આગે ધપાવે છે. રણજીતમાં શ્રી. ચંદુલાલ શાહ, શ્રી. જયંત દેસાઈ, ચતુર્ભુજ દોશી, મણીલાઈ વ્યાસ અને મી. ચાલી દીગ્દર્શકો છે, અભિનેતાઓમાં મોતીલાલ, અરણ, હશ્વરલાલ, ચાલી, દીક્ષીત, શ્રી, લાલાયાકુબ, કાન્તીલાલ કેસરી વિ. છે, જ્યારે તારિકાઓમાં મીસ ગોહર, મીસ મધુરી, મીસ ખુરશીદ, વાસંતી, ખાતુન, તારા વિ. છે. મી. જ્ઞાનદત્ત અને ખેમરાજ પ્રકાશ એ સંગીત દીગ્દર્શકો છે. સાઉન્ડ રેકોર્ડિંગ્સમાં શ્રી. સુખેદાર, શ્રી. ચંદ્રશેખર ત્રીવેદી, શ્રી. ઠાકોર-ભાઈ પટેલ અને શ્રી. શાહ છે ! કેમેરામેનોમાં મી. કૃણુગોપાળ, શ્રી.-ગોરધનભાઈ પટેલ, મી. ગોગટે અને મી. દ્રોણાચાર્ય છે,

ફીલ્મી દુનિયાનો મહાન પુરૂષ

શ્રી. ચંદુલાલ શાહ

મહાપુરૂષોના જીવન સાહસિક અને રોમાંચક હોય છે. તેમની તીક્ષ્ણબુદ્ધિ વ્યવહારદક્ષતા, સાહસગતિ અને અદ્ભૂત કાર્ય-શક્તિ તેમને વિજયની વરમાળા પહેરાવે છે. સામાન્ય અને સાધારણ માનવી કરતાં આવા પુરૂષ જુદાજ પડે છે—અને તેઓ સાનો પ્રેમ અને વિશ્વાસ સંપાદન કરે છે. મુંબઈની શ્રી રણજીત મુવીટોનના માલિક શ્રી. ચંદુલાલ જેસીંગભાઈ શાહની ગણના ફીલ્મ દુનિયાના મહાન પુરૂષ તરીકે થાય છે. તેમની અવિશ્રાંત કાર્યશક્તિ, અને દુષપ્રાપ્ય વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવાની ચીવટે તેમને “આજના મહાન પુરૂષ” બનાવ્યા છે. ઔદ્યોગિક વ્યવસ્થાના અનોખા નમુનાપર તેમણે

રણજીત મુવીટોનને આજે લાવી મુકેલ છે. તેની પાછળ તેમની અદ્ભૂત તપશ્ચર્યા છે—તેમનો અવિરત પ્રયાસ છે. તેમની અદ્ભૂત કાર્યશક્તિએ તેમને શ્રીલ્મ ઉદ્યોગના એક પ્રતિભાશાળી ઉત્પાદકનું માન મેળવી આપ્યું છે.

તેમનું વ્યક્તિત્વ અદ્ભૂત છે. તેમનો પ્રેમાળ અને સાલસ સ્વભાવ પ્રથમ મુલાકાતેજ હરકોઈને મિત્ર બનાવે છે. એજ એમના વિનયની ચાવી છે.

આ મહાપુરૂષે પોતાનું જીવન પોતેજ લડ્યું છે. બીજને દાખી દઈ ઉપર ચડવાની વૃત્તિ તેમણે કદી દાખવી નથી. બીજની નબળાઈનો લાભ લેવાની ભચ્છા કદી તેમણે કરી નથી. બીજએને આગળ લાવી તે આગળ આવ્યા છે અને એજ એમની સાચી મહત્તા છે.

શ્રી. ચંદ્રલાલ શાહનો જન્મ ઈ. સ. ૧૮૯૮ માં જામનગરમાં થયો હતો. બાલ્યકાળ સુખ અને સાલ્યબીમાં ગાળ્યો. પરંતુ યુવાવસ્થામાં તેમને બીપણ જીવનસંગ્રામ ખેલવો પડ્યો. કાલેજની કેળવણી પૂરી કરી તેમણે વ્યાપારી ક્ષેત્રમાં ઝુકાવ્યું. શેરબજાર અને રૂબરૂબની તેમની મુખ્ય પ્રવૃત્તિઓ હતી. તેમને સાહિત્યનો ગંજબ શોખ હતો. સાહિત્ય પ્રત્યેની તેમની અભિરુચિએ તેમને કલમની કલાનો વિકાસ કરવા પ્રેર્યા. તેમના વડીલખંડુ શ્રી. દયારામભાઈએ તેમને સીનેમા ઉદ્યોગમાં પગલા પાડવા સૂચવ્યું. લક્ષ્મી શ્રીલ્મ કંપનીમાં પ્રથમ તેમની કલમનો અચ્છો પરિચય મળ્યો. લક્ષ્મીમાંથી તેઓ કોહીનુરમાં જોડાયા. ત્યાં તેમણે અપૂર્વ પ્રગતિ સાધી. લેખક, સંનાયો લેખક અને પછી દીગદર્શક બન્યા.

મુક ચિત્રાના યુગમાં પણ તેમણે અનેક સુંદર સર્જનો દિંદના શ્રીલ્મ ઉદ્યોગને આપ્યાં છે. દીગદર્શક તરીકે તેઓ અનેક અભિનેતાઓ અને અભિનેત્રીઓના સમાગમમાં આવ્યા, અને કોહીનુરમાં તેમણે મીસ ગોહરને રૂપેરી પડદા ઉપર ચમકાવી.

મીસ ગોહરમાં તેમને ઉત્તમ અને સંસ્કારી અભિનેત્રી સાંપડી. એટલુંજ નહિ પરંતુ એક સાચી મિત્ર સાંપડી અને

ત્યારબાદ શ્રી. ચંદુલાલનું દીગદર્શન અને મીસ ગોહરની મુખ્ય ભૂમિકા જનતાના આકર્ષણ બન્યાં.

કોહીનુરમાંથી જગદીશ અને જગદીશમાંથી બહાર નીકળીને તેમણે મીસ ગોહરની સાથે ભાગીદારીમાં આજની સુવિખ્યાત શ્રી રણજીત મુવીટોન કું. ની સ્થાપના કરી. સમયના વહેણ સાથે રણજીત શ્રી. ચંદુલાલ અને મીસ ગોહરના નામે! ચીત્ર જગતના લાડકવાયા બન્યા.

“પતિ-પત્નિ,” “સતિ સાવિત્રી,” “ગુણસુંદરી,” “રાધારાણી,” “દેશદાસી,” “મીસ ૧૯૩૩,” “બેરીસ્ટરની બેરી” જેવા મહાન ચિત્રોએ આ ઉદ્યોગમાં પોતાનાં ઉત્તમ સ્થાનો પ્રાપ્ત કર્યાં. આ દરમિયાનની શ્રી. ચંદુલાલની પ્રવૃત્તિઓ તેમની પ્રતિભા, તેમની કલા અને બાહ્ય ઉદ્યોગપતિ તરીકેનું તેમનું અજબ વ્યક્તિત્વ બહાર આણ્યાં છે.

શ્રી. ચંદુલાલ શાહની તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ યુગબળને બરાબર પીછાણે છે. પલટાતા યુગની સાથે શ્રી. ચંદુલાલ શાહ પોતાની પ્રવૃત્તિના વહેણે પણ પલટાવ્યા, સામાજિક, હાસ્યરસિક, જીપ્સી, રોમાન્સ, સ્ટન્ટ અને ધાર્મિક તેમજ માનસશાસ્ત્રના ઝરમર વરસાવતા ચિત્રો સરળ તેમણે રણજીતના ધ્વજને અવિચળ ફરકતો રાખ્યો છે.

શ્રી. ચંદુલાલ શાહ હરકાંઈની જરૂર પીછાણે છે અને એમને પૂરતો સહકાર આપી તેમની પાસે તેમની શક્તિ મુજબ કામ લે છે. તેમની સાહસિક વૃત્તિ તેમને નવા નવા સાહસો કરવા પ્રેરે છે. અને તેથી તેઓ નવા કલાકારોને અને દીગદર્શકોને રણજીતમાં આમંત્રે છે. થોડા સમય અગાઉ એમણે જનતાને રાષ્ટ્રના સળગતા પ્રશ્નને ચર્ચિતું “અછૂત” નામક ચિત્ર આપ્યું. આપબળે વધેલા આ મહાન પુરુષની પ્રગતિ હરકાંઈને પ્રેરણાના પાન પાચ તેવી છે.

● મહાન 'સીરકો' ની ભવ્ય કાર્યવાહી ●

શ્રી. ચીમનલાલ ત્રિવેદી

આજે ફિલ્મસૃષ્ટિમાં 'સીરકો'એ મહત્વનું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. એક જાદુગર જાદુષ્ટ સૃષ્ટિ ખડી કરે એ રીતે શ્રી. ચીમનલાલ ત્રિવેદીએ 'સીરકો' ની મહાન ઈમારત ખડી કરી છે. ગદ્ય કાલે આ નામ કોઈ જાણતું નહોતું, આજે તે જીભે જીભે રમતું બન્યું છે, અનેક ચમત્કારોથી શીલ્પમદુનિયાને તેણે ચકિત કરી મૂકી છે.

'સીરકો' એટલે 'ધી સીને ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એન્ડ રેકોર્ડીંગ કંપની લીમિટેડ.' આ કંપનીની કાર્યવાહી એ તબક્કામાં વહેંચાયેલી છે. ઇ. સ. ૧૯૩૭ ના એપ્રિલ માસમાં તે રજીસ્ટર થઈ હતી અને જુનમાં કામ કરવાની પરવાનગી મળતાં, એજ મહીનામાં કલકત્તાની

સુપ્રસિદ્ધ શ્રીલ્લમસંસ્થા ન્યુ થીએટર્સ સાથે બે ચિત્રો ભાગીદારીમાં તૈયાર કરવાનું નક્કી થયું અને એ રીતે ‘સીરકો’ ના પહેલાં ત્રણ ચિત્રો, ‘અધિકાર,’ ‘બરીદીદી’ અને જવાનીકી રીત ન્યુ થીએટર્સના સ્ટુડીયોમાંથી બહાર પડ્યાં, વખણાઈ ગયાં. ‘અધિકારે’ તો આખા વર્ષના ઉત્તમ ચિત્ર તરીકે સૂવર્ણચંદ્ર પ્રાપ્ત કર્યો. આમ અદ્ભૂત સફળતા સીરકોએ મેળવી અને પહેલા બન્ને વર્ષે શેરહોલ્ડરોને ૧૦ ટકાનું વ્યાજ વહેંચવામાં આવ્યું.

પરંતુ શ્રી. ચીમનલાલ ત્રિવેદી કંઈક એવું કરવા માગતા હતા કે જે અજોડ બને, એમના મનોરથો મહાન હતા, એમની સ્વપ્ન-સૃષ્ટિ ભવ્ય હતી, એમનાં કાંડ તો શ્રીલ્લમદુનિયામાં નવતર રંગો આણવાના હતાં.

મહાયુદ્ધની આકરી પરિસ્થિતિએ તેમને દગો દીધો. છતાં શુન્ય-માંથી સૃષ્ટિ સરજનારી આ વીરલ વ્યક્તિએ હીંમત ન ગૂમાવી. ઇ. સ. ૧૯૩૯ ની આખરમાં તેમણે પરેલના ગર્વમેન્ટ ગેટ રોડ પર ‘સીરકો’ ની માલીકીનો કામચલાઉ છતાં ભવ્ય સ્ટુડિયો સ્થાપન કર્યો. અને તા. ૧૧ મી નવેમ્બરે તો જાણીતા દિગ્દર્શક શ્રી. મોહન-સિંગને હાથે તેના પ્રથમ સફળચિત્ર ‘લક્ષ્મી’ નું મુહૂર્ત થયું.

‘સીરકો’ ના સ્ટુડીયોમાંથી રોજ-બ-રોજ ચોંકાવનારા સંદેશાઓ સાંપડવા માંડ્યા, સૌ એના પ્રત્યે આશ્ચર્યની નજરે નિહાળી રહ્યાં ! જાણે કાંઈ જાદુઈ દુનિયા ખડી થવા માંડી !

‘સીરકો’ નો સ્ટુડિયો માત્ર ધંધાદારી સ્ટુડીયો ન રહ્યો, એ તો કળાધામ બન્યું, ત્યાં શ્રી. મોહનસિંગ, શ્રી. ખાસલા, શ્રી. આલ્તેકર, શ્રી. બળવંતભટ્ટ જેવા ડાયરેક્ટરોનું, જુથ જામ્યું. શાંતા આપ્ટે, માયા બેનરજી, બીબો, દુર્ગા ખોટે, આશાલ-તા, વત્સલા કુમરેકર, અને પૃથ્વીરાજ, કુમાર, ચંદ્રમોહન, મજહરખાન કપુર, જીવન, નઝીર જેવા જનતાના હૈયામાં વસેલા કલાકારોનો મોટો કાફલો સીરકોને આંગણે એકઠો થયો, તીમીર બરન જેવા સંગીતવેત્તા અને ગોવર્ધન પટેલ જેવા કેમેરામેન

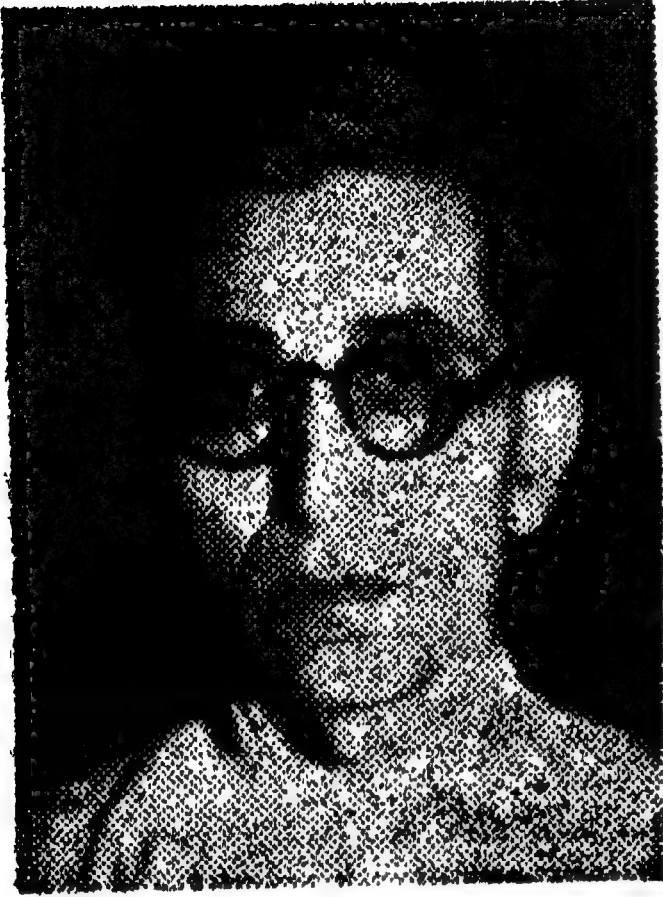
પણ સીરકોને સાંપડી ગયા. બે ઘડી જાણે સોનો શ્વાસ સ્થંભી ગયો !

‘સીરકોનું’ પહેલું ચિત્ર ‘લક્ષ્મી’ ડાયરેક્ટર મોહનસિંગે તૈયાર કર્યું. તેમાં માયા બેનરજી, બીબો, અને કુમાર ચમક્યાં, બીજું ‘સોહાગ’ ડાયરેક્ટર બલવંત ભટ્ટે તૈયાર કર્યું. તેમાં બીબો, કુમાર, આશાલતા ચમક્યાં, ત્રીજું ચિત્ર ‘અનુરાધા’ પણ વખણાઈ ગયું અને આજે ‘ગીતા’ (હિંદી-મરાઠીમાં) ડાયરેક્ટર આલ્તેકર પુરં કરનારી તૈયારીમાં છે, તેમાં દુર્ગા ખોટે, ચંદ્રમોહન વજેરે ચમકવાનાં છે, ડાયરેક્ટર ખોસલાના ‘દીપક’ માં પૃથ્વીરાજ, અને આશાલ-તા ચમકશે. ઉપરાંત ‘મધુસુદન’ શ્રી. બળવંત ભટ્ટ તૈયાર કરી રહ્યા છે, દિ. મોહનસિંહ ‘વનમાલા’ ઉતારી રહ્યા છે. દિ. ગુંજલ પણ એક ચિત્ર તૈયાર કરી રહ્યા છે. આ રીતે એકી સાથે નવ ચિત્રો ‘સીરકો’ સ્ટુડીઓના સ્થાપન પછી પ્રથમ વર્ષે જ આપશે.

ઉપરાંત ન્યુ થીએટર્સના પ્રસિદ્ધ દિગ્દર્શક દેવકી બોઝ શાંતા આપ્ટેની મુખ્ય ભૂમિકાવાળું ‘શકુંતલા’ ઉતારશે. અને ‘સીરકો’ ના આવતા વર્ષમાં ‘અકબર ધી એટ’ વગેરે ચિત્રો છે.

‘સીરકો’ નું અદભૂત સર્જન અને આજની આ બાહોશી ભરી વ્યવસ્થા તેના મેનેજીંગ ડાયરેક્ટર શ્રી. ચીમનલાલ ત્રિવેદીને આભારી છે. શ્રી. ત્રિવેદીએ જગતને દાખવ્યું છે કે એક શક્તિશાળી માનવી શું શું કરી શકે છે ! તેઓ એક સારા કવિ અને નાટ્ય લેખક છે, આર્થ નૈતિક નાટક સમાજનો ‘કલંકિત કોણ’ વગેરે નાટકો તેમની કલમપ્રસાદી છે. ઉપરાંત સારા ડાયરેક્ટર અને કુશળ વ્યવસ્થાપક તરીકે તેઓ જાણીતા છે, અને આજે તો એક બાહોશ ઉદ્યોગપતિ તરીકે તેમનું સ્થાન સાબીત થઈ ચૂક્યું છે.

નેશનલ સ્ટુડીયોઝ લી.

શ્રી. ચીમનલાલ બી. દેસાઈ

શ્રી. વાઇ. એ. પ્રાજ્ઞલભાઈ

હિન્દના શ્રીલ્પ ઉદ્યોગમાં 'નેશનલ સ્ટુડીયોઝ લી.' નું સ્થાન અતિ મહત્વનું પુરવાર થઈ ચૂક્યું છે. 'પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી જ પરખાય' એ સુત્ર મુજબ 'નેશનલે' શરૂઆતથી જ ચોતાનો વિજય ડોકા વગાડ્યો છે. તેણે 'ઔરત' જેવા મહાન-વાસ્તવદર્શી બોલપટ દ્વારા જનતાના હૃદયમાં પ્રવેશ કરીને પુરેપુરે આહ પ્રાપ્ત કર્યો છે.

'નેશનલ'ની હમારત ગંજવર પાયા પર ઉભી કરવામાં આવી છે અને તેના સ્થંભો પણ અતિ બળવાન છે. ચિત્રજગતમાં વર્ષોની ઉજવણ કરકીદી ધરાવનાર 'સાગર મુવિટોન' અને 'જનરલ શ્રીલ્પ લી.' ના સુંદર એકીકરણ ઉપરાંત બીજા મજબુત સહકારથી આ ભવ્ય શ્રીલ્પ સંસ્થા સીનેસ્ટ્રીને આંગણે ખડી થઈ. હિન્દની અગ્રગણ્ય ઉદ્યોગ સંસ્થા તાતા લીમીટેડે પહેલીજ વખત 'નેશનલ' દ્વારા શ્રીલ્પ ઉદ્યોગમાં ઝંપલાવ્યું. મુંબઈના જાણીતા નાગરિક સર રહેમતુલ્લા ચીનાઈ અને જાણીતા બેન્કર શ્રી. પ્રાણુલાલ દેવકરણ નાનજનો

અગત્યનો સહકાર મળ્યો. અને 'સાગરના સુત્રધાર શ્રી. ચીમનલાલ બી. દેસાઈ અને 'જનરલ પ્રીટ્મસ લી.' ના મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર શ્રી. વાય. એ. ફાઝલભાઈનો આ ઉદ્યોગનો અનુભવ, અને કુશળ સંચાલન મળ્યાં, આવા સુંદર સુમેળથી 'નેશનલ' એક મહાન પ્રીટ્મસ સંસ્થા બની.

કંપનીના ડાયરેક્ટરો સર રહેમતુલ્લા એમ. ચીનાઈ, સર ઈશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ, શ્રી. એમ. સી. ઘીઆ, એમ. એલ. એ. શ્રી. પ્રાણલાલ દેવકરણ નાનજી, શ્રી. એમ. એ. ફાઝલભાઈ જે. પી. શ્રી. એ. એ. શ્રી. યુનિલાલ બી. દેસાઈ, છે અને શ્રી. ચીમનલાલ બી. દેસાઈ તેમજ શ્રી. વાઈ. એ. ફાઝલભાઈ તેના મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર છે. તેમના અત્યંત શ્રમ, અને ઉદ્યોગની નિપુણતાને કારણે 'નેશનલ' આજે પ્રગતિપથે પુરવાટ રીતે દોડી રહ્યું છે.

તારદેવ પરની સુપ્રસિદ્ધ 'પ્રીટ્મસીટી'નો ભવ્ય સ્ટુડીયો નેશનલે પોતાનો કર્યો છે. ઉપરાંત તાજેતરમાં મહાલક્ષ્મી પાસે તેની માલીકાનો બીજો સ્ટુડીયો તૈયાર થઈ રહ્યો છે. આ સ્ટુડીયોમાં પાંચ સ્ટેજ સમાવવામાં આવશે, લેબોરેટરી વગેરે સર્વ સાધન સામગ્રીઓ તેમાં વસાવવામાં આવશે અને ઝંલ્લામાં છેલ્લી ઢબે તેને વિભૂષિત કરવામાં આવશે. લાગે છે કે એ સ્ટુડીયો મુંબઈનો સર્વથી વિશાળ અને સાધનસંપન્ન સ્ટુડીયો બનશે.

'નેશનલ'ના દિગ્દર્શકોમાં શ્રી. મહેશુબ, શ્રી. વિરેન્દ્ર દેસાઈ, શ્રી. કરદાર અને શ્રી. રામચંદ્ર ઠક્કર છે. શ્રી. મહેશુબે તૈયાર કરેલું 'નેશનલનું પ્રથમ ચિત્ર 'ઓરત' સુંદર માન ખાટી ગયું' છે. એણે જનતાને ઘેલી કરી મૂકી છે. તેઓ હાલમાં શેખ મુખ્તારની મુખ્ય ભૂમિકાવાળું એક સુંદર ચિત્ર ધડવા માટે હથિયારો સજી રહ્યા છે. 'સાધના' જેવું ઉચ્ચકોટીનું ચિત્ર આપનાર શ્રી. વીરેન્દ્ર દેસાઈએ 'સંસ્કાર' પુરું કર્યું છે. અને 'રાધીકા'ને રૂપરંગ આપી રહ્યા છે. આ બંને ચિત્રો માટે સારી આશા રખાય છે. 'રાધીકા'ના કળાવિભાગમાં ગુજરાતના જાણીતા કળાપદ્ધ શ્રી. કનુ દેસાઈનો સહકાર પણ સાંપડ્યો છે. દિગ્દર્શક શ્રી. કરદાર 'પૂજા'ની સાધનસામગ્રી ગોઠવવામાં ભારે શ્રમ ઉઠાવી રહ્યા છે. શ્રી. રામચંદ્ર ઠક્કર પણ

એક સામાજિક વસ્તુ પર મગજ કસી રહ્યા છે. એકી સાથે આટ-આટલાં વિરાટ ડગલાં 'નેશનલ' ભરી રહ્યું છે.

હવે પછી ગુજરાતના નવલસમ્રાટ શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશીની કેટલીક કૃતિઓ પર નેશનલના સંચાલકોએ નજર થંભાવી છે. સંભવ છે કે હુંક સમયમાં 'પૃથ્વીવલ્લભ' કદાચ કચકડાની પટ્ટીમાં કેદ થવા માંડે, ગુજરાતના કેટલાક જાણીતા નવલકથાકારોની વસ્તુઓ પણ રૂપેરી પડદે શ્વાસ લેતી કરવાની 'નેશનલ'ની મહેચ્છા છે.

'નેશનલ'ની ભવ્ય 'ચિત્રનગરી'માં સારોય દિવસ ભારે પ્રવૃત્તિ મચી રહેતી જણાય છે. શ્રીદમઉદ્યોગના ઇતિહાસમાં કંઈક ચમત્કાર પ્રસરાવવાના તેના અબોલ મનોરથોને તેની ઝડપી પ્રવૃત્તિઓ વ્યક્ત કરી રહી જણાય છે. એકંદરે 'નેશનલ'નો સૂચક ઉગતાં જ જામી ગયો છે, અને હિન્દના શ્રીદમઉદ્યોગમાં તેણે પોતાના વિજય પતાકા ફરકાવી દીધા છે.

—:~:—

'મીનરવા મુવિટોન કું'

એક વેળા શ્રી. સોરાય મોદીએ કહ્યું હતું કે 'નુકશાની આવતી હોય તો ભલે આવે પણ નિર્માલ્ય અને આભરૂચી ઉત્પન્ન કરતા બોલપટો હું કદી તૈયાર કરીશ નહીં' આ વસ્તુ તેમણે સિદ્ધ કરી બતાવી છે. પરિણામે જ 'મીનરવા મુવિટોન' આજે જનતાની માનીતી શ્રીદમસંસ્થા બની શકી છે. 'મીનરવા'ની વસ્તુઓમાં પ્રાણ હોય છે, ભાવનાઓ હોય છે એમાં નવતર રંગો ચમકતા હોય છે, એમાં લોકોનાં હૃદયને હચમચાવી મૂકનારી કંઈક 'ચિજ' હોય છે, સમાજના કલેજાં ખેંચી ખેંચીને મીનરવા પોતાના 'કચકડાના દાખા'માં પુરે છે. આથી જ 'મીનરવા'ને મહાન સફળતા સાંપડી છે.

'મીનરવા મુવિટોન'નો ઇતિહાસ ખૂબ જુનો નથી. ઈ. સ. ૧૯૩૫માં શ્રી. સોરાય મોદીએ પોતાની રંગભૂમિ ઇંડીને 'સ્ટેજ શ્રીદમ કંપની'ના મંડાણ માંડવામાં જીવ પરોવ્યો, અને એ દ્વારા તેમણે કચકડાની પટ્ટીની દુનિયામાં પ્રવેશ કર્યો. તેમનાં પહેલાં એ ચિત્રો 'હેમ્લેટ' અને 'સયદે હવસ' બહાર પડ્યા. એ પછી એ

શ્રી. સોરાબ મોદી

કંપની 'મીનરવા શ્રીલ્લમ કંપની'ના સ્વરૂપમાં પલટાર્થ ગઈ. એ કંપની દ્વારા 'આત્મતરંગ' તેમણે તૈયાર કર્યું. 'આત્મતરંગ' પછી તેમણે 'મીનરવા મુવિટોન' નામે પોતાની શ્રીલ્લમસંસ્થા સ્થાપિત કરી. જે આજે ઉચ્ચ નામના પામી ગઈ છે.

'મીનરવા મુવિટોન' દ્વારા તેમણે પહેલું ચિત્ર આપ્યું 'ખાનખલાદુર.' તેમાં શ્રી. સોરાબ મોદી અને નસીમ સાથે ચમક્યાં. તે પછીના ચિત્ર 'મીદા ઝહેરે' તે કંપનીની આખર જનતાના હૃદય પ્રદેશ અને કળાકારોની દુનિયામાં ઘણી વધારી મૂકી. આ ચિત્રની ઉદ્ઘાટનક્રિયા તે વેળાના આરોગ્યખાતાના મહાસભાવાદી પ્રધાન શ્રી. ગીલડરે કરી. એ વેળા બીજા પ્રધાનો શ્રી. લઠે, શ્રી. પાટીલ, શ્રી. નુરી વગેરેએ હાજરી આપી હતી. અને એ

સૌએ તેની કદર ખુઝી હતી. તે વેળાના રાષ્ટ્રપતિ શ્રી. સુભાષ-ચંદ્ર બોઝે પણ એની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરી હતી. આ ચિત્રમાં દારૂના દેવની રાક્ષસી લીલાનો અત્યંત દારૂ અને હૃદયસ્પર્શી ચીતાર શ્રી. મોદીએ આપ્યો હતો. તેમાં પણ શ્રી. મોદી, અને નસીમનો મુખ્ય ભૂમિકા હતી. તેને દ્રશ્યે દ્રશ્યે આદર્શ દિગ્દર્શનની ચમક હતી. આ ચિત્રે પ્રેક્ષકોના હૃદય જીતી લીધાં, અને આંસુ પડાવ્યાં, એ પછી ‘જેલર’ ‘વાસંતિ’ ‘તલ્લાક’ આવ્યાં અને વખણાઈ ગયાં.

આ પછી લાંબા તયારી. અગાધ શ્રમ અને અસિમ ખર્ચને ભોગે ‘પુકાર’નું શકર્વતિ સર્જન મીનરવાએ કર્યું. ‘પુકાર’ ચોમેર અદ્ભૂત સત્કાર પામ્યું. માત્ર મુંબઈમાં જ નહિ—હિન્દને ખુણે ખુણે ‘પુકાર’નો નાદ ગાજી ગયો, થીએટરો ચિતાર થયાં અને મહીનાઓ સુધી તેણે આકર્ષણ જમાવી રાખ્યું, ઈ. સ. ૧૯૩૯ના સર્વશ્રેષ્ઠ સર્જન તરીકે એ માન ખાત્રી ગયું અને તેની ઐતિહાસિક નામના જનમી ગઈ. ‘પુકાર’ પછી ‘વસીયત,’ ‘મૈ હારી’ અને ‘ભરોસા’ મીનરવાના છેલ્લાં ચિત્રો છે ‘ભરોસા’માં પણ શ્રી. મોદીએ પડદા પર નહિ આવેલી એવી અનોખી વસ્તુ મૂકી છે.

—:~:—

બોમ્બે ટોકીઝ લી.

બોમ્બે ટોકીઝની સ્થાપના સને ૧૯૩૪માં થઈ. તે પહેલાં સ્વ. હિમાંશુરાયે સ્થાપેલી “હિમાંશુરાય ઇડો ઇન્ટરનેશનલ ટોકીઝ” નામની પ્રાઈવેટ લીમીટેડ સંસ્થા હયાતિમાં હતી. આ કંપનીએ “કમ” નામની હિંદી ફિલ્મ અંગ્રેજી ભાષામાં બનાવીને દુનિયા-ભરમાં બતાવી હતી અને એનાથી સિનેમા ઉદ્યોગમાં ભારે પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી હતી. હિમાંશુરાયનું નામ તો તે પહેલાં પણ “લાઈટ એન્ડ એશિયા,” “શિરાઝ,” “થ્રો એન્ડ ડાઇઝ” વગેરે આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ પામેલાં ચિત્રો વડે જગતના ખુણે ખુણે જાણીતું થઈ ચુક્યું હતું. “કમ” ચિત્રપટમાં એમનાં પત્ની શ્રી. દેવીકારાણીએ રૂપેરી

પરદા પર રજુ થઈને
પોતાની અંગેડ અભિ-
નયકલા અને નીસીમ
સુંદરતા વડે જગતને
મુગ્ધ કરી મુકયું હતું.
આ યુગલના સાહસમાં
લોકોને વિશ્વાસ બેસી
જાય એમાં કશું આશ્ચર્ય
નહોતું. બોમ્બે ટોકી-
ઝની સ્થાપનામાં સ્વ.
હિમાંશુરાયને જે જે

મહાનુભવ સંબંધનો,

સ્વ૦ હિમાંશુરાય

ઉદ્યોગપતિઓ અને આગેવાન વેપારીઓનો સહકાર મળ્યો. તેમનાં
નામજ આ કંપની પ્રત્યે લોકોનો વિશ્વાસ ઉપજવવા માટે પૂરતા
હતા. સર ચીમનલાલ સેતલવડ, સર કાવસજી જહાંગીર, મરહુમ-
એફ. ઈ. દીનશા, મરહુમ સર ફિરોઝ શેહના. શ્રી. ચુનીલાલ-
ભાઈચંદ મહેતા, શ્રી. જમનાદાસ મોરારજી, જાણીતા બ્રિટિશ બેરો-
નેટ સર રીચર્ડ ટેમ્પલ, વગેરે નામો હતાં.

રાયબહાદુર ચુનીલાલ જેવા બાહ્ય અને કુનેહયાજ, સૌમ્ય જનરલ
મેનેજર, સિનેમા ઉદ્યોગમાં જેનું સ્થાન આજલગી મોખરે જ રહેલું છે
એવી અંગેડ અભિનેત્રી શ્રી. દેવિકારાણી, જર્મનીના પ્રખ્યાત
કલામંદિરોમાં લાંબો અનુભવ મેળવેલ સેંકડો ચિત્રોના દિગ્દર્શક
મિ. ફ્રાન્ઝ ઓસ્ટેન જેવો ડીરેક્ટર, જેની કલાની આજલગી એક-
ધારી તારીફ થતી રહી છે એવો બાહ્ય કેમેરામેન બેસફ વિર-
શીંગ, સેટીંગ અને સજ્જવટનું અજબ જ્ઞાન ધરાવનાર શીલ્પી
કાઉન્ટ કાર્લ ફ્રેડેરિક, લેબોરેટરીના કામનો કાબેલ કારીગર

મી. કોલે, ઇત્યાદી હિન્દીઓ અને યુરોપિયનોના સંયુક્ત બળથી કંપનીએ કામકાજ શરૂ કરી દીધું અને ટુંક સમયમાં જ કંપનીની પ્રતિષ્ઠા હિંદની એક આગેવાન સિનેમા કંપની તરીકે હિન્દભરમાં ફેલાઈ ગઈ અને દરીયાપાર પણ પહોંચી ચૂકી.

એ પછી કંપનીએ એક પછી એક સુંદર ચિત્રપટો તૈયાર કરવા માંડ્યા. અત્યાર લગીમાં, ૧૪ સામાજિક, ૧ પૌરાણિક, ૧ ઐતિહાસિક અને ૧ ક્ષત્રિય યુગનું કલ્પનિક એમ મળી ૧૭ ચિત્રપટો રજુ કર્યા છે. એનાં નામ—જવાની કી હવા, મમતા અને મીયાં બીબી, જીવન ગૈયા, અદ્ભુત કન્યા, જન્મભૂમિ, ઇંજીત, પ્રેમ કહાની, સાવિત્રી, જીવન પ્રભાત, નિર્મલા, વચન, ભાભી, નવજીવન, દુર્ગા, કંગન, આઝાદ અને બંધન.

બોમ્બે ટોફીઝનાં ચિત્રો, તેની વાર્તાઓ, તેની માવજત અને તેમાં હંમેશાં સચવાઈ રહેતી એક પ્રકારની ઉચ્ચ સંસ્કારિતાને લઈને શિષ્ટ અને સંસ્કારી તેમજ શિક્ષિત વર્ગોમાં ખાસ પ્રિય થઈ પડેલાં છે.

ગઈ સાલ અને ચાલુ સાલમાં આ કંપનીને માથે અજુધારી વિપત્તિઓ આવી પડી, પણ તેનાથી ગભરાયા વગર કંપનીના સંચાલકોએ પોતાની પ્રગતિ એકધારી ચાલુ રાખી છે. ૧૯૩૯ માં લડાઈ ફાટી નીકળવાથી કંપનીના જરમન ડાયરેક્ટર, કેમેરામેન તથા લેખારેટરી ચીફને સરકારના કેદી બનવું પડ્યું, પણ તેમ થતાં એક પણ દિવસ કામ અટકાવ્યા વગર એમના હાથ નીચે તાલીમ પામેલા નવયુવાન, સુશિક્ષિત હિન્દીઓએ એમનાં કામ ઉપાડી લીધાં અને દીપાવ્યા. ૧૯૪૦ ના મે માસમાં કંપનીના પ્રાણસમા શ્રી. હિમાંશુરાય ટુંકી બીમારી ભોગવીને દેવલોક પામ્યા. આ આફતથી બોમ્બે ટોફીઝને કદિ ન પુરાય એવી ભારે ખોટ પડી; એટલુંજ નહીં સમગ્ર ભારતવર્ષના સિનેમા ઉદ્યોગનો એક ઝગમગતો દીપક ખુઝાઈ ગયો. છતાં, સ્વર્ગસ્થને જે કામ પ્રિય હતું—જેની ખાતર પોતે જીવન અર્પણ કરેલું હતું તે કામ તેમના

અનુયાયીઓએ એટલા જ વેગથી આગળ ધપાવ્યે રાખ્યું છે અને હાલ તુરતમાં જ કંપની તરફથી રજુ થયેલ નવાં ચિત્રપટ “બધન” થી સાફ જાહેર થઈ ગયું છે કે બોમ્બે ટોપીઝની પ્રતિષ્ઠા, પ્રણાલિ અને પ્રવીણતા અખંડ છે.

સ્વ. હિમાંશુરાયના અવસાન બાદ કંપનીનો મુખ્ય વહીવટ તેના બાહોશ જનરલ મેનેજર રાયબહાદુર ચુનીલાલ સંભાળે છે, જ્યારે શ્રીમતી દેવિકારાણી જાતે જ કંપનીના ચિત્રોના ઉત્પાદન પાછળ લક્ષ આપી રહ્યાં છે. શ્રી. શશધર મુખરજી નામના વિદ્વાન વિજ્ઞાનવે-તાએ પ્રોડ્યુસર તરીકેની જવાબદારી ઉપાડી લઈને દીપાવી છે. શ્રી આચાર્યે ક્લાન્ક ઓસ્ટેનના જવા બાદ ડાયરેક્ટર તરીકેની ફરજ સંભાળી લઈ પોતાની તાકાત અને શક્તિનો પૂરો પરચો આપી દીધો છે.

—:—:—

વાડીયા મુવિટોન

સ્ટુડિયો સર્જનારી શ્રીલ્ક કંપનીઓમાં ‘વાડીયા મુવિટોન’ નું નામ મશહુર છે, અને આજે સ્ટુડિયો એટલે વાડીયા અને વાડીયા એટલે સ્ટુડિયો એવી કહેતી બની ગઈ છે. સ્ટુડિયો જોનારી આલમના હૈયામાં ‘વાડીયા મુવિટોન’ અજબ રીતે જામી ગયું છે. અને તેણે પોતાનો એક આખો વર્ગ ઉભો કર્યો છે.

‘વાડીયા મુવિટોન’ ના મુખ્ય સંચાલક શ્રી. જમશેદજી વાડીયાને શ્રીલ્કક્ષેત્રનો વખોનો અનુભવ છે. તેમણે ‘વાડીયા બ્રધર્સ’ પ્રોડક્શનને નામે ‘થંડર બોલ્ટ’ ‘તુફાન મેલ’ વગેરે મૂંગા ચિત્રપટો આપ્યા હતા. અને પડદાને વાચા મળ્યા પછી ‘વાડીયા’ નું પ્રથમ બોલપટ ‘લાલે ચમન’ ઉતાર્યું તે ભારે સફળતા પામી ગયું. ઈ. સ. ૧૯૩૩નું એ બોક્ષ ઓફીસ રેકૉર્ડ ચિત્ર બન્યું. ‘લાલે ચમન’ની અપૂર્વ સફળતા પછી પરેલ પર ‘ગવર્મેન્ટ ગેટ રોડ’ પરના આજના ભવ્ય સ્ટુડીયોની સ્થાપના થઈ.

એ પછી 'બાગે મીસર', 'વામન અવતાર', 'દેશ દીપક' 'જેશે વતન' 'નૂરે યમન' 'વીર ભારત' વગેરે ચિત્રો વાડીયા મુવિ ટોને આપ્યા.

આજે સીનેમા સૃષ્ટિમાં 'સ્ટંટ અધિષ્ઠાત્રી' તરીકે અદ્ભુત નામના મેળવનાર મીસ નાદીયાને ઈ. સ. ૧૯૩૫માં વાડીયાએ પ્રથમવાર જ 'હંટરવાલી' દ્વારા પડદા પર ચમકાવી પછી તો વાડીયા અને નાદીયાએ શ્રીલ્ક દુનિયાને ગજવી મૂકી.

આ પછીના વાડીયા મુવિટોનના ચિત્રપટો 'જયભારત,' 'હરી-કૈન હંસા,' 'તુફાની ટારઝન,' 'મીસ ફ્રન્ડીયર મેલ,' 'લુટાઈ લલના,' 'કહાં હૈં મંજુલ તેરી,' 'હિન્દકાલાલ,' 'જયસ્વદેશ,' 'વિજય કુમાર,' વગેરે અત્યંત વખણાઈ ગયા. છેલ્લા ચિત્ર 'ડાયમંડ ક્વીન'માં નાદીયા લેમિંગટનનો પડદો ગજવી રહી છે.

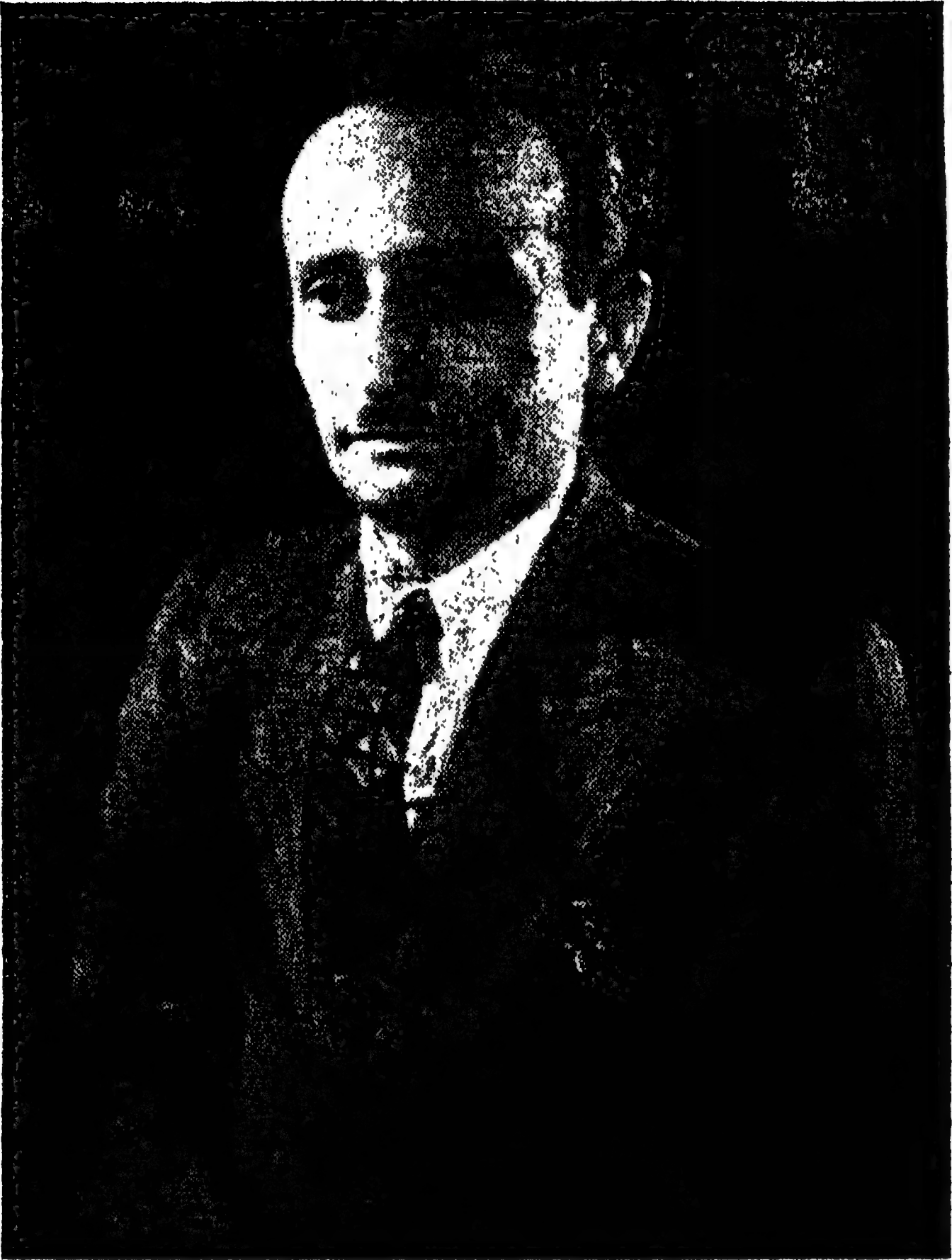
આજે તો વાડીયા મુવિટોન આગામી આકર્ષણોની ગંજતવર તૈયારીમાં રોકાયેલું જણાય છે. 'કુમકુમ'થી સીનેસૃષ્ટિમાં મશહૂર બનેલી મધુ બોઝ અને જાણીતી નૃત્યરાણી સાધના બોઝની જોડલી રાજનતંત્રી' હિન્દી બંગાળી અને અંગ્રેજીમાં તૈયાર કરે છે, 'લંકાની લાડી' વગેરે એવા બીજા સામાજિક ચિત્રો આપવાની પણ વાડીયાની નેમ છે.

—*—

પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કં.

મુંબઈની સ્ટંટચિત્રો ઉતારનારી કંપનીઓમાં પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપનીનું નામ અગત્યનું છે. આ કંપની તરફથી રજુ થયેલા બધાજ ચિત્રોએ ટીકીટબારીને હંફાવી છે. અને સ્ટંટચિત્રો જેનાર વર્ગે 'પેરેમાઉન્ટ' પ્રત્યે હંમેશા ચાહનાની દૃષ્ટિએ નિહાળ્યું છે.

સને ૧૯૩૧માં શ્રી. કીકુભાઈ બી. દેસાઈએ સૂર્ય ફીલ્મ કંપનીના એક ભાગીદાર શ્રી. પુરષોત્તમદાસ સાથે ભાગીદારીમાં 'પેરેમાઉન્ટ'ની સ્થાપના માત્ર ડીસ્ટ્રીબ્યુટીંગ સંસ્થા તરીકે કરી

શ્રી. કીકુભાઈ બી. દેસાઈ.

હતી. એ પછી સને ૧૯૩૨માં તેની સર્વ સત્તા પોતાના હાથમાં આવતા શ્રી. કીકુભાઈએ ચિત્રો ઉતારવાનું કાર્ય પણ હાથ ધર્યું. અને પેરેમાઉન્ટના પ્રથમ ચિત્ર તરીકે 'પોલાદી પહેરવાન' પ્રસિદ્ધ થયું અને અજબ સફળતા મળી પરિણામે ૧૯૩૩માં અંધેરી ખાતે પેરેમાઉન્ટે પોતાની માલીકાનો સ્ટુડીયો સ્થાપન કર્યો. આ પછી બધા મળી ૭ મૂંગા ચિત્રો આપ્યા પછી 'હુસ્ન કા ગુલામ'

નામના બોલપટથી પેરેમાઉન્ટ પિકચરોને વાચા મળી. સિંહલદ્વિપની સુંદરી,' અલાદીન અને જાદુઈ કાનસ, બગદાદનો ચોર, બાંકે સાંવરીયા, મધુ બંસરી વગેરે ચિત્રોએ પેરેમાઉન્ટનું નામ ખૂબ જ પ્રકાશમાં આણી મૂક્યું. આ પછી 'સોનેરી ટોળા,' 'અલાદીન કા બેટા,' 'સંસાર નૌકા,' એ ચિત્રો પણ અતિ વખણાઈ ગયા.

પેરેમાઉન્ટના સ્ટંટ, જાદુઈ અને તીલસ્માતી ચિત્રોની સંખ્યા આજે પચીસ ઉપરાંતની છે, અને એ દ્વારા પેરેમાઉન્ટે સારી નામના મેળવી છે, પેરેમાઉન્ટની જબરી ફત્તેહ પાછળ તેના માલિક શ્રી. કીકુભાઈ બી. દેસાઈની અદ્ભૂત કાર્યશક્તિ, કાર્યદક્ષતા અને કુનેહ છુપાઈ છે.

ઉપરાંત પેરેમાઉન્ટના મુખ્ય કાર્યકરોમાં બીજનેસ મેનેજર શ્રી. કીકુભાઈ વી. દેસાઈ, સ્ટુડીયો જનરલ મેનેજર શ્રી. ગદુભાઈ આર. દેસાઈ વગેરેની સંચાલનશક્તિ પણ પેરેમાઉન્ટની પ્રગતિમાં યશભાગી છે.

પેરેમાઉન્ટના મુખ્ય કળાકારોમાં મીસ મોતી, સ્ટન્ટકીંગ મા. નવીનચંદ્ર, મી. શંકર, બજરે, મી. ભાલેરાવ, મી. બોઝ, મા. ધૂળીયા વગેરે છે.

આજે પેરેમાઉન્ટના સ્ટુડીયોમાં વગેરે ચિત્રો ઉતરે છે. તેમાં 'રેશમી સાડી' તાજેતરમાં મુંબઈનગરીને આંગણે રજૂ થશે.

ગ્રેટ ઇન્ડિયા પીકચર્સ

આ ઉપરાંત શ્રી. કીકુભાઈ બી. દેસાઈની નિગાહબાની તળે 'ધી ગ્રેટ ઇન્ડિયા પીકચર્સ' પણ ચાલે છે. તેનું પહેલું ચિત્ર 'સ્નેહબંધન' તૈયાર થઈ રહ્યું છે. આ ચિત્ર એક અદ્વિતીય સામાજિક ચિત્ર બનશે, એવી આશા રખાય છે, કંપનીએ તેની પાછળ પાણીની પેટે પૈસો પાથર્યા છે, અને શીલ્પ દુનિયાના જાણીતા કળાકારો તેમાં ચમકવાના છે, મીસ બીબો, બીલીમેરીયા વગેરેને મોટા પગારે રોકી લેવામાં આવ્યા છે.

પ્રકાશ પીકચર્સ

મુંબઈની અગ્રગણ્ય ચિત્રસંસ્થાઓમાં ‘પ્રકાશ પીકચર્સ’નું સ્થાન પણ અવશ્ય નોંધવું ઘટે. ‘પ્રકાશે’ પોતાની વિશિષ્ટ પ્રકારની કાચવાહીથી શ્રીલમ્બજગતમાં ખાસ સ્થાન મેળવ્યું છે. જનતાના સર્વ વર્ગોની તે પ્રિય સંસ્થા બની શકી છે, કેમકે તેણે દરેક પ્રકારના ચિત્રો આપ્યા છે, સ્ટાંટ ચિત્રોથી માંડીને ઉચ્ચકક્ષાની સામાજિક, ધાર્મિક વસ્તુઓને પણ ‘પ્રકાશે’ અનેરી અદાથી પડદા પર મૂકી બાંધી છે.

પડદાને વાચા પ્રગટી નહોતી એ જમાનામાં ‘પ્રકાશ’ ના મુખ્ય સંચાલકોમાંના એક શ્રી. શંકરભાઈ ભટે ‘શારદા’ ના સ્ટુડીયોમાં એક ચિત્ર તૈયાર કર્યું હતું. તે પછી તેમણે શ્રી. હરીમપ્રસાદ અને ‘પ્રકાશ’ ના આજના બાહોશ પ્રોડક્શન મેનેજર શ્રી. બાલચંદ્ર શુક્લની ભાગીદારીમાં એક ડિસ્ટ્રીબ્યુટીંગ સંસ્થા સ્થાપી હતી. અને તે દ્વારા ઈમ્પીરીયલ શ્રીલમ્બ કું. ના ઘણાં ચિત્રપટોના ઉમરના હકકો મેળવ્યા હતાં. સાથે સાથે તેમણે ઈમ્પીરીયલના સ્ટુડીયોમાં એક ચિત્ર સુલોચના અને બીલીમેરીયાની મુખ્ય ભૂમિકા વડે ઉતાર્યું હતું. આ ચિત્ર સર્વાંગ સારો સત્કાર પામ્યું અને આ સફળતાથી શ્રી. ભટે રોયલ શ્રીલમ્બ કું. ની સ્થાપના કરી, આ વેળા શ્રી. વિજય ભટ્ટ ઈન્જિનિયરીંગની લાઇન છોડી તેમના સહકારે આવ્યા અને આ બંધુ બેલડીએ બોક્ષઓરીસનો રેકૉર્ડ તોડનારા ચિત્રો તૈયાર કર્યા. તેમાં તેમણે મા. વિઠ્ઠલ, નવીનચંદ્ર, મધુરી. પદ્મદેવી વગેરેને ચમકાવ્યાં. આ પછી પડદાને જીલ આવતા ‘રોયલ શ્રીલમ્બ કું.’ ‘રોયલ સીનેટોન’ બની અને તેનું પહેલું બોલપટ ચિત્ર ‘અરબેઇન નાઈટ’ ૧૯૩૨ ના બોલપટોમાં અનેરું સ્થાન પામ્યું.

ઈ. સ. ૧૯૩૩ માં તેમણે બન્નેએ પોતાની સ્વતંત્ર સંસ્થા ‘પ્રકાશ’ ને જન્મ આપ્યો. તેનું પહેલું બોલપટ ‘એક્ટ્રેસ’ તૈયાર કર્યું તે પછી ‘સંસારલીલા’ જેવું ઉચ્ચ ક્લાસનું સર્વાંગ સુંદર

પ્રથમ ગુજરાતી બોલપટ રજુ કરવાનું માન 'પ્રકાશ' ખાટી ગયું. આ ચિત્રે 'પ્રકાશ' ને સારી ચારી આપી. અને અધેરીમાં 'પ્રકાશ'નો સ્વતંત્ર સ્ટુડીયો સ્થપાયો. તે પછીના ચિત્રોમાં સાક્ષરશ્રી રમણલાલ દેસાઈના 'પૂર્ણિમા' ને પ્રકાશે પડદા પર શ્વાસ લેતી કરી. 'પૂર્ણિમા' નું, વસ્તુ વિધાન સાથે કળાવિધાન પણ ઉચ્ચ હોવાથી દુધમાં સાકર મળ્યા જેટલી તેની કીંમત થઈ. 'પૂર્ણિમા' માં વેશ્યાજીવનની વેદનાઓ અજબ અદાથી આકાર પામી હતી. આ ઉપરાંત તેના સ્નેહલતા, બમ્બમકી શેઠાણી વગેરે મળીને પચીસ જેટલા સર્જનો આજ સુધી સર્જ્યા છે. તે બધા પોત પોતાની વિશિષ્ટતાઓને કારણે વખણાઈ ગયા છે.

'પ્રકાશ' ના ચિત્રોનું દિગ્દર્શન મોટે ભાગે શ્રી. વિજય ભટ્ટેજ કયું છે, અને ઘણી ખરી વાર્તાઓ પણ તેમણેજ લખેલી હોય છે. તેઓ એક સારા દિગ્દર્શક તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા છે.

આજે 'નરસી ભગત' અને 'પ્રકાશ' બન્ને પ્રજાના હૃદયે હીંચોળાવા માંડ્યા છે, 'નરસી ભગત' નું ઉચ્ચ કળાવિધાન, તેના કળાકારો અને તેની પાછળ 'પ્રકાશે' કરેલી સખતવટ અને સારવાર એમ કહેવાને પ્રેરે છે કે તે ૧૯૪૦ની એક અપૂર્વ કલાકૃતિ બનશે.

'નરસી ભગત' પછી 'માલા' 'રોમાંચો જુલીયેટ' અને 'રાખી' એ ત્રણ ચિત્રો સ્ટુડીયોમાં ઝડપી ગતિએ તૈયાર થઈ રહ્યા છે, એ ચિત્રો માટે પણ સારી આશા રખાય છે.

'પ્રકાશ'ની આ બધી જહેમતભરી કાર્યવાહી પાછળ 'પ્રકાશ'ના મુખ્ય સંચાલકો શ્રી. શંકરલાલ ભટ્ટ, શ્રી. વિજયભટ્ટ અને પ્રોડક્શન મેનેજર શ્રી. બાલુભાઈ શુક્લનો પુરપાથ છુપાયેલો પડ્યો છે. આ ત્રિપુટીના શ્રમ, ખંત અને ઉત્સાહનો સરવાળો એટલે પ્રકાશ પીકચર્સ. ઉપરાંત શ્રી. ભદ્રકુમાર યાજ્ઞિક જેવા પ્રથમ પંક્તિના પત્રકાર 'પબ્લીસિટી મેનેજર' તરીકે પ્રકાશને સાંપડ્યા છે.

મોહન પીકચર્સ

સ્ટેટ ચિત્રાની દુનિયામાં 'મોહન પીકચર્સ' પણ સારી નામના જમાવી છે. તેની સ્થાપના આજથી ચાર વર્ષ પૂર્વે રમણીકલાલ મોહનલાલ કું. ના સંચાલકો શ્રી. મોહનભાઈ અને શ્રી. રમણીકલાલભાઈએ કરી હતી. અને આ ચાર વર્ષના ગાળામાં તો ૨૦ જેટલાં બોક્ષ ઓફીસ ચિત્રપટો મોહન પીકચર્સે આપ્યા છે.

આ સંસ્થાના મૂળ જે કંપનીમાં રહેલા છે, તે કંપની રમણીકલાલ મોહનલાલની કું. આજે મુંબઈની એક અગત્યની ડીસ્ટ્રીબ્યુટીંગ કંપની છે. તેની સ્થાપના શ્રી. મોહનલાલ શેઠ, અને શ્રી. રમણીકલાલ શેઠે કરી હતી. અને બોમ્બે ટોકીઝ, વગેરે કું. ના ચિત્રપટો મેળવીને શ્રીદમ ઉદ્યોગમાં તરતજ ભારે નામના જમાવી હતી. તેના 'જવાની કી હવા'થી માંડી 'કંગન' સુધીના ચિત્રો મેસર્સ રમણીકલાલ મોહનલાલની કું. એજ મેળવ્યા હતા. આજે હિન્દભરના પોણાચારસો જેટલા થિયેટરમાં આ કું. ના ચિત્રો ચાલી રહ્યા છે. તે પરથી તેની પ્રગતિનું માપ નીકળી શકે છે.

આ કું. ની પેટા સંસ્થા તરીકે 'મોહન પીકચર્સ'ની સ્થાપના થયા પછી તેનું પહેલું ચિત્રપટ 'કુળદિપક' આવ્યું, તે પછી 'જંગલા કા જવાન', 'ચાણકવાળી', 'ભેદી ત્રીશુળ', 'વીરબાલા', 'સાયકલવાળી' 'મીડનાઈટ મેલ', 'ભેદીકુમાર', 'રત્ના હુંટારી', 'રણસંત્રામ', 'ચશ્માવાળી', 'બ્લેકહાટ' 'સ્વસ્તિક' 'વેલીયન્ટર' 'હમારા દેશ' 'બદુદ્ધ કંગન' 'જગત મોહીની.' 'ક્રિપ્ટન કીશોરી' 'હાતીમતાઈ કી બેકી' વગેરે હિન્દી ચિત્રપટો અને બે તામીલ ભાષાના ચિત્રો પ્રસિદ્ધ થયા છે. અને તે ભારે સફળતા પામી ગયા છે, એ તો સૌ કોઈ જાણે છે.

એકંદરે મોહન પીકચર્સની આજની બધી સફળતાનો યશ તેના કિત્સાહી સંચાલકોને ઘટે છે. શ્રી. મોહનલાલભાઈ બુકીંગ ઓફીસ સંભાળે છે અને શ્રી. રમણીકલાલભાઈની અંધેરી સ્ટુડીયો પર સતત હાજરી અને શ્રમ સૌ કોઈનું લક્ષ બેઝે છે. બન્નેની અથાક જહેમત, શ્રમ અને કુનેહને પરિણામે આજે 'મોહન પીકચર્સ' સૌનો આદર પામ્યું છે.

● મેસર્સ મગનલાલ ભગવાનજી ડ્રેસવાળા ●

આજે મુંબઈના શ્રીલ્ક ઉદ્યોગમાં મેસર્સ મગનલાલ ભગવાનજી ડ્રેસવાળાનું નામ અતિ અગત્યનું થઈ પડ્યું છે. તેમણે પોતાના વિશિષ્ટ ગુણોને કારણે જે ઠજજત અને નામના પ્રાપ્ત કરી છે, તે પ્રશંસાને પાત્ર છે.

નાટક સીનેમાના વિવિધ પ્રકારના ડ્રેસો, અલંકારો અને અને લગતી સાધન સામગ્રીઓની ઝડપી અને ચીવટભરી વ્યવસ્થા માટે તેમણે સારી છાપ પાડી છે. પરિણામે લગભગ બધી અગ્રગણ્ય શ્રીલ્ક કંપનીઓ તેમની ગ્રાહક છે. અને પોતાના ગ્રાહકોને શી રીતે વિશેષ ઉપયોગી થઈ પડવું એજ સદાયની ઝંખનાને કારણે તેઓ ક્ષેત્રમાં પ્રિતિપાત્ર બન્યા છે.

શ્રી. મગનલાલ ડ્રેસવાળા

છ. સ. ૧૯૨૩ થી માંડી આજ સુધી તેમણે પોતાની ઠજજત દિન—પ્રતિ—દિન વધારી છે. અમારા તો તેઓ અંગત મિત્ર છે, અને 'મહાનગરી મુંબઈ'ની સફળતાનો કેટલાક થય તેમને ફાળે પણ જાય છે. એ માટે આભાર માનવાની તક પણ કેમ જતી કરાય ?

મેસર્સ ઓધવજી મૂળજી ડ્રેસવાળા

સીનેમા, નાટક, સ્કુલ ગેઝરીજો અને લગ્ન પ્રસંગ માટે પોશાકો, આભુષણો અને સાધન સામગ્રીઓ પુરી પાડનારી મુંબઈની મુખ્ય બે દુકાનોમાંની એક મેસર્સ ઓધવજી મૂળજી ડ્રેસવાળાની છે. તે એક રીતે તો આ ક્ષેત્રની વર્ષોજીની દુકાન છે.

તેના ડ્રેસખાતાનું સંચાલન શ્રી. લલ્લુભાઈ માધાણી સંભાળે છે, શ્રી. લલ્લુભાઈ આ ક્ષેત્રના જુના અનુભવી છે.

દુકાન તેના માલિક શ્રી. ઓધવજી મૂળજી ડ્રેસવાળા અને શ્રી. લલ્લુભાઈ માધાણીના ખંત, ઉત્સાહ અને કુનેહભરી આવડતને કારણે દિનપ્રતિદિન પ્રગતિ પામતી જાય છે.

મુંબઈનો પ્રખ્યાત થયેલ

વસ્ત્રભંડાર

• અમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગ તેમજ હમેશના ઉપયોગ માટે વિવિધ ડીઝાઈનની ફેન્સી તેમજ જ્યોર્જેટની કલામય સાડીઓ, તેમજ દરેક મીલની સાડીઓ મળે છે.

— અમારા —
ભવ્ય શો રૂમની એકજ મુલાકાત લ્યો અને કાયમી ગ્રાહક બની જશો.

• અમારે ત્યાં ફેન્સી ફેસો, તેમજ તલવાર, ભાલા, ખજરી, ઢોલ, તીરવગેરે તેમજ પાવડર, મેકઅપ સ્ટીકગમ, કેફીયર વગેરેનો શો રૂમ

- નાટક, સીનેમા, સ્કુલ ગેધરીંગ ●
- અને લગ્ન, મેળાવડાઓ માટે પોશાકો ●
- આભુષણો, અને સાધનસામગ્રીઓ ●

અમારે ત્યાં વેચાતાં તેમજ ભાડેથી મળશે

ઓધવજી મુળજી ડેસવાળા

૮૫, ૮૭ ભુલેશ્વર-મુંબઈ-૨

ટેલીફોન નં. ૨૩૩૫૯

તંદુરસ્તી સાચવીને તાજગી આપશે.

● મુંબઈનું એક અનેરું ઉપહારગૃહ ●

• દેસાઈ આરોગ્ય મંદિર •

સી. પી. ટેન્ક

કાંદાવાડી નાકા

એક મુજાકાત હ્યો- કાયમી આદક બનશે

અમારે ત્યાં હંમેશા ચોકખાં દુધ, દહીં, ઘી અને માવો પણ મળે છે
શાખા : ભાઈશંકર ગૌરીશંકર-કોટન એકચેંજ સામે-કાલખાદેવી

સોઢાના સુપ્રસિદ્ધ
બનારસી પૌવા !

‘ નવી કાકી અને અમથા
કાકાની તકરારવાળા શુદ્ધ
અને પૌષ્ટિક પૌવા જરૂર
વાપરે.

‘કૃષ્ણ છાપ’ મટકીનું
ઘી

તાજું તાવેલું, તંદુરસ્તી
વધારનારું, જીવનમાં તાજગી
આપનારું અમારું ઘી એક
વખત વાપરી ખાત્રી કરો.
તૈયાર કરનાર:- કૃષ્ણ ઘી ડીપો.

મળવાનું ઠેકાણું :

બી. એમ. સોઢા-

પાંજરાપોળને નાકે.

ભૂલેશ્વર-મુંબઈ ૪.

— [મહાનગરી મુંબઈ] —

એ. એચ. વહીવટના અને મુંબઈના બધા પેપર સ્ટેન્ડો પર મળે છે.

● રેશમી કાપડ અને જરીમાલ માટે ●

વિશ્વાસપાત્ર સ્થળ

અમારે ત્યાં સીદક જ્યોર્જેટની ફેન્સી સાડીઓ,
ખનારસી સેલા, ઇન્દોરી બોર્ડરો, કલકત્તા
અને મદુરાની જરીકાનારની સાડીઓ

પટકસખ, જીક અને હાથઆરીના ભરત-
કામની દીલ આકર્ષક ડીઝાઇનો અને
દરેક પ્રકારનું અપ—ટુ—ડેટ ફેન્સી
રેશમી કાપડ મળશે

સસ્તા અને સુંદર ભરતકામની અમારી
સ્પેશાલિટી છે, ખાતુઓ માટે હાઇકલાસ
સીલાઇ કામ પણ કરી આપીએ છીએ

ઠા. ઠાકરસી નરસી કેઠારીની કું.

દે. દરીયાસ્થાન ગલ્લી વડગાદી

ટે. નં. ૨૪૦૪૩

સ....બુ....ર !

માનવીનું જીવન
ખોરાક પર નિર્ભર છે,
ખોરાકની ઉત્તમતા
તેના મસાલા વડેજ
હોઈ શકે.

એટલેજ કહીએ છીએ.

આપના ખોરાકને સાત્વિક અને સ્વાદમય બનાવવા
માટે શુદ્ધ મસાલો વાપરો !

અમારે ત્યાં

લગ્નસરા કે
વાડી, તથા
પાર્ટીમાં ઓડ-
રથી માલ પુરો
પાડીએ છીએ

હળદર, મરચા, ધાણા-
જીરું, રાઈ, મેથી હરડા
પાવડર તથા ગરમમસા-
લો હાથનો કુટોલો તથા
આખો જથ્થાબંધ તથા

બહારગામના
ઓડરો પર
પુરું ધ્યાન
આપવામાં
આવે છે.

છુટક મળશે.

ડા. ધારશી કાળીદાસ મસાલાવાળા

૧૬૧, ગુલાલવાડી — મુંબઈ-૪

: કેટલીક વ્યાપારી સંસ્થાઓ :

● હિન્દની મહાન સીગારેટ કું. ●
‘ગોલ્ડન ટોબેકકો કું. વીલેપાલે’

શ્રી. નરસિંહ મોનજી

સીગારેટ પાછળ હિન્દને દર વર્ષે લાખો રૂપિયા પરદેશ મોકલતું જોઈ, શ્રી. શેઠ નરસિંહભાઈ મોનજીને મુંબઈમાં સીગારેટનો ઉદ્યોગ ખીલવવાના કાડ જાગ્યા. અને તેમણે તમાકુ તેમજ તેની મેળવણી અંગે ઉંડો અભ્યાસ કરી ઈ. સ. ૧૯૩૧ ના મે માસની પહેલી તારીખે વીલેપાલેમાં ‘ગોલ્ડન ટોબેકકો કું.’ ની સ્થાપના કરી.

આકરો પુરુષાર્થ

કેટલાકને આશ્ચર્ય થયું, કેટલાકે શકા દર્શાવી, સદ્દર અને જામેલી પરદેશી કંપનીઓ સામે ટક્કર ઝીલવી, એ આકરો પુરુષાર્થ હતો, પરંતુ જેમને જન્મથીજ સાહસ, નવીનતા, અને ઉદ્યોગી ગુણો પ્રાપ્ત થયા હતા, એવા શેઠ નરસિંહભાઈ ન ડગ્યા શરૂઆતમાં વીસ માણસનું એ કારખાનું હંમેશની ૧૫૦૦૦ સીગારેટ તૈયાર કરવા માંડ્યું,

‘મોહીની’એ લગાડેલી મોહીની

ગોલ્ડન ટોબેકકો કું. ની પહેલી બ્રાન્ડ મોહીની બહાર પડી. અને તેણે સર્વત્ર મોહીની લગાડી દીધી, તેની માગ વધી પડી અને દિનપ્રતિદિન કું. એ પ્રગતિ કરવા માંડી.

અનેક વિશિષ્ટતાઓ

એ પછી પ્રિન્સ ‘નેવીકટ,’ ‘રેખીટ,’ ‘નાઝ,’ ઇન્ડીયન ગોલ્ડ ફ્લેક, ‘ધલા,’ બ્રેબોન વગેરે ઉત્તમ બ્રાન્ડો બહાર પડી. ચોતરફ વખણાઈ સીગારેટ શોખીનોનાં દીલ હયાં. ‘ગોલ્ડન સ્પેશિયલ’ તો રાજરજવાડામાં પણ પ્રિય થઈ પડી. ગોલ્ડન ટોબેકકો કું. ની સીગારેટોમાં હંમેશા સુગંધ, સ્વાદ અને લીજ્જતનો સુમેળ જામે છે, સુંદર છતાં સસ્તી એ એની ખાસ વિશિષ્ટતા છે. અનેક ગુણોને કારણે રંકથી રાય સુધી તે પ્રિય થઈ પડેલી છે.

સુંદર આવકાર

આજે તો સીગારેટના ઉદ્યોગમાં ‘કુંપનીનો કીર્તિધ્વજ ફરકે છે. જુદા જુદા પ્રદર્શનોમાંથી ૧૮ ઉપરાંત સૂવર્ણ અને રૌપ્યચક્રો ઉપરાંત જાણીતા રાજમહારાજાઓ અને વિદ્વાનોના સેંકડો પ્રમાણપત્રો મેળવવા કંપની ભાગ્યશાળી બની છે. સરદાર વલ્લભભાઈ અને બાબુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ વગેરે પ્રથમ પંક્તિના દેશનેતાઓએ પણ કું. ના કારખાનાની મુલાકાત લઈ સંતોષ બતાવ્યો છે.

હંમેશની આઠ લાખ સીગારેટ

ગોલ્ડન ટોબેકકો કું. એ ૨૨૫ માંથી ૨૦૦ જીલ્લાઓ અને ૧૧૪ માંથી ૧૦૦ રાજ્યોમાં પોતાનું સ્થાન મજબુતાઈથી જમાવી

દીધું છે, ૭૫૦ ઉપરાંત એજન્ટો અને સબએજન્ટો આજે કુંપની ધરાવે છે. કારખાનામાં ૩૦૦ માણસો કામ કરે છે, હંમેશની આઠ લાખ સીગારેટ તૈયાર થાય છે.

‘હિંદી સીગારેટના રાજા’

શ્રીમાન શેઠ નરસિંહલાલ માયાળુ સ્વભાવના અને સ્વદેશી ઉદ્યોગક્ષેત્ર પ્રત્યે મમતા ધરાવનાર ગણત્રીયાળ બાહોશ ઉદ્યોગપતિ છે. આ પહેલાં બારદાન, રંગ અને શેર બજારના ક્ષેત્રે તેમણે નામના મેળવી હતી. એક વખત ‘રંગના રાજા’ તરીકે તેમની કીર્તિ ધ્વજ ફરકતી હતી. આજે તેમને ‘હિંદી સીગારેટના રાજા’ કહીએ તો ખોટું નથી. કેમકે તેમણે હિન્દના મહાન ઉદ્યોગ-પતિઓમાં સ્થાન મેળવ્યું છે અને ઉદ્યોગના બજારમાં હિન્દની કીર્તિ વધારી છે.

—:૦:—

● એલ. ભગત એન્ડ કું. ●

ઘડીયાળના અગ્રગણ્ય વેપારી

અબ્દુલ રહેમાન સ્ટ્રીટમાં આવેલા ઘડીયાળના ભવ્ય સ્ટોર્સો-માં ‘એલ. ભગત’ ની કું. નું નામ મોખરે છે. ઘડીયાળ બજારમાં એની પ્રતિષ્ઠા એટલી જામેલી છે કે નાનાં બાળકને પણ ત્યાં છેતરાવાનો ભય નથી. આજે વર્ષોની પ્રમાણિકતા, સુંદર વ્યવસ્થા, ચીવટાઇને કારણે હજારો ગ્રાહકોમાં સતોષ પ્રસારી ‘એલ. ભગતની’ કું એ તેમના હૃદયમાં મજબુત સ્થાન જમાવ્યું છે.

સંવત ૧૯૭૬ પોષ વદ ૧૩ ને રવિવારે આ દુકાનની સ્થાપના તેના બાહોશ ખેલદીલ માલીક શેઠ લક્ષ્મણદાસ પા. ભગતે કરી હતી. તેમના ઉમદા ગુણોને કારણે દિન-પ્રતિ-દિન કું. ની નામના જામતી ગઈ. અને આજે તો ‘એલ. ભગત’ ના નામનો ઘડીયાળ બજારમાં અજબ ચમકાર છે.

ઈ. સ. ૧૯૨૩-૨૪ થી આ કંપનીને ગવર્નમેન્ટ કોન્ટ્રાક્ટ પણ મળે છે.

ઈ. સ. ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં મહાસભા પક્ષને હિલા રહી શ્રી. લક્ષ્મણદાસ શેઠે ધડીયાળની વેપારી આલમનું નાક રાખ્યું હતું એમ કહેવું જોઈએ. કેમકે જ્યારે બજારના બીજા વેપારીઓ સંકારનો તાપ ન જીરવી શકવાથી પરદેશી ધડીયાળો નહિ વેચવાની લીધેલી પ્રતિજ્ઞા માટે 'મારી' માગવા સુધી પહોંચેલા ત્યાં ભગત શેઠે ખૂબ સમજાવટ છતાં 'સત્યનો માર્ગ' છોડ્યો નહોતો અને જેલ ભોગવ્યા છતાં, પચેલની હેરાનગતિ છતાં અને બીજા મુશ્કેલીઓ છતાં ઠેઠ સુધી એક સાચા હિન્દીજન તરીકે સારા રાષ્ટ્રવાદી તરીકે મહાસભાને પડખે હિલા રહ્યા હતા.

હજી તો ગઈ કાલે જ જ્યારે પ્રસિદ્ધ ધડિઆળ કંપન 'ફાવરલ્યુબા' સાથે તેમના નોકરોએ પોતાને થયેલા અન્યાય મીટાવડા હડતાળ પાડી ત્યારે પણ નોકરોને ન્યાય આપવા શ્રી. ભગત શેઠે અથાક શ્રમ લીધેલો અને બજારના વેપારીઓનું મંડળ સ્થાપી જે પરદેશી કંપનીનો માલ નહિ ખરીદવો એવો નિર્ણય કરાવેલો.

આવા ભાવનાશાળી-રાષ્ટ્રવાદી બીજનેસમેનના સુત્રસંચાલનને ચાલતી આ કું. દિન પ્રતિદિન પ્રગતિ પામતી રહી છે, અં. ઈ. સ. ૧૯૩૭ એપ્રિલથી તેમણે કાલ્યાણદેવી પર પોતાની એ શાખા પણ સ્થાપી છે. આ કું. નો માલ હિંદુસ્તાનના ખુણે ખુણામ પહોંચે છે. ઈચ્છીએ કે તેમની આવી નામના સદા અવિચળ રહે.

—૦*૦—

મુંબઈની જે અગત્યની લોન્ડ્રી કું.

‘આઈડીયલ લોન્ડ્રી કું.’

મુંબઈમાં જે અગત્યની વોશિંગ કું. એ છે, તેમાં ‘ધ આઈડીયલ લોન્ડ્રી કું.’ ની નામના ગવાય છે. ઉંચા કીંમતી કપડાંને ધોવાઈ માટે ભરોસાપાત્ર સ્થળ તરીકે આજે તેની સુનામના એમે

પ્રસરેલી છે. પ્રાર્થના સમાજ, સેન્ડહસ્ટ રોડ, વિઠલભાઈ પટેલ રોડ અને ગ્રાન્ટ રોડ સ્ટેશન પાછળ સ્લેટર રોડ પર આવેલી તેની જુદી જુદી લોન્ડ્રીઓમાં જે વ્યવસ્થાથી, જે ચીવટામથી, જે સફાઈથી કાર્ય થાય છે. તે અતિ પ્રશ્નશનિય છે. આજે હજારો ગ્રાહકોની તે કામગીરી આકર્ષણ સમાન થઈ પડેલી છે.

‘આઇડીયલ લોન્ડ્રી કું’ ની સ્થાપના ઇ. સ. ૧૯૧૩ માં થઈ હતી. તેના ઉત્સાહ માલીક શ્રી. કાનજીભાઈ ડી. ભાવસારે અતિ પરિશ્રમ-પૂર્વક તેની પ્રગતિ વધાર્યે રાખી આજે આઇડીયલ લોન્ડ્રી કું’ ને મુંબઈના વૉશિંગ કું.ઓના ઉદ્યોગના નાક સમાન બનાવી છે.

‘આઇડીયલ લોન્ડ્રી’ કું. માં છેલ્લામાં છેલ્લી દબથી-ઇલેક્ટ્રીક યંત્રો વતી ડ્રાઈકલીનીંગ, વૉશિંગ અને રંગવાનું કામ થાય છે.

મહાન પંકાયલુ અન્નેડ હોટલ

=નવું માધવભુવન=

હેં મૂળજી જેઠા મારકીટની બાજુમાં, વીઠલવાડીને નાકે

અનેક જાતના ઉત્તમ રસવંતા ફરમાણો

○ ઠંડા પીણાઓ, આઈસ્ક્રીમ, ચહા, કેફી ○

○ વગેરે હંમેશા તાજાં મળે છે. ○

ટે. નં. ૨૬૩૫૨

માલીક : શાહ ગુલાબચંદ અમીચંદ

ઈન્દ્રિયો પણ અહીં ઇલેક્ટ્રીકથીજ થાય છે. ગ્રાહકોનાં ગરમ, રેશમી અને એવાં કીંમતી કપડાંને નુકશાન થવાનો અહીં ભય નથી. કેમકે આ ઉદ્યોગના વર્ષો જુનો અનુભવી શ્રી. કાનજીભાઈ પોતે કંપનીના સર્વ વિભાગમાં ઝીણવટભરી દષ્ટિ રાખે છે. અને વલી પર તેમના પોતાના જ ઘાટમાં કપડાં ધોવાય છે. અને બીજા લોન્ડ્રીવાળાઓને અથવા ઘરઘંધાવાળા ધોખીઓને આ ઘાટમાં ધોવાને માટે ટાંકીઓ ભાડે આપે છે.

અનેક દેશી સ્ટેટોના-રાજમહારાજાઓનાં કપડાં ધોખીના કોંટ્રાક્ટો લઈ આ કંપનીએ, આજસુધીમાં સંપૂર્ણ સંતોષ વ્યક્ત કરતાં સર્ટીફિકેટો પ્રાપ્ત કર્યા છે. અને આજે વર્ષોથી વડોદરાના મહારાજા અને રાજકુટુંબના કપડાં ધોવાનો કોંટ્રાક્ટર તેઓ વર્ષોથી સંભાળી રહ્યા છે. મુંબઈની જાણીતી વહાણવટાની શાળા 'રોયલ ઇન્ડીયન મરીન' આઈ. એમ. એમ. ટી. એસ ડફરીનનો કોંટ્રાક્ટર પણ તેમના જ હાથમાં છે.

આ રીતે અતિ સફળતાપૂર્વક આજે સ-તાવીસ સ-તાવીસ વરસથી લોન્ડ્રી ઉદ્યોગને શ્રી. કાનજીભાઈ ડી. ભા.સાર જેવ આપતા આવ્યા છે. અને આજે મુંબઈના લોન્ડ્રી ઉદ્યોગમાં તેમનું સ્થાન અગત્યનું બન્યું છે.

કોહીનુર લોન્ડ્રી

આજ રીતે ગોળપીઠા પરની 'કોહીનુર લોન્ડ્રી' ના માલીક શ્રી. છોટાલાલ એફ. ભટ્ટ પણ આ ઉદ્યોગના વર્ષોના અનુભવી છે. તેમણે પણ ઉદ્યોગ પાછળ ૨૦ વર્ષથી શક્તિ નીચેવી છે,

મુંબઈમાં તેમની બે લોન્ડ્રીઓ છે. એક કોહીનુર અને બીજી વાલકેશ્વરમાં ત્રણબત્તી પાસે 'ફ્રેન્ચ કલીનીંગ એન્ડ ડાઈંગ કું.' આ બન્ને લોન્ડ્રીઓ લક્ષ્મીના વસવાટીઓમાં પ્રિય થઈ પડેલી છે. કોહીનુર લોન્ડ્રીની લોકપ્રિયતા તો અત્યંત છે. આ લોન્ડ્રીમાં ધોલાઈ, સફાઈ અને રંગાટને લગતું દરેક પ્રકારનું કાર્ય અતિ ઉત્તમ રીતે થાય છે. કીંમતી કપડાંઓને સંભાળપૂર્વક ધોવા માટે ખાસ કાળજી રખાય છે. એક ભવ્ય શો રૂમ સમી તેની આકર્ષક વ્ય-

સ્થા પહેલીજ મુલાકાતે ગ્રાહકોને આકર્ષણ કરે છે. કેટલાક રાજમહારાજઓ અને સરનાઇટો આ કંપનીના ગ્રાહકો છે.

શ્રી. છોટાલાલ એફ. ભટ્ટ આજે વર્ષોથી આ ઉદ્યોગમાં પડેલા હોવાથી ઉદ્યોગની અને ઉદ્યોગબંધુઓની બહુતરી ખાતર શ્રમ ઉઠાવતા આવ્યા છે. ‘ધી બોમ્બે લોન્ડ્રી એનર્સ એસોશિએશન’ની સ્થાપનામાં તેમનો અગત્યનો હીસ્સો છે, અને આજે તેઓ તેના પ્રાણસમા સેક્રેટરી છે. આ ઉદ્યોગની ખીલવણી અર્થે તેમના વિચાર પ્રદેશમાં અનેક યોજનાઓ ધૂમે છે, અમે તે સમજ્યા છીએ. અને તેની પાછળની શ્રી. છોટાલાલભાઈની સમજણ શક્તિ, ટાંખી માપણી એ બધું પ્રસંશનિય છે. આ ઉપરાંત ઉદ્યોગના હાથપગ સમા ગુમાસ્તાઓના દુઃખદર્દો તેમણે હંમેશા પોતાના કર્યા છે. હજુ એ વર્ષ પહેલાંજ તેમના પ્રમુખસ્થાને ‘ધી બોમ્બે વોશિંગ કું. ક્લાક’ યુનિયન’ની સ્થાપના થઈ હતી. અને થોડાજ મહીનામાં તે તેમના મોવડીપણા તળે એ સંસ્થાએ સમસ્ત મુંબઈની વોશિંગ કું. ઓમાં દર રવિવારે અર્ધા દિવસની રજા પાળતી કરી છે. આ ઉપરાંત સંસ્થાના મજબુત મૂળથી ગુમાસ્તા જગતની તેમણે અત્યંત ઉમદા સેવા બજાવી છે, તે કદી ભૂલી શકાશે નહિ.

ડૉ. જસાણીનું ‘ગોનો કીલર’

પેશબના ભયંકર દર્દોના દુસ્મન તરીકે મુંબઈના મશહુર ડોક્ટર ડી. એન. જસાણીનું ‘ગોનો કીલર’ પ્રસિદ્ધિ પામેલું છે. તેણે લાખો માણસોને એ ભયંકરતામાંથી છોડાવ્યા છે. અને આજે ‘ગોનો કીલર’ ની ખ્યાતિ દેશપરદેશમાં જામી છે. ડૉ. સીલોન આફ્રિકા અને એશિયાના ઘણા દેશોમાં તેનો બહોળો પ્રચાર છે. ડૉ. જસાણી આ રોગના એક નિષ્ણાત તરીકે પુરવાર થઈ ચૂક્યા છે.

નવચેતન જ્યોતિષ કાર્યાલય

મુંબઈમાં

ચી રા બ જી ર-
કુસ્કરવાડી સામે
આવેલું 'નવચેતન
જ્યોતિષ કાર્યા-
લય' નામનું
મુંબઈ અને
આખા હિંદુસ્તાન
માં ખ્યાતિ
પામેલું જ્યોતિષ

કાર્યાલય આવેલું
છે. જ્યાં ભૂત,
ભવિષ્ય અને
વર્તમાન સખંધી
સચોટ આગાહી-
ઓ થાય છે. અને
માણસની સંસા-
રીક મૂશ્કેલીઓના
સચોટ મંલાગ્ન
બતાવાય છે. એ

સખંધમાં ઘણા રાગ મહારાગ્નઓ તથા શ્રીમતોએ પોતાનો સંતોષ
જાહેર કર્યો છે. તેના મુખ્ય સંચાલક જ્યોતિષી શિવલાલ વી. ખીરા
રાજકોટના યુવાન અને જ્યોતિષશાસ્ત્રના પ્રખર જ્ઞાણુકાર છે. તેમની
મુલાકાત લેવા જેવી છે. તેમનું જ્ઞાન ઉંમરના પ્રમાણમાં ઘણુંજ
વિસ્તૃત છે. એ સૌ કોઈ કબુલ કરે છે. ઘણીજ દુઃક મુદ્દતમાં
જ્યોતિષી શીવલાલ વી. ખીરાનું નામ લોકોની જીભ ચડી ગયું
છે અને સારાં હિંદુસ્તાનમાં તેમની ખ્યાતિ પ્રસરી ગઈ છે, તેજ
તેમની કુશળ કાર્યદક્ષતાનો પુરાવો છે.

નવચેતન જ્યોતિષ કાર્યાલય. (રજીસ્ટર્ડ)

જ્યોતિષી શીવલાલ વી. ખીરા એસ્ટ્રોલોજર એન્ડ પામીસ્ટ.
કે. ૪૨૭, ચીરાબજાર કુસ્કરવાડી સામે, મુંબઈ, ૨.

: મુદ્રક :

દામોદર રતનશી બનાતવાળા
વૈશ્વાનર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
૧૬૩, પાંજરાપોળ રોડ, મું. ૪.

: પ્રકાશક :

'સ્વસ્તિક એજન્સી માટે'
રતિલાલ દેવચંદ માધવાણી
૫૮, ૬૦ ચંપાગલી, મુંબઈ ૨.

માંદા ન પડવું હોય તો? સ્વચ્છતા રાખો
અને તે માટે
ધણું પાવરકુલ

જાંડ
મંડી
ગોલમેડલ
જાંડ

ફાનાઈલ
વાપરો
મચ્છર, માકડ
લાદા જેવા
ખરા જાતુના
નાશ પામો

— મેન્યુફેક્ચર્ડ બાય ઈન્ડો સીપરેક્સ કેમીકલ કો.

મકાનના રંગ કામ માટે (દરેક જાતના)
પેઇન્ટસ, ઓઇલ, વારનીશ, રંગનાં
પડીકાં વિ.

“સિંપ્લેક્ષ” બનાવટનાં વાપરો.

ફાઈટ

કીંક
નાં

પેઇન્ટ

646

સેક્ષ ઓઇલ એન્ડ પેઇન્ટ કં.

૧૧૦, ટેન્થ લેન ખેતવાડી
મુંબઈ ૪.

|| રંગ કામને લગતી સલાહ અને ખર્ચના અડસદા મફત આપવામાં આવે છે.

બાબુલી નં.

બાળકોને નિરોગી
અને તંદુરસ્ત
રાખે છે.

બાળકોને સુંદર
અને મજબુત
બનાવે છે.

સોલ એજન્ટ : બી. એ. એન્ડ પ્રધર્સ

૭૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨ :: ૨-૩ કલાઈવ રોડ-કલકત્તા,

બાયો કેરિયલ

સ્ત્રીઓનાં ગર્ભાશયનાં
તથા દરેક જાતનાં ગુપ્ત
દર્દો નાબુદ કરે છે.

સ્ત્રીઓની શક્તિ.
સંતતિ, તથા સૌંદર્ય
માટે અનુપમ દવા છે.

આવે છે

આપણી સ્ત્રી

જીવનની રળીયામણી અભીસાપાને
આલેખતું—

સુખ અને શાંતિ

નો અભીનવ સંદેશ સુજાવતું—

પેરેમાઉન્ટ

મુવીટાન કૃત

મનોહર સમાજ ચિત્ર

રશમી સાડી

—સુપર વીઝન—

શ્રી. કીકુભાઈ દેસાઈ

ભુમિકામાં—

શંકર વઝરે • કાન્તા • મોતી • બોજ • અલી •

ત્યારબાદ
આવે છે—

ધુલીઆ • વસંત • પુરી • ગણપત

—પેરેમાઉન્ટ કૃત લઘ્ય કૃતિઓ,

ઘનચક્ર

યાને શેખચલ્લી

દિગ્દર્શક:—

શ્રી. કે. બી. દેસાઈ—

મેરે રાજ

—બુકીંગ માટે લખો—

પેરેમાઉન્ટ ફીલ્મ કંપની

પારેખ સ્ટ્રીટ.....મુંબઈ—૪

તા. ૧૭ મી
ઓગસ્ટથી શરૂ

રણજીત
નું હાસ્યરસથી
ભરપૂર સામાજિક
બોલપટ

મુસાફર

દીગ્દર્શક : ચતુર્ભુજ દોશી

પાત્રો : ચાલી, ખુરશીદ, વાસંતી, ઇશ્વરલાલ.

રોયલ ઓપેરા હાઉસ

